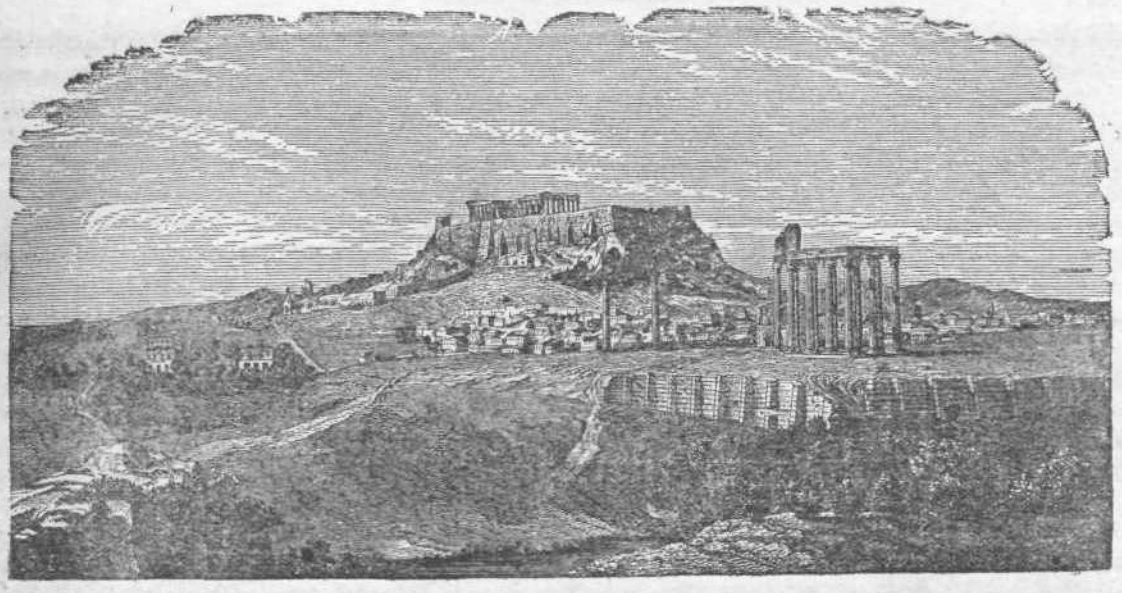

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1858. ΤΟΜΟΣ Θ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 194.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

ΤΟΥ

ΕΒΡΑΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ἐκ τῶν πηγῶν τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς.

Οἱ πολιτικοὶ νόμοι τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους, περιεχόμενοι ἐν τῇ Πεντατεύχῳ τοῦ Μωϋσέως καὶ ἐκ τῶν ἄλλων βιβλίων τῆς Γραφῆς διαφωτιζόμενοι, ἀποτελοῦσι τιμαλφέστατον μνημεῖον ἀρχαίου πολιτισμοῦ, προηγηθέντος τοῦ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων χωρὶς νὰ ἐπηρεάσῃ αὐτούς, κατὰ μέγα δὲ μέρος ἐκπηγάζοντος ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, πρώτης ἱστορικῆς κοιτίδος τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ἔνθα ἐγεννήθη καὶ ἐξεπαιδεύθη ὁ μέγας ἐκεῖνος Νομοθέτης, ὁ πληρώσας τῆς δόξης τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τριάκοντα τρεῖς ὅλους αἰῶνας.

Ἀλλ' ἡ μελέτη τῶν Ἑβραϊκῶν νόμων οὐχ ἁπλῶς ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς ἱστορίας παρίσταται ἀξιόλογος. Χάριν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅστις ἐβλάστησεν ἐκ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, περιελθούσης τῆς Γραφῆς εἰς τὰς χεῖρας πάσης χριστιανικῆς κοινωνίας, οἱ ἐν αὐτῇ πολιτικοὶ θεσμοὶ ὤφειλον ἀναγκαίως νὰ ἐπενεργήσωσι, καὶ ἀληθῶς ἔσχον σημαντικωτάτην ἐπιῤῥοὴν εἰς τὴν διαῤῥύθμισιν τῶν νομοθετῶν τῆς τε μεσαιωνικῆς ἐποχῆς καὶ τῆς νεωτέρας.

Τοὐντεῦθεν τὸ Ἑβραϊκὸν Δίκαιον ἀποβαίνει λίαν ἐνδιαφέρον καὶ ὡς ἄλλη πηγὴ θεωρούμενον τοῦ καθ' ἡμᾶς Δικαίου, καί τοι ῥιζικαὶ καὶ θεμελιώδεις διαφοραὶ περί τε τὰ ἤθη καὶ τοὺς θεσμοὺς διακρίνουσι τὰς κοινωνίας τῆς μεγαλεπηβόλου γενεᾶς τοῦ Ἰάρεθ ἀπὸ τῶν τῆς Σημιτικῆς, εἰς ἣν καὶ τὰ τέκνα τοῦ Ἀβραὰμ ὑπάγονται.

Οὕτω, παρεκτὸς τοῦ ὅτι ἡ ἱεροκρατία τοῦ Ἑβραϊκοῦ πολιτεύματος ἐλήφθη κυρίως ὡς τύπος τῆς κατὰ τὸν μεσαιῶνα συσταθείσης καὶ μέχρις ἡμῶν διατηρουμένης Παπικῆς θεοκρατίας, βλέπομεν λ. χ. ἀπαγορεύσεις τινὰς καὶ κωλύματα ὡς πρὸς τὸν γάμον καθιερωθέντα καὶ παρ' ἡμῖν· τὴν εἰς τὸ κληρονομεῖν προτίμησιν τῶν ἐξ ἀῤῥενογονίας συγγενῶν καὶ τὰ πρωτοτοκεῖα ἐπικρατήσαντα παρὰ διαφόροις λαοῖς τῆς Εὐρώπης· τὸ ἀναπαλλοτρίωτον τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων νομοθετηθέν, ὥς ποτε τὸ τῶν λευϊτικῶν ἀγρῶν· τὸ ἐπὶ τόκῳ δάνειον πολλάκις πολλαχοῦ ἀπαγορευθέν· καὶ περιορισμούς τινας ὡς πρὸς τὰς ἐνεχυριάσεις τεθέντας, λόγῳ φιλανθρωπίας, ἢ ἕνεκα τῆς εἰς τὰς πρώτας ἀνάγκας τοῦ λαοῦ ὀφειλομένης ἀνασκοπῆς, ὡς ἐν αὐτῷ τῷ νόμῳ τοῦ Μωϋσέως.

Οἱ ποινικοὶ νόμοι τῶν Ἑβραίων καθίστανται ἰδιαιτέρως ἀξιοπαρατήρητοι διὰ τὴν ῥητὴν ἀπαγόρευσιν πάσης μὴ προσωπικῆς εὐθύνης, ἀρχὴ ἥτις δυστυχῶς παρεγνωρίσθη εἰς τοὺς νεωτέρους καιροὺς διὰ τὴν περιφρούρησιν ἐξόχως τῆς πατρικῆς ἐξουσίας καὶ τὴν προστασίαν ἣν μάλιστα ἀπέδιδον εἰς τὴν οἰκογένειαν· ὡς καὶ διὰ τὰς ὀρθὰς καὶ σαφεῖς διακρίσεις ἃς παρεδέχοντο ἐπὶ ἀνθρωποκτονίας· καὶ ἰδίως διὰ τὴν ἀκρίβειαν μεθ' ἧς ἐν τῇ δολοφονίᾳ

περιέγραψαν τὰ στοιχεῖα τῆς προμελέτης. Βλέπομεν δὲ ὅτι ἐὰν περὶ τῶν κατὰ τοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν ἄλλων ἐγκλημάτων ἐδίκαζον οἱ κατὰ τόπον κριταὶ καὶ οἱ ἱερεῖς, τὰ περὶ φόνου ὅμως διέκρινεν ἡ συναγωγὴ τοῦ λαοῦ, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ προφανῶς εἰς τὴν διὰ τῶν ὁρκωτῶν ἐκδίκασιν.

Ἀλλ' ἵνα κατανοήσῃ τις ἀκριβῶς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἑβραϊκοῦ Δικαίου, καὶ τὴν ἐπιῤῥοὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν νεωτέρων θεσμοθεσιῶν, ἐπάναγκες οὐχὶ μόνον νὰ διακριθῶσι καὶ συλλεχθῶσιν ἐπιμελῶς αἱ παντοῖαι πολιτικαὶ διατάξεις αἵτινες εἰσὶ διεσκορπισμέναι εἰς τὰ βιβλία τῆς Γραφῆς, διαφωτιζόμεναι διὰ τῆς συμπαραβολῆς τῶν διαφόρων χωρίων, ἀλλὰ καὶ νὰ καταταχθῶσι τὰ οὕτω συλλεχθέντα στοιχεῖα καθ' ἣν μέθοδον ἐν γένει παρεδέχθησαν αἱ νεώτεραι νομοθεσίαι εἰς τοὺς διαφόρους των κώδικας.

Τοιοῦτος ὁ σκοπὸς τοῦ ἑπομένου Διαγράμματος, ὅπερ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἁπλοῦν δοκίμιον ἐκτενεστέρας πραγματείας, ἐν ᾗ, παραθέτοντες αὐτὰ τὰ γραφικὰ χωρία καὶ ἀναπτύσσοντες τὴν ὕλην διὰ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῶν τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τοῦ νεωτέρου δικαίου ἀρχῶν τε καὶ διατάξεων, προτιθέμεθα νὰ δώσωμεν ὅσον οἷόν τε πλήρη τὴν ἔκθεσιν τοῦ Ἑβραϊκοῦ Δικαίου, ὑπὸ τὴν τριπλῆν ἔποψιν τοῦ πολιτεύματος, τῶν πολιτικῶν νόμων, καὶ τοῦ ἰδιαιτέρου ὀργανισμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας παρὰ τῷ ἀρχαίῳ ἐκείνῳ λαῷ, τοῦ ὁποίου οἱ θεσμοὶ ἰσχυρῶς ἐπενήργησαν οὐχ ἧττον εἰς τὰ ἤθη ἢ εἰς τοὺς νόμους τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν.

ΜΙΧΑΗΛ ΙΑΡΩΜΕΝΟΣ.

ΕΒΡΑΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ.

Α'. ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ.

—ooo—

ΚΕΦ. Α'.

Περὶ δημοσιεύσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν νόμων.

α. Ἐγχάραξις, γραφὴ καὶ ἀνάγνωσις τῶν νόμων ἐπ' ἐκκλησίας (Δευτερονόμ. κζ', 1—8—λά. 9—13 καὶ 24—26).

β'. « Δικαίωσις μία ὑμῖν ἔσται τῷ προσηλύτῳ καὶ ἐγχωρίῳ » (Λευϊτ. κδ'. 22).

ΚΕΦ. Β'.

Περὶ γάμου καὶ διαζυγίου.

α. Ἀπαγορεύσεις γάμου.

1 Κωλύματα γάμου ἕνεκα συγγενείας (Λευϊτ. ιή, 1—21).

2. Ἀπαγόρευσις τοῦ μετὰ ἑταίρας ἢ ἀποβεβλημένης γάμου τῶν ἱερέων, καὶ τοῦ μετὰ χήρας γάμου τοῦ ἀρχιερέως (Λευϊτ. κά. 7 — 8 καὶ 13 — 15).

3. Ἀπαγόρευσις εἰς τὰς θυγατέρας, τάς ἐν ἐλλείψει ἀῤῥένων τέκνων κληρονομούσας τὸν πατέρα αὐτῶν τοῦ ὑπανδρεύεσθαι εἰς ξένην φυλήν (Ἀριθ. λς'. 8—9).

4. Ἀπαγόρευσις τοῦ μετ' ἀλλοφύλων γάμου (Λευϊτ. κ'. 1—5 καὶ Δευτερονόμ. ζ'.)

β'. Ὑποχρέωσις τοῦ ἀδελφοῦ ἵνα νυμφευθῇ τὴν χηρεύσασαν γυναικαδέλφην του, ἐὰν ὁ ἀδελχὸς αὐτοῦ ἀπεβίου ἄτεκνος, ὅπως τῷ ἀναστήσῃ σπέρμα (Δευτερονόμ. κέ. 5—10).

ΣΗΜ. Τοῦτο ἦν ἔθος πατριαρχικόν. (Γένεσ. λή. 8—14 κτλ.) Ἔπραττε δὲ τὸ αὐτό, ἐν ἐλλείψει ἀδελφοῦ, καὶ ὁ ἐγγύτερος συγγενής· ἢ τούτου ἐπισήμως παραιτουμένου, ὁ μετ' αὐτὸν πλησιέστερος (Ῥούθ. δ'. 1—10).

γ'. Διαζύγιον. Ὁ ἀνὴρ ἔχων αἰτίας δυσαρεσκείας κατὰ τῆς γυναικός, ἠδύνατο διαζευχθῆναι ἀπ' αὐτῆς, ἥτις ἐπετρέπετο ἵνα λάβῃ ἕτερον ἄνδρα· ἀλλ' ὁ πρῶτος οὐκ ἠδύνατο ἀναλαβεῖν τὴν διαζευχθεῖσαν. (Δευτερονόμ. κδ' 1—4).

δ'. Ἡ πολυγαμία ἐπετρέπετο, ὡς ἔθος παρὰ τοῖς πατριάρχαις, κἂν οὐδὲν περὶ τούτου ἀναφέρεται ῥητῶς ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως. (Κριταὶ ή. 30 — 31. Βασιλ. Α'. ά. 1, 2 καὶ κέ. 42, 43. Βασιλ. Β'. β'. 1, 2 καὶ γ'. 2—6 καὶ 13—15 καὶ έ. 13. Βασιλ. Γ'. ιά. 3. Παραλειπ. Βασιλ. Ἰούδα Β'. ιά. 21 καὶ ιγ'. 21).

ε. Προίξ. Κατὰ τὰ πατριαρχικὰ ἔθιμα, διατηρηθέντα καὶ μετὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, αἱ γυναῖκες δὲν ἔφερον προῖκα εἰς τοὺς ἄνδρας, ἀλλ' οὗτοι προσέφερον τὰ γαμήλια δῶρα· ἢ ἄλλως δι' ὑπηρεσίας ἀνεπλήρουν τὸ τοιοῦτο χρέος (Γένεσ. κδ'. 22 καὶ 53. κθ'. 15 — 19 καὶ 27 — 29. Βασιλ. Α'. ιή. 25).

ΚΕΦ. Γ'.

Περὶ πατρικῆς ἐξουσίας.

α. Ἐντολὴ τοῦ τιμᾶν τοὺς γονεῖς (Ἔξοδ. κ'. 12. Δευτερονόμ. έ. 16).

β'. Οἱ κατὰ τῶν γονέων ἀσεβοῦντες ἐθανατοῦντο (Λευϊτ. κ'. 9. Δευτερονόμ. κά. 18—21).

ΚΕΦ. Δ'.

Περὶ ἀργυρωνήτων καὶ δούλων.

α. Ὅροι ὑφ' οὓς ἐπετρέπετο ἡ δουλεία τῶν ἀργυρωνήτων Ἑβραίων (Ἔξοδ. κά. 1 — 11). Ἀπελευθέρωσις αὐτῶν (Λευϊτ. κέ. 39 — 43 καὶ 47 —55. Δευτερονόμ. ιέ. 12—18).

β'. Ἡ δουλεία τῶν ἀλλοτρίων ἐπετρέπετο, (Λευϊτ. κέ. 44—46).

γ'. Ἡ ἀπόδοσις δούλου δραπέτου ἀπηγορεύετο (Δευτερονόμ. κγ'. 15, 16).

ΚΕΦ. Ε'.

Περὶ κληρονομιῶν.

α. Ἡ θυγάτηρ ἐκληρονόμει μόνον ἐν ἐλλείψει υἱοῦ. (Ἀριθ. κζ'. 8).

β'. Κληρονομία τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν (Ἀριθ. κζ'. 9—11).

γ'. Ὁ πρωτότοκος εἶχε διπλῆν μερίδα (Δευτερονόμ. κά. 15—17).

ΚΕΦ. ΣΤ'.

Περὶ ἀγοροπωλησίας.

α. Ἀναπαλλοτρίωτον τῶν λευϊτικῶν ἀγρῶν (Λευϊτ. κέ. 34).

β'. Ἐξαγορὰ τῶν πωληθέντων κτημάτων (Λευϊτ. κέ. 25 — 27 καὶ 31 — 33). Ἐξαίρεσις ὡς πρὸς τὰς οἰκίας τῶν τετειχισμένων πόλεων (Αὐτόθι 29, 30).

ΚΕΦ. Ζ'.

Περὶ δανείου.

Τὸ ἐπὶ τόκῳ δάνειον ἀπηγορεύετο μεταξὺ τῶν Ἑβραίων (Ἔξοδ. κβ'. 25. Λευϊτ. κέ. 35 — 38. Δευτερονόμ. κγ'. 19). Ἀλλ' ἐπετρέπετο πρὸς τοὺς ἀλλοτρίους (Δευτερονόμ. κγ'. 20).

ΚΕΦ. Η'.

Περὶ ἐνεχύρων.

α. Ἀπαγόρευσις ἐνεχυριάσεως τοῦ ἱματίου τῆς χήρας (Δευτερονόμ. κδ'. 17).

β'. Τὰ ἐνεχυριασθέντα ἱμάτια τοῦ πένητος ἔπρεπε νὰ τῷ ἀποδοθῶσι τὸ αὐτὸ ἑσπέρας (Ἔξοδ. κβ'. 26, 27. Δευτερονόμ. κγ'. 12, 13).

γ'. Ἀπαγόρευσις ἐνεχυριάσεως μύλου ἢ ἐπιμυλίου (Δευτερονόμ. κδ'. 6).

ΚΕΦ. Θ'.

Περὶ παραγραφῆς.

α. Ἄφεσις τῶν ὀφλημάτων ἀνὰ πᾶν ἕβδομον ἔτος μεταξὺ τῶν Ἑβραίων· ἀλλ' οὐχὶ πρὸς τοὺς ἀλλοτρίους (Δευτερονόμ. ιέ. 1—11).

β'. Ἐπανέλευσις τῶν ἐκποιηθέντων κτημάτων πρὸς τοὺς ὀφειλέτας κατὰ πᾶν πεντηκοστὸν ἔτος (Λευϊτ. κέ. 13—17 καὶ 23—38).

—ooo—

Β'. ΠΟΙΝΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ ποινῶν ἐν γένει.

α. Προσωπικὴ εὐθύνη. « Οὐκ ἀποθανοῦνται πατέρες ὑπὲρ υἱῶν, καὶ υἱοὶ οὐκ ἀποθανοῦνται ὑπὲρ πατέρων· ὅτι ἀλλ' ἢ ἕκαστος ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ ἀποθανεῖται » (Βασιλ. Δ'. ιδ'. 6).

β'. Ταυτόποινον. (Ἔξοδ. κά. 24, 25. Λευϊτ. κδ'. 17—19. Δευτερονόμ. ιθ'. 16—21). Ἐξαίρεσις ὡς πρὸς τοὺς οἰκέτας. (Ἔξοδ. κά. 26, 27). Ἀπαγόρευσις λύτρων ὑπὲρ τοῦ φονέως ὅστις ἔπρεπε νὰ θανατωθῇ (Ἀριθ. λέ. 31—34).

γ'. Μαστίγωσις. Οὐδόλως ἐπετρέπετο ἵνα ὑπερβῇ τὰς τεσσαράκοντα πληγάς (Δευτερονόμ. κέ. 1—3).

δ'. Θάνατος.

1. διὰ μαχαίρας (Δευτερονόμ. ιγ'. 12 — 15).

2. διὰ λιθοβολισμοῦ.

α) κατὰ τῆς θρησκευτικῆς ἀποστασίας καὶ εἰδωλολατρείας. (Δευτερονόμ. ιγ'. 6-11 καὶ ιζ'. 2-7).

β) κατὰ τῆς βλασφημίας. (Λευϊτ. κδ'. 15, 16 καὶ 23).

γ) κατὰ τῆς παραβάσεως τοῦ Σαββάτου (Ἀριθ. ιέ. 32—36).

δ) κατὰ τῆς νύμφης τῆς μὴ παρθένου καὶ τῆς μνηστῆς ἥτις παρεβίασε τὴν πίστιν, καὶ τοῦ συνενόχου αὐτῆς ἐν πόλει. (Δευτερονόμ. κβ'. 20 — 24.)

3. διὰ κατακαύσεως.

1) Κατὰ θυγατρὸς ἱερέως ἐκφαυλισθείσης (Λευϊτ. κά. 9) καὶ ἐν γένει ἴσως κατὰ ἑταίρας, ὅπερ ἦν παλαιὸν ἔθος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἰούδα κατὰ τῆς Θάμαρ (Γένεσ. λή. 24).

2) Ὁ λαβὼν γυναῖκα καὶ συνάμα τὴν μητέρα αὐτῆς κατεκαίετο μετ' αὐτῶν. (Λευϊτ. κ', 14).

4. Διὰ σταυρώσεως. — Ὁ σταυρικὸς θάνατος ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ἀτιμότερος πάντων· ἀλλ' ὁ σταυρωθεὶς ἔπρεπε νὰ θάπτεται αὐθημερὸν (Δευτερονόμ. κά. 22—23). « Ὅτι κατηραμένος ὑπὸ Θεοῦ πᾶς κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου. »

δ'. Πρόστιμον.

1) Ἐπεβάλλετο κατὰ τοῦ συκοφαντήσαντος τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ὡς μὴ παρθένον, καὶ κατὰ τοῦ βιάσαντος κόρην ἀμνήστευτον· εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἐκπληρόνετο εἰς τὸν πατέρα τῆς γυναικός· ὁ δὲ συκοφάντης ἢ βιαστὴς ὑπεχρεοῦτο νὰ τὴν ἔχῃ γυναῖκα χωρὶς νὰ δύναται ποτὲ νὰ τὴν ἀποπέμψῃ (Δευτερονόμ. κβ'. 13—19 καὶ 28, 29.)

2) Κατὰ τῶν διαπληκτιζομένων οἵτινες ἤθελον τυχαίως ἐπιφέρει καὶ ἁπλῶς τὴν ἐξάμβλωσιν γυναικός (Ἔξοδ. κά. 22.)

—ooo—

ΤΙΤΛΟΣ Β'.

Περὶ ἐγκλημάτων καὶ ποινῶν κατ' εἶδος.

ΚΕΦ. Α'.

Ἐγκλήματα κατὰ τῆς θρησκείας.

α. Εἰδωλολατρεία.

1. Οἱ λατρεύοντες θεοῖς ἑτέροις ἐξωλοθρεύοντο διὰ λιθοβολισμοῦ (Ἔξοδ. κβ'. 20. — Δευτερονόμ. ιζ'. 2—7.)

2. Ὁ προσκαλῶν εἰς τὴν λατρείαν ἑτέρων θεῶν ἐλιθοβολεῖτο ὑπό τε τῶν συγγενῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ λαοῦ. (Δευτερονόμ. ιγ'. 6 —11.)

3. Ἐὰν πόλις τις ἀπεστάτει ἀπὸ τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ, οἱ μὲν κάτοικοι αὐτῆς ἀπεκτείνοντο, ἡ δὲ πόλις καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν κατεκαίοντο. (Δευτερονόμ. ιγ'. 12—16.)

β'. Βλασφημία.

Ὁ βλασφημῶν τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλιθοβολεῖτο

ὑπὸ πάσης τῆς συναγωγῆς. (Λευῖτ. κδ'. 15, 16.)

γ'. Ψευδοπροφητεία.

1. Οἱ ψευδοπροφῆται ἐθανατόνοντο. (Δευτερονόμ. ιγ'. 1—5 καὶ ιή. 20—22.)

2. Ἀπαγόρευσις παντὸς εἴδους μαντείας καὶ οἰωνοσκοπείας. (Δευτερονόμ. ιή. 9—14.) Οἱ φαρμακοὶ ἐθανατόνοντο. (Ἔξοδ. κβ'. 18). Οἱ ἐγγαστρίμυθοι καὶ ἐπαοιδοὶ ἐλιθοβολοῦντο. (Λευῖτ. κ' 6. καὶ 27.)

δ'. Παράβασις τοῦ Σαββάτου.

Ἐντολὴ τοῦ Σαββατισμοῦ ἐπὶ ποινῇ θανάτου. (Ἔξοδ. λά. 12—15 καὶ λέ. 2.) Λιθοβολισμὸς τοῦ παραβιάσαντος τὸ Σάββατον. (Ἀριθ. ιέ. 32—36.)

ΚΕΦ. Β'.

Ἐγκλήματα κατὰ τῆς Δικαιοσύνης.

ά. Ἀπείθεια.

Ὁ ἀπειθῶν εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἱερέως ἢ τοῦ κριτοῦ ἐθανατοῦτο. (Δευτερονόμ. ιζ'. 8—13.)

β'. Ψευδομαρτυρία καὶ συκοφαντία.

1. Ὁ ψευδομάρτυς καὶ ὁ συκοφάντης ἐτιμωρεῖτο καθ' ὃν τρόπον ἐπονηρεύσατο τῷ πλησίον ποιῆσαι.» (Δευτερονόμ. ιθ'. 16—21.)

2. Ὁ συκοφαντήσας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ὡς μὴ παρθένον ὑπεβάλλετο εἰς πρόστιμον πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς, καὶ ὑπεχρεοῦτο νὰ τὴν ἔχῃ ἐφ' ὅρου ζωῆς (Δευτερονόμ. κβ'. 13—19.)

ΚΕΦ. Γ'.

Ἐγκλήματα κατὰ τῶν ἠθῶν.

ά. Παρὰ φύσιν ἀσέλγεια.

Ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου. (Λευῖτ. κ'. 13.)

β'. Κτηνοβατία.

Ὡσαύτως. (Ἔξοδ. κβ'. 19. Λευῖτ. κ'. 15, 16.)

ΚΕΦ. Δ'.

Ἐγκλήματα κατὰ τῆς οἰκογενείας.

ά. Μοιχεία:

Ποινὴ ὁ θάνατος. (Λευῖτ. κ'. 10. Δευτερονόμ. κβ'. 22.)

β'. Αἱμομιξία.

Ὡσαύτως. (Λευῖτ. κ'. 11, 12, 14, 17, 19, 20.)

Ὁ λαβὼν γυναῖκα καὶ συνάμα τὴν μητέρα αὐτῆς κατεκαίετο μετ' αὐτῶν. (Λευῖτ. κ'. 14.)

Ἡ μετὰ τῆς γυναικαδέλφης ἕνωσις (ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως περὶ ἧς εἴρηται ἐν § β'. τοῦ Β'. κεφ. τῶν Πολ. Νόμ. περὶ γάμου, κτλ.) ἔκειτο ὑπὸ τὴν κατάραν τῆς ἀτεκνίας. (Λευῖτ. κ'. 21.)

γ'. Πορνεία.

1. Ἡ μὴ παρθένος λιθοβολεῖται ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ τοῦ νυμφίου. (Δευτερονόμ. κβ'. 20, 21.)

2. Παρθένος μεμνηστευμένη καὶ μετ' ἄλλου παρεκτρεπομένη λιθοβολεῖται μετ' αὐτοῦ. (Δευτερονόμ. κβ'. 23. 24.)

3. Θυγάτηρ ἱερέως φαῦλα πράξασα κατεκαίετο. (Λευῖτ. κά. 9.)

δ'. Ἀπάτη.

Ὁ ἀπατήσας παρθένον ἀμνήστευτον ὑπεχρεοῦτο ἵνα προικίσῃ αὐτὴν καὶ τὴν λάβῃ γυναῖκα, συναινοῦντος τοῦ πατρὸς αὐτῆς. (Ἔξοδ. κβ'. 16, 17.)

ε. Βιασμός.

1. Ὁ βιάσας παρθένον ἀμνήστευτον ὑπεβάλλετο εἰς πρόστιμον πεντήκοντα διδράχμων ἀργυρίου πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς, καὶ ὑπεχρεοῦτο νὰ τὴν νυμφευθῇ, μὴ δυνάμενος πώποτε νὰ τὴν διαζευχθῇ. (Δευτερονόμ. κβ'. 28, 29.)

2. Ὁ ἐν πεδίῳ ἢ ἀγρῷ βιάσας παρθένον μεμνηστευμένην ἐθανατοῦτο (Δευτερ. κβ'. 25—27.)

ΚΕΦ. Ε'.

Ἐγκλήματα κατὰ ἀτόμων.

ά. Ἀνθρωποκτονία.

1. Διάκρισις μεταξὺ *ἀκουσίου* φόνου καὶ δολοφονίας. — Σύστασις φυγαδευτηρίων διὰ τὸν ἀκουσίως φονεύσαντα, ὅπως φυλαχθῇ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῶν συγγενῶν τοῦ φονευθέντος (Ἀριθ. λέ. 9—29. Ἔξοδ. κά. 13).

2. Δολοφονία—χαρακτῆρες αὐτῆς· ἔχθρα—ἐνέδρα—προετοιμασία μέσων θανατηφόρων (Ἀριθ. λέ. 16—24). Ποινὴ ὁ θάνατος διὰ χειρὸς τοῦ συγγενοῦς τοῦ φονευθέντος, ὅταν ἤθελε συναντήσῃ τὸν φονέα. (Ἔξοδ. κά. 12 καὶ 14 — Λευῖτ. κδ'. 17 καὶ 21—Ἀριθ. λέ. 16—21) — Ἀπαγόρευσις λύτρων ἐπὶ δολοφονίας (Ἀριθ. λέ. 31 — 34). — Ὁ δολοφόνος ἐθανατοῦτο κἂν ἤθελε καταφύγει ἐν αὐτῷ τῷ θυσιαστηρίῳ ἢ ἔν τινι τῶν ὡρισμένων φυγαδευτηρίων διὰ τοὺς ἀκουσίως φονεύσαντας (Ἔξοδ. κά. 12, 14.—Δευτερονόμ. ιθ'. 11—13).

3. Φόνος ἐξ ἀμελείας.—Ὁ ἀπέναντι τῆς αὐτῷ γενομένης διαμαρτυρήσεως μὴ ἀφανίσας τὸν ταῦρον αὐτοῦ κερατιστὴν ὄντα, ὑπεβάλλετο εἰς λύτρα, ἢ ἐθανατοῦτο ὡς καὶ ὁ ταῦρος (Ἔξοδ. κά. 28—32).

Ἐκ τῆς προφυλάξεως, ἥτις ὡρίζετο εἰς τὸν οἰκοδομοῦντα, εἰκάζεται ὅτι ὁ παραμελήσας τὴν προφύλαξιν, ἐπέσυρε καθ' ἑαυτοῦ παραπλησίαν εὐθύνην. (Δευτερονόμ. κβ'. 8).

4. Φόνος ἀργυρωνήτου. — Ἐὰν ὁ ἀργυρώνητος ῥαβδιζόμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου ἔθνησκεν ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ὁ κύριος ἐτιμωρεῖτο· οὐχὶ δὲ, ἐὰν ὁ ῥαβδισθεὶς ἐπέζη μίαν ἢ δύο ἡμέρας (Ἔξοδ. κά. 20, 21).

5. Φόνος ἀνεύθυνος — ἣν ὁ τοῦ κλέπτου, ἐν ὥρᾳ νυκτὸς καὶ ἐν διορύγματι (Ἔξοδ. κβ'. 2, 3). Καὶ ὡσαύτως ὁ τοῦ φονεύσαντος ἀκουσίως, ἐὰν ὑπαντᾶτο ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς τοῦ φονευθέντος ἔξω τῆς πόλεως τοῦ φυγαδευτηρίου (Ἀριθ. λέ. 26, 27).

β'. Σωματικαὶ βλάβαι.

1. Ἐτιμωροῦντο ἐν γένει διὰ τοῦ ταυτοποίνου. (Λευῖτ. κδ'. 19, 20).

2. Ἐὰν ἐπροξένουν θεραπευτὴν ἀσθένειαν, ὁ αἴτιος ὑπεβάλλετο εἰς τὴν ἀπότισιν τῆς ἀργίας καὶ εἰς τὰ ἰατρεῖα (Ἔξοδ. κά. 18, 19).

3. Ὁ τύπτων τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ ἐθανατοῦτο. (Ἔξοδ. κά. 15).

4. Ὁ πατάξας καὶ ἐκτυφλώσας τὸν δοῦλόν του, ἢ ἐκβαλὼν τὸν ὀδόντα αὐτοῦ, ὑποχρεοῦτο νὰ τὸν ἀπελευθερώσῃ. (Ἔξοδ. κά. 26, 27).

5. Ἐξάμβλωσις περιστατικῶς ἐπενεχθεῖσα τῇ γυναικὶ ὑπὸ τῶν διαμαχομένων, ἐὰν ἐπέφερε θάνατον ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου, ἐὰν δὲ ἄλλας σωματικὰς βλάβας, διὰ τοῦ ταυτοποίνου· καὶ ἐὰν οὐδεμίαν βλάβην, διὰ προστίμου κατὰ διάκρισιν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. (Ἔξοδ. κά. 22—25).

γ'. Ἀπαγωγή.

Ἑβραίου πρὸς δουλαγωγείαν ἢ σωματεμπορίαν ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου (Ἔξοδ. κά. 17. Δευτερονόμ. κδ'. 7).

δ'. Ἕβρεις.

1. Ὁ αἴτιος κατηγορούμενος ἐπαιδεύετο διὰ μαστιγώσεως. (Δευτερονόμ. κέ. 1—3).

2. Αἱ κατὰ τῶν γονέων ἐτιμωροῦντο διὰ θανάτου. (Ἔξοδ· κά. 16—Λευῖτ. κ'. 9).

ΚΕΦ. ΣΤ'.

Ἐγκλήματα κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας.

Ἐτιμωροῦντο ἐν γένει δι' ἀποτίσεως.

ά. Κλοπή.

Ὁ κλέπτης γενικῶς ὑπεβάλλετο εἰς τὴν ἀπότισιν τοῦ διπλοῦ (Ἔξοδ. κβ'. 7).

Ἡ *κτηνοκλοπία* ἰδίως ἐτιμωρεῖτο διὰ τῆς ἀποτίσεως τοῦ πενταπλοῦ ἢ τοῦ τετραπλοῦ, ἂν τὰ κλαπέντα ζῶα ἐσφάζοντο ἢ ἐπωλοῦντο παρὰ τοῦ κλέπτου· ἁπλῶς δὲ δι' ἀποτίσεως τοῦ διπλοῦ, ἐὰν αὐτὰ εὑρίσκοντο ζῶντα εἰς χεῖράς του. Εἰ δὲ ὁ κλέπτης οὐκ εἶχεν ἵνα πληρώσῃ, ἐπιπράσκετο ἀντὶ τοῦ κλέμματος (Ἔξοδ. κβ'. 1, 3, 4).

β'. Ἀπάτη.

Ἡ παραβίασις τῆς παρακαταθήκης ἀποδεικνυομένη δολία ὑπεβάλλετο εἰς τὴν ἀπότισιν τοῦ διπλοῦ. Ἐὰν δὲ προέκυπτεν ἐκ κλοπῆς ἄλλου, ἢ ἔκ τινος συμβάματος, καὶ χωρὶς ἀμελείας τοῦ θεματοφύλακος, οὗτος ἦν ἀνεύθυνος· ἀλλ' ὢν μισθωτὸς ἀπέβαλλε τὸν μισθόν του. (Ἔξοδ. κβ. 7—15).

γ'. Μετακίνησις ὁρίων.

Εἰκάζετται ὅτι ἐτιμωρεῖτο διὰ μαστιγώσεως (Δευτερονόμ. ιθ'. 14 καὶ κέ. 1—3).

δ'. Ἐμπρησμὸς ἐξ ἀμελείας.

Ὁ αἴτιος ὑπεβάλλετο εἰς ἀποζημίωσιν (Ἔξοδ. κβ'. 6).

ε. Ζημίαι.

1. Αἱ ἐκ βοσκῆς προξενηθεῖσαι ἐπληρόνοντο διὰ τῶν καλητέρων προϊόντων τοῦ ζημιώσαντος (Ἔξοδ. κβ'. 5).

2. Κτηνοβλάβεια καὶ Ζωοκτονία. — Ἐπέφερον τὴν ἀπότισιν δι' ὁμοίων ζώων ἢ διὰ χρημάτων. (Λευῖτ. κδ'. 18, 21).

3. Ζωοκτονία ἐξ ἀμελείας — Ἀπεζημιοῦτο διὰ χρημάτων· ἡ δὲ ἐκ κερατισμοῦ διὰ τῆς πωλήσεως τοῦ ζῶντος κτήνους καὶ τῆς διανομῆς τοῦ τιμήματος καὶ τοῦ τεθνηκότος μεταξὺ τῶν ἰδιοκτητῶν (Ἔξοδ. κά. 33—36).

—ooo—

ΤΙΤΛΟΣ Γ'.

Περὶ Κρίσεως.

ΚΕΦ. Α'.

Δικαστικὴ Ἐξουσία καὶ Ἁρμοδιότης.

Κατὰ πᾶσαν πόλιν ἦσαν διωρισμένοι κριταὶ δικάζοντες τὰς συνήθεις διαφορὰς καὶ διενέξεις κατὰ τὸ δίκαιον καὶ τὸν νόμον. (Δευτερονόμ. ιγ'. 18—20). Μετὰ τὴν σύστασιν τῆς βασιλείας διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ Βασιλέως (Παραλειπ. Βασιλ. Ἰούδα Β'. ιθ'. 5).

Αἱ ἀμφίβολοι καὶ δυσχερεῖς διενέξεις ἀνήγοντο εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἱερέων καὶ τοῦ κριτοῦ τῆς πρωτευούσης. (Δευτερονόμ. ιζ'. 8—13). Αἱ δὲ ἀποφάσεις αὐτῶν ἦσαν ὁριστικαὶ καὶ ἀπαρέγκλιτοι (Παραλειπ. Βασ. Ἰούδ. Β'. ιθ'. 5—11).

Ἡ ἀνάκρισις τῶν κατὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐγκλημάτων ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς κατὰ καιρὸν κριτάς. (Δευτερονόμ. ιγ'. 13 — 15 — ιζ'. 1—5 — ιθ'. 16—19).

Ἡ συναγωγὴ διέκρινε τὰ περὶ φόνου. (Ἀριθ. λέ. 12, 24—Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, κ'. 1—9).

ΚΕΦ. Β'.

Ἀποδείξεις.

1. Μαρτυρίαι. — Ὁ μοναδικὸς μάρτυς ἐφ' οἱασδήποτε κατηγορίας ἦν ἀπαράδεκτος. (Δευτερονόμ. ιθ'. 5). Ἰδίως δὲ ἐπὶ φόνου. (Ἀριθ. λέ. 30).

2. Ὅρκος—Ἐπεβάλλετο εἰς τὸν θεματοφύλακα, ὅτι οὐδόλως ἐπονηρεύθη ἐπὶ τῆς παρακαταθήκης τοῦ πλησίον, ἄν ποτε ὑπὸ ἀγνώστων ἤθελε κλαπῇ, ἢ ἂν ἦτο ἄγνωστος ἡ αἰτία τῆς ἀπωλείας ἢ τῆς φθορᾶς της. (Ἔξοδ. κβ'. 7—11).

ΚΕΦ. Γ'.

Ἐκτέλεσις.

1. Ἡ μαστίγωσις ἐξετελεῖτο ἐνώπιον τῶν κριτῶν (Δευτερονόμ. κέ. 1—3).

2. Ὁ λιθοβολισμὸς ἐγίνετο ὑπὸ τῆς συναγωγῆς τοῦ λαοῦ ἔξω τῆς παρεμβολῆς, ἢ ἐπὶ τὴν θύραν τῆς πόλεως. (βλ. τὰς παραθέσεις τίτλ. Α'. Θάνατος διὰ λιθοβολισμοῦ).

3. Ὁ φονεὺς ἐθανατοῦτο ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς τοῦ φονευθέντος, ὅταν ἤθελε συναντηθῇ μετ' αὐτοῦ. (Ἀριθ. λέ. 19, 21).

(*Ἕπεται τὸ τέλος.*)

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδ. 193 σελ. 7.)

—ooo—

Συροκελάου. Πηγαινωρχομαι. Κατὰ διαταγὴν ὅμως ἄλλου, ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τῶν δύο προστακτικῶν ἐκ τῶν ὁποίων συντίθεται τὸ ῥῆμα.

Κουφοκαίγομαι. Λέγομεν ὅτι πρᾶγμά τι *κουφοκαίγεται*, ἐννοοῦντες ὅτι καίεται σιγανὰ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, χωρὶς νὰ γεννηθῇ φλόξ.

Ἀναπαραδιά. Ἔλλειψις, σπάνις χρημάτων.

Δευτέρι. Κατάστιχον, σημειωματάριον. Καὶ εἰς τὸ ἀστεῖον τοῦτο *δίστιχον*,

Ἔχω τραγούδια νὰ σοῦ 'πῶ, καὶ τἄχω στὸ διυτέρι·
Τὸ σπῆτι μ' εἶναι μακρυὰ, ποιὸς πάει νὰ μοῦ τὸ φέρῃ ;

Παράβγαλμα. Sobriquet. Τὸ ἐπιπρόσθετον ἐπώνυμον τὸ ὁποῖον δίδεται εἴς τινας, χάριν ἐλαττώματος ἢ ἀρετῆς εἰς αὐτοὺς παρατηρηθείσης, ἢ καὶ ἁπλῶς, χάριν ἀστεϊσμοῦ. Τοῦτο δὲ τὸ *παράβγαλμα* συμβαίνει πολλάκις ὥστε καὶ μὲ τὸν καιρὸν νὰ καθιερωθῇ καὶ νὰ μείνῃ ὡς τὸ ἀληθὲς τοῦ φέροντος ἐπώνυμον, λησμονουμένου πλέον τοῦ πρώτου.

Ψευδός. Ὁ μὴ δυνάμενος νὰ προφέρῃ τὰ δύο σύμφωνα *ρ* καὶ *σ*, ἀλλ' ἀνταλλάσσων ταῦτα διὰ τοῦ *δ* καὶ *θ*,

Τραυλός. Ὁ δυσκολευόμενος εἰς τὴν ἀπαγγελίαν, καὶ ἀναμασσῶν τὰς λέξεις.

Μαράσκι, καὶ *βύσσινο*. Εἶδος ξυνοῦ κερασίου, τὸ ὁποῖον συνήθως μεταχειρίζονται διὰ γλύκισμα.

Ζέρδελο. Τὸ ἀλλαχοῦ *ζαρταλοῦδι* καὶ *βερίκουκο*

Ντρυμώνω, καὶ *Σντρυμώνω*. Ἴσως ἐκ τοῦ *δρυμός*. Περιορίζω, στενοχωρῶ. *Μὴ μὲ σντρυμώνεις*, δηλ. μὴ μὲ στενοχωρεῖς, τραβίξου ὀλίγον. *Σντρυμωχθῆτε νὰ χωρέσω κ' ἐγώ*, δηλ. συμμαζωχθῆτε, στενοχωρηθῆτε ὥστε νὰ μείνῃ τόπος καὶ δι' ἐμέ. *Ἤρηκα σντρύμωξι, καὶ δὲν ἐμπῆκα*, δηλ. ἦτο πολὺ πλῆθος συνηγμένον, καὶ δὲν ἔκρινα εὔλογον νὰ ἐμβῶ κ' ἐγώ.

Γκλουμώνω. Περιζώνω, περικυκλόνω. *Μ' ἐγκλούμωσ' ὁ κόσμος*, δηλ. μὲ περιεκύκλωσε τὸ πλῆθος.

Γαργακηλάου. Τὸ ἀλλαχοῦ *Γαργαλεύω*. (Ἴδ. Λεξ. Βυζ.)

Ψαρουλιᾶς. Ἐπίῤῥ. Λέγομεν ὅτι τὸ δεῖνα πρᾶγμα *μυρίζει ψαρουλιᾶς*, θέλοντες νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔχει τὴν μυρωδίαν τοῦ ψαρίου. Κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον σχηματίζονται καὶ ἄλλα τοιούτου εἴδους ἐπιῤῥήματα, ὡς λ. χ. *κριατουλιᾶς*, *βαρβατουλιᾶς*, *νεκρουλιᾶς*, *κτλ.*

Ψηλαφίζω. Μαλάσσω διὰ τῶν δακτύλων πρᾶγμά τι, διὰ νὰ βεβαιωθῶ εἴτε ποίου εἴδους πρᾶγμα εἶναι, εἴτε εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκεται.

Χουμάου. Ὁρμῶ (*).

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Ἀλλαχοῦ λέγεται χυμάω. Εἶναι δὲ καὶ τοῦ ὁρμῶ ἐμφαντικώτερον· «Ἐθύμωσε καὶ ἐχύμωσε κατ' ἐπάνω του,» δηλαδὴ ὡς λαῦρος χείμαῤῥος ἐπέπεσεν. Ἡ ῥίζα τοῦ ῥήματος τούτου εἶναι τὸ χέω, ὅθεν καὶ τὸ χύμα, τὸ σημαῖνον ῥεῦμα, ποταμόν.

Φελός. Κοῦφος, ἐλαφρόμυαλος. Κατὰ μεταφορὰν ἴσως ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ *φελλός*.

Κεφαλάργια. Κεφαλαλγία. Καὶ *πεκοκέφαλος*.

Ζουλίζω, καὶ *Ζουλάου*. Λυγίζω τι, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐπανέρχηται τὸ λυγισθὲν εἰς τὴν προτέραν του θέσιν. Δύναταί τις λ. χ. νὰ *ζουλίσῃ* τεμάχιον μολύβδου ἢ ἄλλου μετάλλου, ὄχι δὲ καὶ τὸν κλῶνα δένδρου. Τοῦτον ἢ νὰ *λυγίσῃ* ἢ νὰ *τσακίσῃ* δύναται.

Ζουπάου. Πιέζω, θλίβω τι οὕτως ὥστε καὶ ὁπωσοῦν νὰ χάσῃ τὸ πρῶτόν του σχῆμα, ὅθεν καὶ ἐφαρμόζεται εἰς πράγματα φύσει μαλακὰ, ἐλαστικά.

Δοκιῶμαι. Ἐν Ζακύνθῳ *ἀναγοιῶμαι*. Τὸ Ἰταλ. accorgersi. *Δὲν τὸ δοκήθηκα*, non me ne sono accorto.

Τρομάου. Τολμῶ. Κατ' ἀναγραμματισμὸν καὶ τροπὴν τοῦ *λ* εἰς *ρ*.

Κωλαγλύφω. Κολακεύω. Ἐννοεῖται δὲ τὸ χαμερπῶς κολακεύειν. Εὐφυέστατον, ἀλλὰ καὶ χυδαῖον.

Κολοκυθίζω. Περιστρέφομαι εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ἀλλὰ περιστρέφομαι ἀκουσίως· διαφέρει ἑπομένως τὸ ῥῆμα τοῦτο κατὰ σημασίαν ἀπὸ τἄλλα τὰ συνώνυμά του *Τρογυρίζω*, *Κλωθογυρίζω*, κτλ. Ταῦτα ἔχουν, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ σημασίαν μᾶλλον ἐκτεταμένην. Οὕτω λ. χ. ὁ θαλασσινὸς ὅστις λέγει *ἐκολοκυθίζαμε τρεῖς ὥραις ἀπόξ' ἀπὸ τὸ λιμάνι*, ἐκφράζει θαυμασίως τὴν ἰδέαν του, καὶ χωρὶς νὰ ζητήσω ἄλλας ἐξηγήσεις, πάραυτα ἐννοῶ ὅτι ὄχι μόνον ἐπεθύμει καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ, ἀλλὰ καὶ ὅτι τοῦτο συνέβη διότι ἦτον ἄκρα γαλήνη.

Ξωρίζω. (Τῆς κότες). Τὰς φοβίζω καὶ σκορποῦν.

Κότα. Ἡ ὄρνιθα. — Εἶναι περίεργον ὅτι μερικὰ τῶν εἰς *α* θηλυκοῦ γένους οὐσιαστικῶν δὲν σχηματίζουν, ὡς καὶ τἄλλα, τὴν γενικὴν εἰς *ας*, ἀλλὰ εἰς *ός*. Οὕτω λ. χ. ἐνῷ κλίνομεν *Ἡ μάννα, τῆς μάννας, ἡ σκύλλα, τῆς σκύλλας, κτλ.* δὲν κλίνομεν ποτὲ *ἡ κότα, τῆς κότας, ἡ γυναῖκα, τῆς γυναῖκας, ἡ γάτα, τῆς γάτας*, ἀλλὰ *τῆς κοτὸς, τῆς γυναικὸς, τῆς γατὸς*, καὶ πολὺ κακόζηλον ἤθελε φανῇ ἂν καὶ ταῦτα ἤθελέ τις τὰ κλίνει κατὰ τὸν γενικὸν κανόνα.

Κόκοτος, καὶ *Κοκοτὸς*, καὶ *Κόκορος*, καὶ *Λέτος*, καὶ *Πέτεινος*. Ὁ ἀλέκτωρ.

Φῶλι. Τὸ ἀλλαχοῦ *Φωλεήτης*. (Ἴδ. Λεξ. Βυζαντ.)

Κοτοφώλης. Ἐπίθετον διδόμενον χλευαστικῶς εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν νὰ μένουν περιωρισμένοι εἰς τὴν οἰκίαν των, ἐξερχόμενοι αὐτῆς σπανίως.

Ῥουχνίζω. Τὸ ἀλλαχοῦ *Ῥοχαλίζω* (ἴδ. Λεξ. Βυζαντίου).

Παραξοφαίνεται. Σύνθετον. Φαίνεται παράξενον. Ἐν χρήσει εἰς ὅλους τοὺς χρόνους, ἀλλὰ μόνον εἰς τὰ τρίτα πρόσωπα. *Δὲ μοῦ παραξοφαίνεται. Μὴ σοῦ παραξοφαρῇ ἂν δὲν ἔρτω*, κτλ.

Κωλοκάθομαι. Κάθημαι καταγῆς. Διότι δὲν ἀκουμβοῦν οἱ μηροὶ καὶ αἱ πλάται, ἀλλὰ τὰ ὀπίσθια ὑποφέρουν τὸ βάρος ὅλου τοῦ σώματος.

Ξεντύρομαι. Διὰ τὴν συνοδεύουσαν τὴν χάσμην ἐνίοτε ἔκτασιν τῶν βραχιόνων ἢ καὶ ὅλου τοῦ σώματος. Τῶν ἀρχαίων τὸ σκορδινάομαι.

Ῥόδο. Εἶδος εὐώδους τριανταφύλλου, ἔχον πολλὰ, μικρὰ καὶ πυκνοφυτευμένα φύλλα, χρώματος βυσσίνου. Δικαίως ἄρα καὶ τὸ δημοτικόν·

Σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴν τὴν ὥρα,
Καὶ νὰ γιομίσ' ἡ στράτα σου τρανταφυλλιὰ καὶ ῥόδα.

Ῥοδίζω. Γίνομαι ῥοδόχρους, καὶ εἰς τὴν σημασίαν ταύτην τὸ μεταχειριζόμεθα μόνον ὅταν λέγωμεν. *Ῥοδίζει ὁ οὐρανὸς, ῥοδίζ' ἡ Ἀτατολή.*

Ἐῤῥόδισ' ἡ Ἀνατολὴ κ' ἔφεξε μὲς τὴ Δύσι·
Πᾶν τὰ πουλάκια στὴ βοσκὴ, πᾶν κ' ἡ ὄμορφες στὴ βρύσι.

Εἰς τὴν μαγειρικὴν ἐνίοτε ἀντὶ τοῦ *Κοκκινίζω*. *Ἐῤῥόδισε τὸ κρεμμύδι*, δηλ. ἐψήθη, ἀπέκτησε χρῶμα. Ἀντὶ τοῦ *καίω κατ' ἐπιφάνειαν*. *Ἔδωκα νὰ μοῦ σιδερώσῃ τὸ πουκάμισό μου, καὶ μοῦ τὸ ῥόδισε. Κύττα πῶς ἐῤῥόδισες τὸ πάτωμα!* Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν τὸ μεταχειριζόμεθα καὶ ὡς ἀμετάβατον καὶ ὡς μεταβατικόν, καὶ καθὼς λέγομεν *ἐῤῥόδισες τὸ πάτωμα, ἐῤῥόδισες τὸ πουκάμισο*, οὕτω δυνάμεθα καὶ νὰ εἴπωμεν *τὸ πάτωμα ἐῤῥόδισε, ἐῤῥόδισε τὸ πουκάμισο.*

Ῥοδοκοκκινίζω. Ἀμετάβατον. Ἀποκτῶ τὸ χρῶμα τοῦ ῥόδου, γίνομαι ῥοδόχρους· πάντοτε ἐπὶ ἀνθρώπων, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, διὰ τὸ αἰφνίδιον τῆς αἰδοῦς ἐρύθημα εἰς τοὺς νέους.

Ξαρακοκκινίζω. Γίνομαι κόκκινος, εἴτε ἀπὸ ζέστην ὑπερβολικὴν, εἴτε ἀπὸ κόπον, εἴτε ἀπὸ θυμόν.

Ξαράφτω. Βαθμὸς μεγαλείτερος τοῦ *Ξαρακοκκινίζω*. Ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ ἐπὶ πραγμάτων. Καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων μὲν λέγομεν *εἶναι Ξαραμμένος—εἶναι ξαρακόκκινος*, ἀλλ' εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν· *τὸν ἐξάραψ' ἡ θέρμη*, κτλ. Ἐπὶ πραγμάτων δὲ, *Σύμπα, νὰ ξαράψουν τὰ κάρβουνα*, καὶ ὄχι *ν' ἀράψουν*, διότι εἶναι ἤδη ἀναμμένα. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, τὸ *Ξαράφτω* εἶναι τὸ *Ἀράφτω* εἰς μεγαλείτερον βαθμόν.

Σιδέρωμα. Ἡ ἐργασία ἐκείνη διὰ τῆς ὁποίας μὲ σιδηροῦν τι ἐργαλεῖον θερμασμένον εἰς τὴν φωτίαν, περνοῦν τὰ φορέματα διὰ νὰ χάσουν ταῖς δίπλαις των. Γαλλ. Repasser avec le fer. Καὶ ῥῆμα *Σιδερόνω*, καὶ τὸ ἐργαλεῖον *Σίδερο*.

Συμπάου. Φυσῶ τὴν φωτίαν ν' ἀνάψῃ, ὄχι ὅμως καὶ διὰ τοῦ στόματος, ἀλλὰ δι' ἄλλου ἐργαλείου. Ἂν ἀντὶ νὰ εἴπῃ τις *Σύμπα τὴ φωτιά*, ἤθελεν εἰπεῖ *Φύσα τὴ φωτιά*, τότε ἤθελεν ἐννοεῖσθαι τὸ διὰ τοῦ στόματος φύσημα.

Ξώδερμα. Ἐπίῤῥ. Τὸ ἀλλαχοῦ *Ξώπετσα*. *Ἡ πέτρα μ' ἐπῆρε ξώδερμα*, δηλ. ἀπέρασε χωρὶς νὰ βλάψῃ εἰμὴ μόνον τὸ δέρμα μου.

Μεριτεύω. Γίνομαι μεσίτης ὥστε ἄλλος ν' ἀγοράσῃ ἢ ὁπωσδήποτε ν' ἀποκτήσῃ πρᾶγμα. Διαφέρει ἀπὸ τὸ *Μεσιτεύω*. *Μεριτεύω* ἕνα τι, ἐννοεῖ τὸ ἁπλῶς μηνύω, εἰδοποιῶ τὸν ἐπιθυμοῦντα περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ πράγματος, ἤ, τὸ πολὺ, τῷ καθυποβάλλω καὶ τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων δύναται νὰ τὸ ἀποκτήσῃ, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ φροντίσω ἢ καθόλου νὰ ἐπεμβῶ εἰς τὰ περαιτέρω. *Ποιὸς σοῦ τὸ μεριτεψε*; δηλ. ποῖος σὲ εἰδοποίησε, ποῖος ἐστάθη ἡ αἰτία ὥστε νὰ τ' ἀποκτήσῃς; Καὶ ἐν τῇ παροιμίᾳ·

Κλέφτης καὶ μεριτευτὴς, καὶ καλὸς ἄνθρωπος.

Ὅπου τὸ *μεριτευτὴς* ἐπὶ κακοῦ, διότι ἐννοεῖ τοῦ κλέπτου τὸν μεριτευτήν.

Γεροκομάου. Περιποιοῦμαι γέροντα ἢ ἀσθενῆ ὑπηρετῶν καὶ φροντίζων δι' ὅλα τὰ κατ' αὐτὸν, ὡς ἡ μήτηρ διὰ τὸ τέκνον.

Ἀραμεράου. Διευθετῶ, βάνω κάθε τι εἰς τὴν θέσιν του. *Σύρ' ἀραμέρα τὸ σπῆτι*, δηλ. βάλε τὰ ἔπιπλα τὸ καθὲν εἰς τὴν θέσιν του. Καὶ ὡς ἀμετάβατον· *Ἀραμέρα νὰ διαβῶ*, δηλ. κάμε μου τόπον, τραβίξου.

Ποτάζω. Εἶμαι κύριος, εἶμαι κάτοχος πράγματος· *Δὲν ποτάζω παρᾶ*, δηλ. δὲν ἔχω οὐδὲ παρᾶ. Καὶ ἀντὶ τοῦ *ἀποκτῶ*. *Ποῦ τὰ πόταξες τόσα*; δηλ. ποῦ καὶ πῶς τ' ἀπέκτησες;

Ἀναδεύομαι. Ταὐτοσήμαντον ἐνίοτε τοῦ *κουνιῶμαι* (κινοῦμαι). Εἰς τὰς πλειοτέρας ὅμως περιπτώσεις τὰ δύο ταῦτα δὲν ἀνταλλάσσονται. Οὕτω λ. χ. εἰς τὴν σημασίαν τοῦ *δίδω σημεῖα ζωῆς, ὑπάρξεως*, λέγομεν *ἀναδεύτηκε* καὶ ὄχι *ἐκουνήθηκε* τὸ δεῖνα πρᾶγμα. Τὸ *ἀναδεύομαι* εἶναι ὀλιγώτερον τοῦ *κουνιῶμαι*, καὶ εἰς τὴν ἀληθῆ του σημασίαν σημαίνει τὸ *μόλις*, τὸ *ἐλαφρὰ κινοῦμαι*.

Ἀραγλύφομαι. Γλύφω διὰ τῆς γλώσσης τὰ ἐπάνω χείλη, ὡς ἐνίοτε ἡ γάτα ὅταν νοστιμεύεται ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔφαγε. *Τί ἀραγλύφεσαι σὰν τὴ γάτα*;

Γοῖκος. Ὁ σωρὸς τῶν διαφόρων στρωσιδίων τὰ ὁποῖα αἱ γυναῖκές μας διπλόνουν καὶ βάλλουν κατὰ τάξιν, τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ δωματίου (*).

Ποσινάδι, καὶ *πίτυρο*. Τὸ χονδρότερον μόριον τοῦ ἀλεύρου.

Κορκοσούρης. Ὁ ἐπὶ κακῷ σκοπῷ προδίδων ὅ,τι ἄλλος θέλει νὰ μείνῃ μυστικόν. Διὰ πράγματα ὅμως μικροῦ λόγου ἄξια, καὶ, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, ἀσυνεπῆ. Πλησιάζει μὲ τὸ Ἰταλ. pettegolo.

Κορκοσουριά, τὸ ἐλάττωμα.

Χυμός. Κίνησις κοιλίας, διάῤῥοια.

Κοκοκούρμαγος. Ὁ ἀψηφῶν συμβουλὴν ἢ προσταγὴν μεγαλειτέρου. Ἰδίως ἐπὶ παίδων.

Ἀσύσταγος. Ἀνήσυχος, ἄτακτος. Ἐπὶ παίδων.

Ξελέστατος. Πιθανῶς ἐκ τοῦ ἐξωλέστατος, μολονότι ἔχασε τώρα τὴν πρώτην του σημασίαν. Ἀνήσυχος, ταραχοποιὸς εἰς τὸ μὴ περαιτέρω. Καὶ τοῦτο συνήθως ἐπὶ παίδων.

Ἴλιγκας. Ὁ ἀλλαχοῦ *λώξιγκας*. (Ἴδ. Λεξ. Βυζ.)

Μελοῦδι. Ὁ μυελὸς τῶν κοκκάλων.

Ἀναπνογά. Ἀναπνοή.

Ἀγερίνα. Ἡ λεπτοτάτη ἄμμος τοῦ αἰγιαλοῦ.

Κουτουροῦ. Καὶ *τὰ κουτουροῦ*. Ἐπίῤῥ. Στὰ τυφλὰ, τυχαίως. *Πάρε τὰ κουτουροῦ*, δηλ. πάρε, χωρὶς νὰ διαλέξῃς.

Ἀρασγουρλεύω Βάλλω εἰς ἀταξίαν πράγματα, ζητῶν νὰ εὕρω τι. *Μὴ μ' ἀρασγουρλεύῃς αὐτοῦ μέσα. Οὔλα μοῦ τ' ἀρασγούρλεψες.*

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Ἐν Κωνσταντιν. λέγουσι γιοῦκι, μέγα ἐρμάριον ἐν ᾧ ἐπισωρεύονται στρώματα, ἐφαπλώματα, κτλ.

Γρατσουνάου. Ξύω τι διὰ τῶν ὀνύχων ἢ διὰ βελόνης ὥστε καὶ ν' ἀφήσω ἐπ' αὐτοῦ σημεῖα. Λέγομεν *Μ' ἐγρατσούνησ' ἡ γάτα*, δηλ. μ' ἐξέδαρε διὰ τῶν ὀνύχων της. Καὶ οὐσιαστικὸν, *γρατσοιριά*.

(*Ἕπεται τὸ τέλος.*)

Η ΤΑΣΣΩ.

Διήγημα

ὑπὸ

ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΛΕΒΕΝΤΗ.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδ. 193 σελ. 8).

—ooo—

Δ'.

Ἐν θερινῇ τινι ἡμέρᾳ ὁ Δημήτριος ἐπανήρχετο ἐξ Ἀργυροκάστρου ἔνθα εἶχε μεταβῇ χάριν ἰδίων ὑποθέσεων. Ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ Κυλιδνοῦ ὄχθην, διευθύνετο πρὸς τὸν οἶκόν του· ὁ ἥλιος πρό τινων στιγμῶν εἶχε δύσει, ὁ δὲ ὄγκος τῶν πρὸς δυσμὰς ὀρέων, σκιάσας τὴν κοιλάδα, ἐνέχυσέ τι ζοφῶδες, προσφιλὲς εἰς τῆς νυκτὸς τὰ πτηνά, ὥστε περιίπταντο ἤδη καὶ ἀστραπηδὸν διέβαινον πρὸ τοῦ ὁδοιπόρου. Τότε κατὰ τὴν τροπὴν τῆς ὁδοῦ ἔνθεν μὲν ἐχούσης κατωφέρειαν ὀπωσοῦν κρημνώδη, ἔνθεν δὲ ἀνωφέρειαν καλυπτομένην ὑπὸ δάσους ῥητινοστάκτου πεύκης, ἤκουσεν, οὐχὶ μακρὰν εἰς τὸ δάσος, κρότον πυροβόλου καὶ μετὰ τοῦτον ὁλοφυρμούς. Στραφεὶς λοιπὸν διευθύνθη πρὸς τὴν φωνήν, καὶ εὗρεν ἄνθρωπον κείμενον ἐντὸς αἱμάτων, σπαράττοντα τὰ μέλη καὶ ἐκπέμποντα γόους ὀδύνης. Ὁ Δημήτριος, ἂν καὶ δὲν ἠδυνήθη οὐδεμίαν νὰ λάβῃ ἀπάντησιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις του, σχίσας μ' ὅλον τοῦτο τὰ πρὸς τὸν ὦμον ἐνδύματα τοῦ πάσχοντος, εὗρε βαθεῖαν σφαίρας πληγήν· τοῦ δὲ χρόνου μὴ ἐπιτρέποντος, καὶ τῆς περιστάσεως ἐπειγούσης, ἔθεσεν ἐπὶ τὸν ἵππον τὸν τραυματίαν, συνήγαγε τὰ ὀλίγα τούτου πράγματα, καὶ τοῦ φορτηγοῦ προπορευομένου, ἐξεκίνησεν ἄνευ ἀναβολῆς πρὸς τὰ ἴδια.

Ὅτε ἦλθεν, ἔδραμεν ἡ οἰκογένειά του πρὸς ὑποδεξίωσιν· ἀλλ' ἰδόντες τὸ δυστύχημα παρημέλησαν καὶ αὐτὸν τὸν συνήθη τῆς ἐλεύσεως χαιρετισμόν, καὶ ἀμιλλώμενοι ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ περιθάλψωσι τὸν πάσχοντα. Καὶ παρασκευάσαντες ὅσον ταχιον κοιτῶνα καὶ κλίνην κατάλληλον μετεκόμισαν τὸν τραυματίαν.

Εὐτυχῶς ὁ Δημήτριος εἶχε χειρουργικάς τινας γνώσεις, ἴσως τοὐλάχιστον μὲ τὰς τῶν ἐπαγγελλομένων εἰς τὰς περὶς κώμας τὴν ἐπιστήμην. Ὅθεν ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος τὴν θεραπείαν, βοηθούμενος τὰ μέγιστα ἀπὸ τὴν φιλάνθρωπον προθυμίαν ἣν ἐδείκνυον οἱ περὶ αὐτόν, καὶ ἥτις διετηρήθη ἀναλλοίωτος μέχρι τῆς ἐντελοῦς τοῦ πάσχοντος ἀναῤῥώσεως.

Καὶ διήρκεσε μὲν ὑπὲρ τοὺς δύο μῆνας ἡ θεραπεία, ἐγένετο ὅμως τελεία μηδὲν ἀφεῖσα, ὡς πολλάκις συμβαίνει, ἀποτέλεσμα. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ μόνη πληροφορία ἣν ἔλαβεν ἡ φιλάνθρωπος οἰκογένεια ἦτον αὕτη· ὅτι ὁ πάσχων ἦτο Τουρκαλβανὸς, ἐκ τῆς πολυμελοῦς τῶν Καραμουρατάδων φυλῆς ἥτις πρὸ ἑξηκονταετηρίδος ἠρνήθη τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν, ὡς μὴ ἰσχύσασαν ἐντὸς ὁρισθείσης παρ' αὐτῶν τούτων προθεσμίας νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ τῆς τῶν Μωαμεθανῶν ὠμότητος· ὅτι διατελεῖ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀδελφῆς τοῦ Σατράπου Ἀλῆ Χσϊνίτζας, καὶ ὅτι καλεῖται Μουσταφᾶς.

Καὶ μ' ὅλον ὅτι διάφοροι ἐνδείξεις ἐμήνυον ὅτι ὁ παθὼν ἐτραυματίσθη ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι πρὸ τοῦ συμβάντος ἐνέδρευε παρὰ τὴν ὁδὸν κακότυχόν τινα διαβάτην, καὶ ὅτι ἂν δὲν ἐτραυματίζετο, πιθανὸν ὁ σωτὴρ αὐτοῦ νὰ ἐσυγκαταλέγετο εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὑπ' αὐτοῦ θυμάτων, οὐδεὶς ἔλαβέ ποτε τὴν ἀδιακρισίαν νὰ τὸν ἐρωτήσῃ, ἀφοῦ αὐτὸς ἐσιώπα. Ὥρας ὅμως τινὰς πρὸ τῆς ἀπὸ τοῦ οἴκου ἀναχωρήσεως τοῦ Τουρκαλβανοῦ, ὁ Δημήτριος σκεφθεὶς ἀπεφάσισε ν' ἀποτείνῃ ἐπιτηδείως τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ὄχι ὅτι ἤλπιζε ν' ἀκούσῃ ἀμέσως παρὰ δολίου τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι οὐδὲν ἐνόησε καὶ ὅτι οὐδὲν ὑποπτεύεται, οὕτω δὲ ν' ἀφαιρέσῃ πᾶσαν ταπεινωσιν τῆς ψυχῆς τοῦ εὐεργετηθέντος καὶ ν' ἀφήσῃ αὐτὴν ἐλευθέραν εἰς τὸ αἴσθημα τῆς μεταμελείας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Δημητρίου δὲν ἐπαραδέχετο τὰς ἐμφύτους τῆς ψυχῆς διαθέσεις, ὅθεν ἐθεώρει μεταβλητέαν ἑκάστην τῶν ἰδιοτήτων αὐτῆς· ἐφρόνει δὲ ὅτι καθώς ἕνα πολεμήσῃ τις τὰ τοῦ σώματος ὑλικὰ πάθη, μεταχειρίζεται συνδυασμοὺς τῆς ὕλης, οὕτω, καὶ διὰ τὰ τῆς ψυχῆς, πρόσφορά εἰσιν ἰάματα οἱ συνδυασμοὶ τῶν παθῶν της.

Ὅθεν ἐνῷ συνεγεύοντο τὴν τελευταίαν φορὰν τὸν ἄρτον τοῦ ἐναρέτου, καὶ ὁ Μουσταφᾶς μὲ ὀφθαλμοὺς δακρυβρεγμένους ἐξέφραζε πρὸς τὴν οἰκογένειαν, καὶ κυρίως πρὸς τὸν οἰκογενειάρχην, τὴν ἄπειρον αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην, ὑποσχόμενος ἄφευκτον ἀνταπόδοσιν ἧς ἔλαβεν εὐεργεσίας,

— Φίλε Μουσταφᾶ, εἶπεν ὁ Δημήτριος, δόξαζε τὸν Θεόν, διότι εἰς ἐκεῖνον μόνον χρεωστεῖς τὴν σωτηρίαν σου· ἀλλὰ δὲν μὲ λέγεις, γνωρίζεις πρὸς τί καὶ τίς σὲ ἔφερεν εἰς ἣν σὲ εὗρον κατάστασιν;

Εἰς ταύτην τὴν ἐρώτησιν ὁ Μουσταφᾶς ἐσκυθρώπασε, διότι ἐσωτερική τις πάλη συνέβη ἐν αὐτῷ, καὶ πρώτην φορὰν κατὰ τὴν ἀνδρικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν ἀνέβη εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἡ ἰδέα τοῦ τιμίου καὶ τοῦ καθήκοντος, ἀλλ' ὅμως τοσοῦτον ἀνεπαισθήτως ὥστε ταχέως ἐπεκράτησαν ἐκ νέου αἱ βίαιαι καὶ κτηνώδεις αὐτοῦ ῥοπαί. Καὶ χωρὶς νὰ συλλογισθῇ ὅτι τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ἄρνησις κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἦσαν ἀνοσιουργήματα, ἀπήντησε τὰ ἑξῆς·

— Μὴ δὰ τὸν ξέρω, Κὺρ Δημήτρι; μὰ ἐλπίζω νὰ τὸν μάθω καὶ σὰν ξανανταμωθοῦμε σοῦ τὸν λέγω.

Ἐλησμόνει ὁ ἄθλιος ὅτι τὸ τουφέκι του εὑρέθη κενὸν καὶ καπνίζον εἰσέτι κατὰ τὴν ὀπήν.

Μετὰ τὸ γεῦμα ἀνεχώρησε συνοδευόμενος ἀπὸ τὰς εἰλικρινεῖς εὐχὰς ἁπάσης τῆς οἰκογενείας, προκαλέσας ἀναξίως καί τινα δάκρυα.

Ἐκ τῆς διηγήσεως ταύτης γίνεται δῆλον ὅτι ὁ ἐλθὼν Τουρκαλβανὸς δὲν ἦτον ἁπλοῦς γνώριμος τῆς οἰκογενείας τοῦ Δημητρίου, ἀλλὰ τὸν συνέδεε μετ' αὐτῆς καὶ δεσμὸς ἰσχυρός, ὁ τοῦ εὐεργέτου καὶ ὁ τοῦ εὐεργετηθέντος· ὥστε ἡ ἐπίσκεψις αὐτοῦ μετὰ ἑπταετῆ ἀπουσίαν ἐπροξένησεν ἀληθῆ πρὸς ἅπαντας εὐχαρίστησιν. Μόλις ἀνέβη εἰς τὸ ἐξώστεγον καὶ ὁ Δημήτριος τὸν ἐνηγκαλίσθη καὶ τὸν ἠσπάσθη περιπαθῶς, ἡ οἰκοδέσποινα ἔσφιγξε τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ἡ προσελθοῦσα Τασσὼ τὸν ἐχαιρέτισε μὲ πολλὴν εὐπροσηγορίαν.

Ὁ Μουσταφᾶς ἀνταπέδωκεν ἐπίσης μὲ πολὺν ζῆλον πρός τε τὸν ἄνδρα καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ χαιρετισμὸν ἀνάλογον τῆς αὐτῶν φιλοφροσύνης· στραφεὶς δὲ καὶ πρὸς τὴν νεάνιδα, ὅπως καὶ αὐτὴν χαιρετίσῃ, ἐξεπλάγη, ἔμεινεν ἄφωνος, καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἐξηκόντισαν βλέμμα ἀπαίσιον ὡς τὸ τῆς γαλῆς. Ἡ ταραχὴ ὅμως αὕτη μικρότατον διήρκεσε· διότι ὕπουλος, ὡς Ἀλβανός, ἀνέλαβε τάχιστα τὸ σύνηθες αὐτοῦ ἦθος, καὶ μάλιστα διὰ νὰ ὑποκρύψῃ ἐπιτηδειότερον τὴν ἔκπληξίν του ἀνέκραξε μετ' ἀφελοῦς χαριεντισμοῦ·

— Ἀμ' ἐσένα, Τασσώ, ποῖος τ' ὄλπιζε νὰ σὲ ἰδῇ τόσο μεγάλη καὶ τόσο ὄμορφη; σ' ἄφησα πουλὶ καὶ σὲ βρίσκω κότα. — Στὴ μπίστι μου, Κὺρ Δημήτρι, αὔριον νὰ θέλῃς γίνεσαι μπέης.

Καὶ ἡ μὲν Τασσὼ ἠρυθρίασε καὶ κατεβίβασε τοὺς ὀφθαλμούς, οἱ δὲ γονεῖς ἀντήλλαξαν βλέμματα περίφοβα, καταπτοηθέντες ἀπὸ τὸ ἀπαθὲς τοῦ Τουρκαλβανοῦ ἦθος ἔχον σημασίαν φρικώδη κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἰς γονεῖς ὡραίας θυγατρός.

Ὁ ἀγχίνους Τουρκαλβανὸς παρατηρήσας τὰ βλέμματα τῶν γονέων, κατενόησεν ἀμέσως ὃν ἐπροξένησε φόβον, καὶ διὰ νὰ κολάσῃ τὴν ἀπερίσκεπτον ὁμιλίαν του, ἐπρόσθεσε σοβαρώτερον·

— Νὰ χαίρεσθε πὸ τὸ κορίτζι . . . ὁ Θεὸς νὰ τοῦ δώκῃ καλὴ τύχη καὶ καλὰ γεράματα.

Ἀλλ' ἡ ψυχὴ τοῦ Δημητρίου καταβληθεῖσα μὲν πρὸ μικροῦ, ὡς προελέχθη, ὑπὸ προαισθημάτων ἀπαισίων, ἀναλαβοῦσα δέ τινα ἀναψυχὴν μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ ξένου, παρεδόθη καὶ αὖθις εἰς ἀθυμίαν. Τοσοῦτον μάλιστα διεῤῥάγη ἡ καρδία του, ὥστε, ὡς αἱ χορδαὶ τῆς γλυκυφθόγγου κιθάρας χαλαρούμεναι ἀπονάρκοῦνται, οὕτω καὶ αὐτὸς ἠσθάνθη ἑαυτὸν ἀπονεκρούμενον, ἀφ' ἧς ὁ Τουρκαλβανὸς ἐξέφρασεν ὡς πρῶτον αὐτοῦ χαριεντισμὸν τὴν περὶ Τασσοῦς κρίσιν του.

Καὶ ὅμως ὡδήγησε καθ' ἕξιν τὸν Μουσταφᾶν εἰς παρακείμενον ἀνάκλιντρον ἐφ' οὗ ἐκάθησαν ἀμφότεροι σταυρώσαντες τοὺς πόδας. Ἡ δὲ σύζυγος καὶ ἡ Τασσώ, εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν ὅπως προετοιμάσωσι τὰ συνήθως προσφερόμενα τοῖς ξένοις, τὸ γλυκὸν λέγω καὶ τὸν καφφέ.

Ἡ συνδιάλεξις αὐτῶν ὑπῆρξε ψυχρά, συνεχῶς δὲ διεκόπτετο καὶ ὑπὸ σιωπῆς. Μάτην ὁ Τουρκαλβανὸς ἐπάσχιζε νὰ φαίνεται εὐδιάθετος καὶ ἀμέριμνος· ἔξαψις πυρετώδης κατεκυρίευεν αὐτόν, εἶχε τὴν ὄψιν πορφυρᾶν, οἱ ὀφθαλμοί του δὲν ἐτόλμων νὰ στραφῶσι πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην, καὶ στεναγμὸς βαρὺς κατέθλιβε τὸ στῆθός του. Εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν εὑρισκόμενος ὁ Ἀλβανὸς κατέφυγεν εἰς τὴν πίπαν του, καὶ ὑπὸ νεφέλην καπνοῦ ἔκρυψε το δύσκολον τῆς θέσεώς του. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Δημήτριος ἐνόησαν ὅτι φραγμὸς τοὺς ἀπεχώριζε διὰ παντός, καὶ ἀμφότεροι ἠσθάνοντο μεγίστην στενοχωρίαν, τοσοῦτον αἱ ψυχαὶ αὐτῶν, ἀντίθετα ἔχουσαι αἰσθήματα, ἀπωθοῦντο ὡς ὑπὸ ἐναντίων ῥευμάτων.

Ἰδὲ τὸν εἰλικρινῆ κῦνα, ἰδὲ καὶ τὴν ὕπουλον γαλῆν· οὐδ' ἡ αὐτὴ στέγη, οὐδ' ὁ πανδαμάτωρ χρόνος θὰ ἐξαλείψῃ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀποστροφήν.

Ἐπόμενον ἦτον ἄρα ὅτι ὁ διάλογος αὐτῶν, δυσάρεστος καὶ πρὸς ἀμφοτέρους, ἔπρεπε νὰ παύσῃ τὸ ταχύτερον. Καθίστατο δὲ τοῦτο ἔτι μᾶλλον ἀναγκαῖον καθόσον καὶ ἡ μήτηρ μετὰ τὰς συνήθεις δεξιώσεις καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς Τασσώ, καταγινόμεναι εἰς οἰκιακὰ ἔργα, δὲν ἐφαίνοντο πλέον εἰς τὸ ἐξώστεγον· οὔτε ὁ Δημήτριος ἔβλεπε τὰς παρηγόρους τῶν δυσαρέστων τοῦ βίου αὐτοῦ στιγμῶν, οὔτε ὁ Τουρκαλβανὸς τὴν Τασσώ, συγκινήσασαν ἐκ βάθους τὴν καρδίαν του.

Ὁ Τουρκαλβανὸς ἤθελεν ἴσως ἀναχωρήσει ταχύτερον, ἐπειδὴ δὲν ἤλπιζε νὰ ἴδῃ καὶ αὖθις τὴν νέαν κόρην. Ἰδὼν ὅμως ἐπὶ τέλους ὅτι δὲν ἐφαίνετο, ἠγέρθη, καὶ ἔτεινε πρὸς τὸν εὐεργέτην αὐτοῦ τὴν χεῖρά του. Καὶ ἔλαβε μὲν αὐτὴν ὁ Δημήτριος, ἀλλ' ἠσθάνθη συγχρόνως ἀκουσίαν τινα φρικίασιν καθ' ὅλον τὸ σῶμα, ὡς νὰ ἐδήχθη ὑπὸ ὄφεως. Ὁ ξένος ἀνεχώρησε μετὰ τὰς συνήθεις προσρήσεις, καὶ πολλάκις ὁδεύων ἔστρεψε τὸν ὀφθαλμὸν εἰς τὰ ὀπίσω. Ὁ δὲ Δημήτριος, ἱστάμενος ἀκίνητος, εἶχε τὸ βλέμμα προσηλωμένον ἐπ' αὐτοῦ· ἀφοῦ δὲ ἔγειρεν ἀφανής, ὑψώσας δεδακρυσμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς οὐρανόν, ἐράνη ἐπικαλούμενος τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν.

Ἡ σύζυγος τοῦ Δημητρίου, ἱσταμένη εἰς τὸ πρόθυρον τοῦ οἴκου, ἠτένιζεν αὐτόν. Καὶ ὑπέθετε μὲν τοὺς φόβους τοῦ ἀνδρός της καὶ συνεμερίζετο μάλιστα αὐτούς, ἀλλ' ὅμως ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ τὸν ἐμψυχώσῃ. Ἡ θεία πρόνοια, καί τοι ἀσθενεστέραν ἐν γένει δημιουργήσασα τὴν γυναῖκα, ἔδωκεν ὅμως αὐτῇ καρδίαν γενναιοτέραν τῆς τοῦ ἀνδρός, ὅπως ἀνακουρίζῃ καὶ ἀναπτεροῖ αὐτὸν καταβαλλόμενον ὑπὸ ἐναντίων περιστάσεων.

Ἐπλησίασε λοιπὸν καὶ ἐκείνη τὸν σύζυγόν της καὶ λαβοῦσα τὴν δεξιὰν αὐτοῦ·—Δὲν εἶναι, εἶπεν, ἐντροπὴ νὰ καταβάλλεσαι ἀπὸ ἀόριστα προαισθήματα, καὶ δὲν ἐνθυμεῖσαι ὅτι εἷς μόνος εἶναι ὁ τὰ πάντα γινώσκων;

Ὁ δὲ Δημήτριος στενάξας ἀπεκρίθη σείων τὴν κεφαλήν·—Μάλιστα τὸ ἐνθυμοῦμαι, ἀλλὰ δὲν λησμονῶ καὶ ἄλλο, ὅτι ὁ Ἀλῆς κυβερνᾷ τὴν Ἤπειρον.

ΣΤ'.

Εἰς δωμάτιον ῥυπαρόν, ἐπὶ παλαιᾶς ψάθης καὶ

περὶ μικρὰν στρογγύλην τράπεζαν ἐφ' ἧς ἔκειτο ἀγγεῖον πήλινον περιέχον οἶνον, καὶ ποτήριον κατεστιγμένον ὑπὸ ἀκαθάρτων κηλίδων, ἐκάθηντο ἐσταυρωμένους ἔχοντες τοὺς πόδας μετὰ λύχνων ἀφᾶς, οἱ συνοδοιπόροι τῆς πρωΐας.

— Λέγε δά, Μουσταφᾶ, εἶπεν ὁ νεώτερος σαρκαστικῶς ὑπομειδιῶν, τί εἶδες σήμερα καὶ σὲ βλέπω κόκκινο σὰν βρασμένη καραβίδα, καὶ συλλογισμένον σὰν νὰ σοῦ πνίγηκαν τὰ καράβια;

Ὁ δὲ Μουσταφᾶς, τὸ ἦθος ἔχων βαρὺ καὶ κάτω νεύων τοὺς ὀφθαλμούς, ἀπεκρίθη·

— Τί εἶδα, ρωτᾶς; εἶδα ὅτι δὲν θὰ κάμουμε τίποτα, καὶ ὅτι εἶναι φρονιμώτερο νὰ πᾶμε ἀπ' ἐκεῖ ποῦ ἤλθαμεν.

Τοῦτο ἀκούσας ὁ νέος ἠτένισε περιέργως τὸν Μουσταφᾶν, καὶ ἀπορῶν πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀπόκρισιν αὐτοῦ, ἀνέκραξε·—Νὰ γυρίσουμεν ὀπίσω εἶπες! καὶ ποῦ νὰ πᾶμε; τὸ συλλογίσθης πρὶν τὸ πῇς, ἢ μήπως ἡ παλιαίς σου γνωριμίαις σ' ἔκαμαν σήμερα καὶ ξέχασες νὰ συλλογίζεσαι; Φαίνεται δὲν θυμᾶσαι τί μᾶς εἶπεν ὁ ἴδιος μὲ τὸ στόμα του. Τί μάτια ἄνοιγε, μ' ἔπιασε τρομάρα· πηγαίνετε, ὠρέ, μᾶς εἶπε, κυτάξετε καλὰ νὰ μὴ σᾶς γλυτώσῃ, τὸ κεφάλι σας μ' ἀποκρίνεται· ἀμὰ σὰν μοῦ τὸ φέρετε σὰν Ἀλῆ Πασᾶς θὰ σᾶς πληρώσω. Δὲν μοῦ εἶπες ὕστερα τί σ'ἔλεγεν ὅταν σ'ἐπῆρε παράμερα καὶ μιλούσατε τόσην ὥρα. Νομίζω νὰ μὴν σοῦ εἶπε νὰ γυρίσωμεν ἀδιανοί. Ἐγὼ σοῦ λέγω παστρικὰ ὅτι δὲν γυρνάω. Τὸ κεφάλι μου τὸ θέλω καὶ γιὰ πιὸ ὕστερα.

— Ὠρὲ πιός τὸ λέγει νὰ γυρνοῦμε, διέκοψε βαθυφώνως ὁ τρίτος σύντροφος, ἐνῷ ἡ μία αὐτοῦ χεὶρ ἐκράτει τὸν πόδα του, ἡ δ' ἄλλη ἔστρεφε τοὺς μακροὺς καὶ δασυτρίχους μέλανας μύστακάς του. Τὸ πῆρε ὁ διάβολος, ὠρέ, τὸ πῆρε· κάλλια δός μου τὴν κουμπουριὰ ἀπ' τὰ τώρα κι' ἂς φᾶν τὰ σκυλιὰ τὸ κουφάρι μου, παρὰ νὰ γυρίσω πίσω χωρὶς κορίτζι.

— Μὰ τί νὰ κάμῃς, ὠρὲ Ἰουσούφ; εἶπεν ὁ Μουσταφᾶς ἱλαρώτερον καὶ μὲ ὕφος καταπειστικὸν ἀποταθεὶς πρὸς τὸν πελώριον αὐτοῦ σύντροφον· Ἀφοῦ δὲν εἶναι τρόπος, καθὼς κατάλαβα, νὰ πιτύχωμε τὸ κορίτζι. Δὲν βγένει ποτὲ ἀπ' τὸ σπῆτί του παρὰ ἀργιὰ καὶ ποῦ μὲ τὸν πατέρα του, καὶ τότε περνᾷ ἀπ' τὸ δρόμο π' ὄρχεται στὸ Λιμπόχοβο κι' ὅπου εἶναι γεμάτο ἀμπέλια καὶ προβατόγηδα· ἐγὼ λέγω νὰ φύγουμε κι' ἂς στείλῃ ἄλλους νὰ τοῦ κάμουν τὴν δουλιά.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ βάναυσος μὲν ἀλλὰ φρόνιμος μισθοφόρος Ἰουσοὺφ ἀνεσηκώθη βιαίως, καὶ στρέψας ἐξαγριωμένον πρὸς τὸν Μουσταφᾶν ὄμμα ἀνεφώνησεν·

— Ἂν δὲν σ' ἤξευρα γιὰ φρόνιμο, ἤθελα νὰ πῶ, πῶς τρελάθηκες. Ἀλήθεια, σοῦ περνάει ἀπὸ τὸ μυαλὸ πῶς μποροῦμε νὰ γυρίσωμεν ἀδιανοί; Βαΐ, βαΐ, κακόμοιροι! τὰ κεφάλια μας θὰ κατρακυλίσουνε σὰν μῆλα καὶ ἡ γλῶσσα μας θὰ κελαδῇ σὰν τοῦ κότσιφα. Ἄκουσέ με, ἄλλο δὲν μένει παρὰ νὰ τοῦ τὸ πᾶμε ζωντανὸ ἢ πεθαμένο. Κυτάζουμε ἂν τὸ πετύχωμ' ὄξω καλά, εἰδέ, νὰ πατήσουμε τὸ σπῆτι κι' ἂν τὸ φυλάγουνε λεοντάρια· κ' ἔτζι χαμένοι κι' ἀλλιῶς χαμένοι.

Οἱ λόγοι οὗτοι προφερθέντες μετὰ πεποιθήσεως καὶ ἀπορασιστικῶς ἀνεκάλεσαν εἰς τὴν μνήμην τοῦ Μουσταφᾶ τὸ μέγεθος τῆς εὐθύνης τὴν ὁποίαν ἀνέλαβε, καὶ ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ ἀποφύγῃ ὅ,τι ὑπεσχέθη νὰ ἐκτελέσῃ. Ἀλλ' ἀπορῶν πάντοτε ἐστέναξε βαθέως.

— Ἆ, ἄ, στάσου μὴν ἀναστενάζῃς· τώρα ἐθυμήθηκα, ἔκραξε ζωηρῶς λύσας τὴν σιωπήν, ὁ ἔφηβος καὶ ὀξύνους σύντροφος Ἀγγελῆς. — Τὸ κορίτζι τόχομε στὸ χέρι... τὸ μεσημέρι σὰν ἔλειπες, καθούμουν κάτω στὸ πεζούλι, καὶ διαλογίζουμουν· νὰ κι' ἡ γρηὰ ποῦ δουλεύει στὸ χάνι κι' ἔρχεται κοντά μου καὶ μοῦ δείχνει μιὰ καπνοσακοῦλα ὄμορφα κεντημένη, μὰ τόσο ὄμορφα, ποῦ στὰ Γιάννινα μέσα τέτοια δὲν μ' οὔτυχε. Μοῦ εἶπε πῶς τὴν ἔχει γιὰ πούλημα. Μὰ ποῦ τὴν βρῆκες, τὴν ἐρώτησα, πῶς νὰ σοῦ πεσε στὰ χέρια τέτοιο στολίδι; Καὶ μ' οὔρθε μεγάλη ὄρεξι νὰ τὴν κρεμάσω στὸ ζουνάρι. — Δὲν εἶναι δική μου, μοῦ λέγει. Ἕνας βοσκὸς μοῦ τὴν ἔφερε καὶ τὴν ἄφησε στὰ χέρια μου γιὰ 60 παράδες ἕως ν' αὔρω νὰ τὴν πουλήσω.—Μὰ ἐκεῖνος ποῦ τὴν νοῦρε; ρώτησα τὴν γρηά. Τέτοια σακοῦλα δὲν τὴν ἔχει οὔτε ὁ Ντερβέναγας. — Εἶν' ἀπὸ χέρι, παλληκάρι μου, μοῦ λέγει. Τοῦ τὴν ἔδωκε ἡ Τασσώ, ἡ βασίλισσα τῶν βουνῶν, σὰν ἐπῆγε 'ς τὴν μάνδρα νὰ ἰδῇ ἕνα παιδάκι του ἄρρωστο. Νά, μωρέ, τοῦ εἶπε, πάρε τούτη τὴν σακκοῦλα, πήγαινε, καὶ πούλησέ την, νὰ οἰκονομήσῃς μερικὰ ἀναγκαῖα, κι' ἔπειτα ἔχει πάλιν ὁ Θεός. Καὶ τώρα πάγει πάντα στὴν μάνδρα, κάθεται κοντὰ στὸ ἀρρωστημένο, διατάζει τί νὰ τοῦ κάνουν κι' ὑστερνὰ πάει καὶ κάθεται σ' ἕνα μεγάλο πλάτανο ἀπὸ κάτω, κ' ἐκεῖ διαβάζει, διαβάζει ὡς ποῦ ν' ἀποστάσῃ. — Ἂν εἶν' ἀλήθεια ὅσα μοῦ εἶπε ἡ γρηά, χωρὶς ἄλλο τὴν πετυχαίνουμε κάτω ἀπὸ τὸ μεγάλο πλάτανο.

Μετὰ τὴν διήγησιν ταύτην λαβὼν τὸ πήλινον ἀγγεῖον ἐγέμισε ποτήριον, καὶ ἑτοιμασθεὶς νὰ πίῃ· στὴν ὑγειά σας, ἀνέκραξεν, ἀδέλφια. Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ καλὸν τέλος. Μετὰ δὲ τὴν εὐχήν, ἐξεκένωσε μέχρι πυθμένος τὸ ποτήριον· ἔπειτα ἀνατρέψας αὐτό, ἔκρουσε διὰ τοῦ ὄνυχος, ἵν' ἀποδείξῃ ὅτι οὐδὲ ῥανὶς ἔμεινεν.

Ὁ δὲ Ἰουσσούφ, διὰ κινήσεως σοβαρωτάτης καὶ μεγαλοπρεποῦς, ἔλαβε τὸ ποτήριον ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ νεανίου, τὸ ἐγέμισε καὶ τὸ προσέφερεν εἰς τὸν Μουσταφᾶν. Ἀλλ' οὗτος, ἀλλαχοῦ ἔχων τὸν νοῦν, δὲν παρετήρησε τὴν φιλοφροσύνην τοῦ συντρόφου του.

— Τί διάβολο, κοιμᾶσαι ὀρθός; ἔκραξε τότε ἀνυπομόνως ὁ Ἰουσούφ.—Ἔ! Μουσταφᾶ, Μουσταφᾶ, ξύπνισε. Καὶ πλησιάσας τὸ ποτήριον παρὰ τὸ πρόσωπόν του, προσέθεσε· καλά, καὶ τί θὰ γίνωμεν ἡμεῖς οἱ μικρότεροι, ἀπὸ σένα περιμένουμε νὰ μᾶς βγάλῃς πέρα. Ἔλα, τράβα μιά.

— Στὴν ὑγειά σου, Ἰουσούφ, ἀνέκραξεν ὁ Μουσταφᾶς λαβὼν μετὰ σπουδῆς τὸ ποτήριον. Καὶ ἀφοῦ τὸ ἐξεκένωσεν ἐντελῶς, τὸ ἐκτύπησε τοσοῦτον

ἰσχυρῶς κατὰ τῆς τραπέζης, ὥστε τὸ συνέτριψεν εἰς μύρια τεμάχια. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐγερθεὶς ἐξῆλθε δρομαίως τοῦ δωματίου.

— Τί δαίμονα ἔπαθε; ἠρώτησεν ἐκστατικὸς τὸν ἀγχινούστερον αὐτοῦ σύντροφον ὁ γιγαντώδης Ἰουσσούφ. Ὁ δὲ ἀπεκρίθη· στὴν πίστιν μου, ὡς ἐκεῖ τὸ μυαλό μου δὲν φθάνει· βλέπω κ' ἐγὼ πῶς κάτι ἔχει· μὰ τὸ τί ὡς τώρα δὲν τὸ κατάλαβα.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΠΕΤΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ.

(Τέλος. Ἴδε φυλλ. 193. σελ 21.)

—ooo—

«Μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ βασιλέως δὲν ἔπαυσε περιφερόμενος εἰς Παρισίους, εἰσερχόμενος εἰς ἐργαστήρια ὁμιλῶν μετὰ ἐργατῶν, παρατηρῶν πᾶν ὅ,τι εἴλκυε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, ἀποτείνων ἐρωτήσεις πρὸς τοὺς τυχόντας διὰ τοῦ διερμηνέως Κουρακίν, καὶ δίδων πάντοτε ἀποδείξεις τῶν γνώσεών του. Ὀλίγον ἔμελεν αὐτῷ περὶ κοσμημάτων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀφορώντων τὴν ἡδυπάθειαν. Ἐνέκυπτε δὲ μάλιστα εἰς πάντα τὰ ἔχοντα σκοπόν τινα ὠφελείας, εἰς τὰ τῆς ναυτιλίας, τῆς ἐμπορίας, τῶν τεχνῶν, καὶ δι' εὐφυεστάτων παρατηρήσεων ἀπεδείκνυεν ὅτι εἶχε νοῦν ὀρθὸν, ἄπληστον περὶ τὸ διδάσκεσθαι καὶ ἀντιληπτικώτατον. Μόλις ἔρριψε τὸ βλέμμα εἰς τοὺς παρουσιασθέντας αὐτῷ τιμαλφεῖς λίθους τοῦ στέμματος, ἐνῷ ἐθαύμασε τοὺς Γοβελινείους τάπητας, ἐπεσκέφθη δὶς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, διηρεύνησε τὰ ἐν τῷ ζωολογικῷ κήπῳ καὶ τὰ ἐργαστήρια τῆς μηχανικῆς, καὶ συνδιελέχθη μετὰ τῶν τεκτόνων οἵτινες κατεσκεύαζον γέφυραν.

»Ἐκ τούτων εὔκολον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι δὲν ἦτο φιλοκαλλωπιστής· τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ συνέκειτο ἐξ ἱματίου τριχίνου ἢ μαλλωτοῦ, ἐκ ζώνης πλατείας ὅθεν ἐκρέματο σπάθη, ἐκ στρογγύλης φενάκης οὐχὶ μακροτέρας τοῦ αὐχένος καὶ ἄνευ κόνεως, καὶ ἐξ ὑποκαμίσου ἄνευ χειρίδων.

»Ὁ φενακοποιὸς πρὸς ὃν εἶχε παραγγείλει φενάκην, νομίζων ὅτι ἔπρεπε νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν τότε συνήθειαν, κατεσκεύασεν αὐτὴν μακρὰν καὶ πολύτριχον. Ἀλλ' ὁ τσάρος προσέταξεν ἀμέσως καὶ τὴν περιέκοψαν κατὰ τὸ σχῆμα ἐκείνης ἣν ἔφερεν.

»Ἡ μήτηρ τοῦ ἀντιβασιλέως, ἡ δούκισσα Βεῤῥὺ καὶ ἡ τῆς Αὐρηλίας, ἀνέμενον νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτὰς ὁ τσάρος μετὰ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα ἐπίσκεψιν· μὴ γενομένου δὲ τούτου ἔστειλεν ἑκάστη αὐτῶν τὸν ἴδιον ὑπασπιστὴν ἵνα προσαγορεύσῃ τὸν ξένον. Μετὰ τοῦτο ὁ τσάρος ἐπεσκέφθη αὐτάς, αἵτινες τὸν ὑπεδέχθησαν ὅπως καὶ τὸν βασιλέα.

»Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐπεσκέφθη τὴν μητέρα τοῦ ἀντιβασιλέως, οὗτος ἐλθὼν ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸ θέατρον, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸ μέγα θεωρεῖον ἐκάθησαν ἀμφότεροι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θράνου. Περὶ δὲ τὰ μέσα τῆς παραστάσεως, ζητήσαντος τοῦ τσάρου ζύθον, ὁ ἀντιβασιλεὺς ἐγερθεὶς προσέφερε μόνος αὐτῷ ποτήριον ἐπὶ δίσκου καὶ ἀπόμακτρον. Οὗτος δὲ λαβὼν ἔπιε καθήμενος, ἀπέδωκε τὸ ποτήριον καὶ τὸ ἀπόμακτρον πρὸς τὸν ἱστάμενον ἀντιβασιλέα, καὶ τὸν εὐχαρίστησε διὰ μειδιάματος καὶ νεύματος. Κατὰ δὲ τὴν τετάρτην πρᾶξιν ἐξῆλθε τοῦ θεάτρου ἵνα δειπνήσῃ.

»Ἐγεύετο δὲ τὴν 11 καὶ ἐδείπνει τὴν 8 ὥραν. Διὰ τὴν τράπεζαν αὐτοῦ ἐδαπανῶντο 1800 φράγκα καθ' ἑκάστην· εἰ δὲ καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας παρήγγειλε νὰ ἐλαττωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐδεσμάτων, ἡ τράπεζα ἦτο πάντοτε πολυτελεστάτη. Σημειωτέον δὲ ὅτι δὲν ἔδωκε τοιαύτην προσταγὴν χάριν ἐγκρατείας, διότι ἦτο μᾶλλον κοιλιόδουλος· δὲν ἀπέκρουε τὴν ἀρθονίαν ἀλλὰ τὴν πολυτέλειαν. Ἔτρωγε κατὰ κόρον καὶ τὸ πρωῒ καὶ τὸ ἑσπέρας, ἔπινεν ἑκάστοτε δύο φιάλας οἴνου, μίαν δὲ τοιαύτην σικέρων κατὰ τὴν ὥραν τῶν τραγημάτων, καὶ πολλάκις ἐν τῷ μεταξὺ ζύθον καὶ λεμονίων ζωμόν. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν περὶ τὸν τσάρον ἤριζον περὶ ἀδδηφαγίας πρὸς αὐτόν, καὶ μάλιστα ὁ πνευματικός του ὃν ἠγάπα καὶ ἐσέβετο διὰ τοῦτο. Τοιαύτην δὲ εἶχεν εὐρυχωρίαν ὁ στόμαχος τοῦ ἱερέως τούτου, ὥστε συνδειπνήσας ποτὲ παρ' ἐμοί, εἶδε μετὰ καταφρονήσεως ἡρωϊκῆς ἄλλον τινὰ ἱερέα ἐκ τῶν ἡμετέρων κυλισθέντα ὑπὸ τὴν τράπεζαν μόλις μετὰ τὴν κένωσιν τῆς τετάρτης φιάλης.

»Ἐπεσκέφθη δὲ καὶ ἰδιαιτέρως τὸν ἀντιβασιλέα· οὐδένα ὅμως ἄλλον ἐκ τῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, πλὴν τῶν τριῶν ἡγεμονίδων ἃς ὠνόμασα, ἠξίωσεν ἐπισκέψεως. Ὅτε εἶπον αὐτῷ ὅτι οἱ ἐξ αἵματος ἡγεμονόπαιδες ἦσαν πρόθυμοι νὰ τὸν ἐπισκεφθῶσιν ἐὰν ὑπέσχετο νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ αὐτὸς ἀκολούθως τὰς ἡγεμονίδας, ἀπέκρουσεν ἀγερώχως τὴν ὑπὸ ὅρους γενομένην πρότασιν. Οὐδὲν ἄξιον περιεργείας παρημέλει νὰ ἴδῃ. Τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἐλθὼν εἰς τὸ κατάστημα τῶν ἀπομάχων, ἠρεύνησεν ὅλα μετὰ πολλῆς περιεργείας, καὶ μεταβὰς εἰς τὸ ἑστιατώριον τῶν στρατιωτῶν, ἐζήτησε καὶ ἔπιεν οἶνον ὑπὲρ τῆς ὑγείας αὐτῶν, πρὸς οὓς ἐφέρετο ὡς πρὸς συντρόφους, θέτων τὴν χεῖρα ἐπὶ τῶν ὤμων των. Αἱ κυρίαι ἤρχιζον νὰ τὸν θεωρῶσιν ὀλίγον εὐγενῆ πρὸς αὐτάς. Εὑρισκόμενος μεταξὺ τῶν θεατῶν ὡδήγουν τὴν σύζυγον τοῦ στρατάρχου Βιλλάρ. Ὁ δὲ Πέτρος, παρατηρήσας αὐτὴν καὶ προσελθὼν ἠρώτησε ποία ἦτο, προσέθετο δὲ μετὰ μικρόν·

— Κυρία, εἶδα σήμερον τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὸν Ἄρην.

— Εἶναι νοστιμώτατος, μοὶ εἶπεν ἡ κυρία, ἀποχωρήσαντος τοῦ αὐτοκράτορος.

»Ὁ τσάρος ἐπεσκέφθη καὶ τὰς Ἀκαδημίας, καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ τῶν ἐπιστημῶν διώρθωσε χάρτην τινὰ τῆς Ῥωσσίας ὠνομάσθη μέλος αὐτῆς. . . . .

» Ἐλθὼν εἰς **Saint-Cyr** εἰδοποίησε τὴν Κυρίαν Μαιντενὼν ὅτι ἐπεθύμει νὰ τὴν ἴδῃ. — Παρακαλῶ,

ἀπεκρίθη αὕτη, τὸν αὐτοκράτορα νὰ μὲ συγχωρήσῃ μὴ δυναμένην, ἕνεκα τῆς πασχούσης ὑγείας μου, νὰ τὸν δεχθῶ. Καὶ μετὰ ταῦτα στραφεῖσα πρός με εἶπε· δὲν ἠμπορῶ νὰ ἴδω ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ὁ Λοδοβίκος ΙΔ' δὲν ἐδέχθη εἰς τὴν Γαλλίαν.

— Κυρία, ἀνέκραξα, σκεφθῆτε καλά, διότι ἡ Μοσχοβιτικὴ Αὐτοῦ Μεγαλειότης εἶναι ἱκανὴ νὰ κυριεύσῃ ἐξ ἐφόδου τὸν κοιτῶνά σας. Εἰς τὸν τόπον του δὲν πολυσυστέλλονται τὰς γυναῖκας.

— Ἔχεις δίκαιον, ἐπανέλαβεν ἡ Κ. Μαιντενών, δὲν ἀρκεῖ νὰ εἴπω ὅτι εἶμαι ἀσθενής, πρέπει καὶ νὰ ἐξαπλωθῶ εἰς τὸ στρῶμά μου.

— Διπλασιάζετε τὸν κίνδυνον, Κυρία. Ἡ χήρα Λοδοβίκου τοῦ ΙΔ' ἐνθυμουμένη τὰς νεανικάς μου πονηρίας δὲν ὠργίσθη· ἐξ ἐναντίας μειδιάσασα μοὶ εἶπεν· Εἶμαι γραῖα καὶ δὲν φοβοῦμαι. Καὶ ὅμως τὴν εἶδα ψιμυθιουμένην ὡς ἂν τῳόντι περιέμενε τὸν τσάρον. Ἐξῆλθον δὲ ὅπως ἀφήσω αὐτὴν νὰ πλαγιάσῃ. Ἀλλὰ μόλις ἐξηπλώθη, καὶ ὁ Πέτρος, μὴ θέλων νὰ ἀναχωρήσῃ χωρὶς νὰ τὴν ἴδῃ, ἠρώτησε ποία ἦτο ἡ κατοικία της καὶ ἦλθεν εἰς αὐτήν. Ἐγὼ δὲ εὑρεθεὶς εἰς τὸν πρόδομον παρηκολούθησα τὸν μονάρχην, ὅστις, ἐὰν ἔζη Λοδοβίκος ὁ ΙΔ', ἤθελε προκαλέσει φρικτὸν πόλεμον διὰ τῆς τοιαύτης παραβιάσεως τῆς εἰθιμοταξίας. «Μήπως σκοπεύῃ, ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν, νὰ κατακτήσῃ τὴν χήραν τοῦ μεγάλου βασιλέως ὡς τινα ἐπαρχίαν τῆς Σουηδίας!»

Καὶ τὸ μὲν κωνωπεῖον ἦτο κλειστόν· ἀλλ' ὁ τσάρος ἀνοίξας αὐτὸ ἠτένισε μετὰ προσοχῆς τὴν Κ. Μαιντενὼν καὶ ἀνεχώρησε χωρὶς οὔτε λέξιν νὰ προφέρῃ. Δέν μοι ἔτυχε ποτὲ νὰ ἴδω τοιαύτην ἀλλόκοτον σκηνήν· ἡ Κ. Μαιντενὼν ἔκειτο ὡς ἀπολελιθωμένη, οἱ δὲ παρευρεθέντες ἵστατο ὡς ἐμβρόντητοι.

»Μετά τινας ἡμέρας μεταβὰς εἰς Σορβόννην ἣν ἔμελλεν ὁ Πέτρος νὰ ἐπισκεφθῇ, ἐστάθην παρὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Καρδιναλίου Richelieu. Μόλις δὲ παρετήρησεν αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ δραμὼν μετὰ πλείονος συγκινήσεως ἢ ὅσην ἔδειξεν ὅτε ἦλθεν εἰς τὸν θάλαμον τῆς Κ. Μαιντενών, ἐνηγκαλίσθη τὸν ἀνδριάντα κλαίων καὶ λέγων· «Μέγιστε ἄνερ! θὰ ἔδιδα τὸ ἥμισυ τοῦ Κράτους μου εἰς νοῦν ὁποῖος ἦτο ὁ σός, ὅπως μὲ βοηθήσῃ ἵνα κυβερνήσω τὸ ἄλλο ἥμισυ!» Τότε πάντες οἱ περιεστῶτες κατελήφθησαν ὑπὸ εὐλαβείας καὶ θαυμασμοῦ· τῶν παρόντων δέ τις δακτυλοδεικτήσας με, «ἰδού, εἶπεν, ὁ κληρονόμος τοῦ ὀνόματος τοῦ Richelieu.» Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, «Κύριε, μοὶ εἶπε, φέρεις τὸ ὡραιότερον τῶν ὀνομάτων τῆς Γαλλίας.

»Ὁ δοὺξ δ' Ἀντὲν παρ' ᾧ ἐγεύθη ποτὲ ὁ τσάρος, θέλων νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν περιέργειαν τῆς συζύγου του ἐπιθυμούσης νὰ ἴδῃ τὸν αὐτοκράτορα, προέτρεψεν αὐτὸν νὰ καταβῶσιν εἰς τὸν κῆπον· ὅτε δὲ ἐπλησίασεν, εἰς τὸ μέρος ὅπου ἦτο ἡ δούκισσα μετὰ τῶν περὶ αὐτήν, εἶπέ τις πρὸς αὐτὸν ὅτι ἡ κυρία ἐπεθύμει νὰ τὸν ἴδῃ· ἀλλ' ὁ Πέτρος, μὴ ἀποκριθεὶς μηδ' ἐρωτήσας κἂν ποία ἦτο, ἐβάδισε βραδύτερον, τὰς περιειργάσθη, τὰς ἐχαιρέτισεν ἐν γένει ὅλας δι' ἑνὸς μόνου νεύματος, καὶ διέβη. Εἰσελθὼν εἰς τὸ ἐστιατώριον εἶδε τὴν εἰκόνα τῆς αὐτοκρατείρας, καὶ τόσον ἐχάρη, ὥστε εἶπεν ὅτι μόνοι οἱ Γάλλοι εἶναι ἄξιοι τοιούτων φιλοφρονήσεων. Τοιαῦτα καὶ ἔτι πλεῖστα ἔλεγεν ὅτε, διαρκοῦντος τοῦ γεύματος, ἐζωγραφήθη. Ὡμίλει δὲ εὐκόλως τήν τε Λατινικὴν καὶ τὴν Γερμανικήν· ἀλλὰ καὶ τὴν Γαλλικὴν ἐνδοξοτάτην καὶ καλῶς θὰ ἡρμήνευε δι' αὐτῆς τὰς ἰδέας του· ὑπετίθετο ὅμως ὅτι χάριν μεγαλοπρεπείας μετεχειρίζετο διερμηνέα.

»Παρευρέθη δὲ καὶ εἰς δίκην γενομένην ἐν τῷ ἀνωτάτῳ δικαστηρίῳ. Ὁ εἰσαγγελεὺς ὁμιλῶν κατέδειξε τὴν τιμὴν ταύτην, καὶ ἡ ἐπίσκεψις ἐσημειώθη εἰς τὰ πρακτικά.

»Ἡ φιλοφρονητικὴ ἔνδειξις ἡ πλέον πάσης ἄλλης καταθέλξασα αὐτόν, ὑπῆρξεν ἡ γενομένη ἐν τῷ νομισματοκοπείῳ. Ἀφοῦ περιειργάσθη καλῶς τὴν κατασκευήν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς μηχανῆς ἠθέλησε νὰ κινήσῃ αὐτὴν μετὰ τῶν ἐργατῶν. Ὁποία δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἀπορία του ὅτε εἶδεν ὅτι τὸ ἐκκοπὲν νόμισμα παρίστανε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἦτο ἐντελέστερον πάντων τῶν ἄλλων μεταλλίων τοῦ τσάρου. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἕτερον μέρος ἤρεσεν αὐτῷ, διότι παρίστανε φήμην μεταβαίνουσαν ἀπ' ἄρκτου εἰς μεσημβρίαν, καὶ ἔχουσαν ἐπιγραφὴν τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο τοῦ Βιργιλίου· **Vires acquirit eundo,** ἤτοι δὲν παύει ἀποκτῶν νέας δυνάμεις. Ἐσήμαινε δὲ τὰς γνώσεις ὅσας ὁ τσάρος ἀπέκτα περιηγούμενος.

»Ὁ βασιλεὺς προσέφερεν αὐτῷ δύο τάπητας Γοβελινείους καὶ ξίφος ἀδαμαντοκόλλητον· ἀλλ' ἐκείνους μὲν ἐδέχθη, τοῦτο δὲ οὐχί. Αὐτὸς δὲ διένειμε πολλὰ μετάλλια παριστῶντα τὰς κυριωτέρας τῶν πράξεών του καὶ εἰκόνας λιθοκολλήτους, καὶ ἑξήκοντα χιλιάδας φράγκων πρὸς τοὺς ὑπηρέτας . . . Ἀνεχώρησε δὲ ἐκ Παρισίων τὴν 20 Ἰουνίου καὶ διευθύνθη εἰς Σπά, ὅπου ἀνέμενεν αὐτὸν ἡ αὐτοκράτειρα.

(*Ἐκ τῶν ὑπομνημ. τοῦ δουκὸς* Richelieu.)

ΠΑΛΑΤΙΟΝ
ΤΟΥ ΠΡΙΓΚΗΠΟΣ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ.

—ooo—

Ἐν τοῖς φυλλαδίοις 167, 169 καὶ 170 ἐδημοσιεύσαμεν ὀλίγας τινὰς εἰδήσεις περὶ τῆς Πομπηΐας παραθέντες καὶ ἐννέα ἢ δέκα ἀπεικονίσματα ναῶν, οἰκιῶν, κρηνῶν, κλ. Ὁ ἀναγνώστης παραβάλλων τὴν κομψότητα τῶν κτιρίων τούτων καὶ τὸν πλοῦτον τῶν κοσμημάτων αὐτῶν, πρὸς τὴν ἀφέλειαν τῶν καθ' ἡμᾶς οἰκοδομῶν, αἵτινες κατὰ τὸ ἄνετον μόνον μέρος ὑπερτεροῦσιν ἴσως τῶν ἀρχαίων, θὰ ἐθαύμασε βεβαίως πῶς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, χρόνοις μιμήσεως, ὅτε μετὰ τοσούτων αἰώνων ὠδῖνας κατέστη ἐπὶ τέλους στεῖρα ἡ φαντασία, ἠμέλησε νὰ

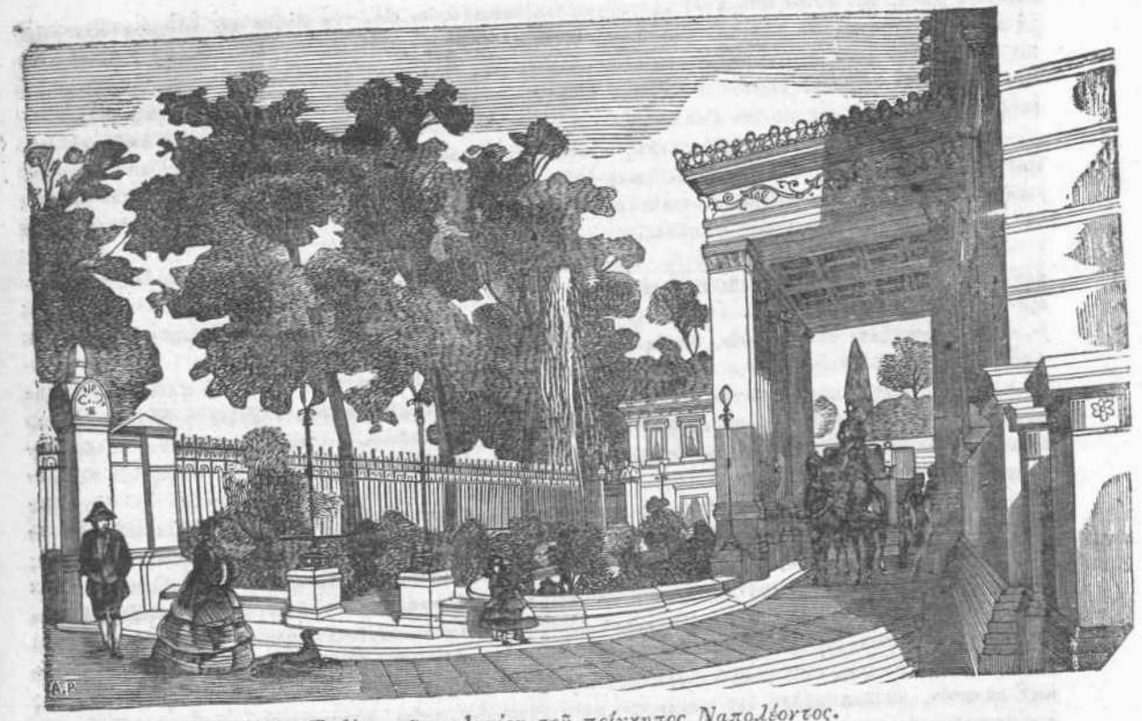

Πυλὼν τοῦ παλατίου τοῦ πρίγκηπος Ναπολέοντος.

πατήσῃ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τὰ ἴχνη τῆς ὡραίας ἐκείνης τέχνης τῆς Πομπηΐας καὶ τοῦ Ἡρακλείου.

Τὴν ἰδέαν τῆς ἀναστάσεως αὐτῆς πρῶτος συνέλαβεν ὁ πρίγκηψ Ναπολέων, καὶ, καθ' ἃ μανθάνομεν παρὰ τῶν ἐφημερίδων τῶν Παρισίων, παλάτιον περικαλλέστατον καὶ μεγαλοπρεπὲς ἀνηγέρθη, κατ' ἐπιταγὴν αὐτοῦ, περὶ τὰ Ἠλύσια πεδία, κατὰ πολλὰ ἀπομιμούμενον, ἐσωτερικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς, τὰ κατὰ τὰς νεκροπόλεις ἐκείνας οἰκοδομήματα. Ἐν αὐτῷ εὑρίσκεις καὶ ἀνδρωνίτην καὶ γυναικωνίτην, καὶ λουτρά, καὶ στοάς, καὶ κίονας κατ' ἀρχαῖον ῥυθμόν, καὶ γραφὰς Ἑλληνικάς, καὶ ξυστὸν Ῥωμαϊκόν, ἐνῷ ἐξωτερικῶς εἶναι βεβαμμένον ἀρχαϊκῶς δι' ὤχρας καὶ ἐρυθροῦ καὶ πρασίνου χρώματος.

Ἐκ τῶν παρατιθεμένων δύω εἰκόνων ἡ μὲν παριστᾷ τὸν πυλῶνα καὶ μέρος τῶν κιγκλίδων τοῦ παλατίου τούτου, ἡ δὲ τὴν μάχην τῶν Τιτάνων γεγραμμένην ἐπὶ τοῦ τοίχου. Αἱ γραφαὶ τῶν γειτωμάτων, ἐξεικονίζουσαι διάφορα ἀντικείμενα καὶ μάλιστα τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐγένοντο κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν ὕφος.

Μάχη Τιτάνων.

ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Κατὰ τοῦ γυναικείου ἐνδύματος.

(Τέλος. Ἴδε φυλλ. 193.)

—ooo—

Σώζονταί τινες στίχοι λατινικοὶ ἀποδιδόμενοι εἰς τὸν νέον Κάνιγκα κατὰ τοῦ πλάτους τῶν φουστανίων, καὶ ἔχοντες τὴν ἀξιοσημείωτον ταύτην ἐπιγραφήν· *Ὑπάρχει ἄρα ἄριον εἰς ὃ δύνανται νὰ σταθῶσι τὰ ἔμψυχα ὄντα;*

«Ἡ Χλόη, λέγει ὁ ποιητής, εἶναι ἰσχυροτάτη καὶ ὄμως, ἐπειδὴ θέλει νὰ φανῇ παχεῖα ὅσον καὶ αἱ σύντροφοί της, ἐπινοεῖ μυρίους τρόπους. Πολλαπλασιάζει καὶ ποικίλλει τὰ ἐνδύματά της, ἐπισωρεύει

καὶ στρογγυλίζει αὐτά, δίδει εἰς αὐτὰ ἀξίαν οἵαν δὲν ἔχουσι καὶ τὰ φουσκόνει μὲ ἀπαράμιλλον ἐπιδεξιότητα. Τρὶς τὰ κόκκαλα τῆς φαλαίνης περικυκλοῦσι σφαιροειδῶς τὸ σῶμά της, καὶ τρὶς σχοινίον τυλιγμένον διατηρεῖ τὴν ἰσορροπίαν τοῦ φουστανίου καὶ ἀναπτύσσει τὰς κυμαινομένας πτυχάς του. Τί ἔνδυμα φορεῖς, ὦ Χλόη; ποῖος ἀπέραντος κύκλος σὲ περιβάλλει; Πόσον εἶσαι πλατεῖα καὶ γιγάντειος! Ἀλλ', ὦ σὺ κάτοικε τόσον μεγάλου φουστανίου, πόσον εἶσαι μικρὰ ὅταν ἐξέρχεσαι ἀπὸ ταύτην τὴν κατοικίαν σου!

» Ἀξιοθαύμαστος τῳόντι ἡ ἔκφρασις, *κάτοικος φουστανίου!*

»Τὰ κάνυστρα παρήκμασαν μεταξὺ τοῦ 1789 καὶ 1849 ἔτους, ἀλλ' ἡ μετὰ ταῦτα ἀναφάνησίς των ὑπῆρξεν ἀκατασχέτως προοδευτική· ἐπὶ τέλους ἰδοὺ αὐτὰ ἐπὶ θρόνου καθήμενα καὶ σκῆπτρον κρατοῦντα! Ὅτι αἱ πάνιναι αὐταὶ σφαῖραι εἶναι καὶ ἄσχημοι καὶ παράλογοι, ὅτι εἶναι καὶ ἐπικίνδυνοι, ὅτι εὐκόλως γίνονται παρανάλωμα τοῦ πυρὸς καταφλέγουσαι καὶ τὰς φορούσας, οὐδεὶς ἀντιλέγει. Ὅτι δὲ εἶναι δυσχερὲς νὰ περιπατῇ τις φυλακισμένος ἐντὸς βαρελίου, καὶ τοῦτο οὐδεὶς ἀρνεῖται. Καὶ σημειωτέον ὅτι τὸ ὁμολογοῦσι καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες. Διὰ τί λοιπὸν περιβάλλονται μὲ τοιαῦτα γελοῖα παραπήγματα; Διὰ τί; . . . . διότι πράττουσι θυσίαν, ἀπόρροιαν ἀληθοῦς ἡρωϊσμοῦ. Δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ γυνὴ εἶναι, ὡς λέγει ἀναίσθητός τις τῆς ἐκκλησίας πατήρ, *ζῶον φιλόκοσμον*. Ἡ μεγίστη τῶν γυναικῶν ἀρετὴ εἶναι ἡ ἀνδρεία. Ἀγαπῶσι νὰ ἐνδύωνται ἄσχημα. Λατρεύουσι τὰ ἀνάμικτα καὶ ἀσυνάρμοστα καὶ πολυποίκιλα χρώματα, τὰ χρώματα ὅσα τὰς ἀσχημίζουσιν. Ἀπὸ καταβολῆς κόσμου αἱ γυναῖκες ἔδειξαν ἀκάθεκτον κλίσιν εἰς τὸ νὰ γίνωνται ἄσχημοι. Ἐάν ποτε, ὡς συνέβη πρό τινων ἐτῶν, ἡ τύχη τὸ ἔφερε νὰ σεβασθῶσι τὴν φυσικὴν ἁρμονίαν καὶ τὰς ἀναλογίας τοῦ ἀληθῶς ὡραίου, δὲν ἡσύχασαν ἕως οὗ ἐπανορθώσωσι τὸ ἀκούσιον τοῦτο λάθος. Ἀπὸ τὸ ἁπλοῦν καὶ εὔσχημον ἔνδυμα τὸ ὁποῖον ἐφόρουν περὶ τὸ 1790 ἔτος, ἐπήδησαν εἰς τὸ ἀνένδυτον ἐκεῖνο ἔνδυμα, εἰς τὸν *ὑφασμένον ἀέρα*, ὡς λέγει ὁ Πετρόνιος, εἰς τὸ διαφανὲς ἐκεῖνο νέφος ἀπὸ τὸ ὁποῖον περιβαλλόμεναι αἱ τότε γυναῖκες ἐξηγρίοναν καὶ ὑπεδούλοναν τοὺς πατέρας μας. Τὰ ἀσχημότατα κεφαλοδέσμια διεδέχθησαν τὴν καθ' Ἕλληνας γύμνωσιν τῆς κεφαλῆς, ὁ τύπος τῆς μέσης ἔγεινεν ἄφαντος, τὸ σῶμα μετεβλήθη εἰς θήκην, καὶ κυκλοειδὲς τεμάχιον χάρτου ἐτέθη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Τὸ δὲ χάρτινον τοῦτο τεμάχιον σήμερον μὲν πλατύνεται, αὔριον στενεύεται, φορτόνεται μὲ κορδέλας, μὲ ἄνθη, μὲ φρύγανα, μὲ θάμνους, μὲ πτηνά, μὲ πτερά, μὲ βάτους, μὲ στάχεις, μὲ μαλλία, μὲ ὑάλους, καὶ λαμβάνει πᾶν ἄσχημον σχῆμα. Σήμερον ὁμοιάζει καρβουνοθήκην ἀγγλικήν, αὔριον τηγάνιον, καὶ ἄλλοτε μυιαστήριον, κοφίνιον, θόλον, προστέγασμα ἐργαστηρίου, δίφρον, σκιαδίσκην, πτυάριον ἢ σωλῆνα. Ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπλατύνθη ἑκατέρωθεν καὶ κατέκλεισε τὴν γυναικείαν κεφαλὴν ὡς τὰ πλατέα ἐκεῖνα δέρματα μὲ τὰ ὁποῖα περιβάλλονται οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἵππων ἵνα μὴ βλέπωσι μήτε ἀριστερὰ μήτε δεξιά. Καὶ ὅμως δὲν ἔπαυσαν βλέπουσαι πανταχόθεν. Ἀφοῦ πρῶτον ἐχαμήλωσαν καὶ ἐστένευσαν τὸ μέτωπόν των κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, καὶ τὸ ἐσκίασαν ὡς πάλαι αἱ αὐτοκράτειραι τῆς Ῥώμης μὲ μυριάδας μυριάδων βοστρύχων, μετέβησαν εἰς ἄλλην, ἐναντίαν μέθοδον, καθ' ἣν ἀνείλκυον ἀσπλάγχνως τὴν ἰδίαν αὐτῶν κόμην πρὸς τὴν κορυφήν, κατὰ τὸν Κινεζικόν, ὡς ἔλεγον, τρόπον. Ὁ τρόπος δὲ οὗτος ἦτον ὁ πάντων δυσειδέστατος· καί, κατ' ἐμέ, ἀπ' αἰῶνος δὲν ἐπρόσφερέ τις εἰς τὴν πατρίδα ἢ τὸν υἱὸν τῆς Ἀφροδίτης θυσίαν τόσῳ σκληρὰν ὡς αὐτήν, εἰς τὴν ὁποίαν καθυπέβαλλον ἑαυτὰς αἱ γυναῖκες διὰ νὰ γίνωσιν ἀσχημότατα. Ἀνοψούμεναι τότε αἱ ὀφρῦς των ἐσυγκρότουν διαγώνιον γραμμὴν ἐν μέσῳ τοῦ μετώπου· οἱ ὀφθαλμοὶ γρυλλωμένοι καὶ τεντωμένοι ἐξεκόντιζον βλέμματα ἑτεροπλανῆ, ἐκστατικὰ καὶ τρομερά· τὸ στόμα δὲν ἐμειδία πλέον, τὸ δέρμα ἐστερεῖτο τῆς δρόσου του· αἱ παρειαὶ ἐκοκκίνιζον καθ' ὑπερβολήν, καὶ τὸ ἦθος ἐγίνετο τολμηρὸν συνάμα καὶ ἄγριον.

» Ἀλλ' εἰς ποίαν θυσίαν δὲν ὑποβάλλεται ἡ γυνὴ πάσης κλάσεως καὶ παντὸς αἰῶνος ὅταν θέλῃ νὰ ἑλκύσῃ τὴν ἀγάπην τῶν ἄλλων; Αἱ γυναῖκες τῆς Brisgaw διὰ νὰ γοητεύσωσι τοὺς ἄνδρας των, φοροῦσι σωλῆνας τηγανίων μαυροκιτρίνους· τὰς εἶδον ἰδίοις ὀφθαλμοῖς. Καὶ τί δὲν κάμνει μία γυνὴ διὰ νὰ συμμορφωθῇ μὲ τὰ ἤθη, νὰ μαντεύσῃ τὰς κλίσεις καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ τὰς ὀρέξεις μας; Ἀγαπῶμεν τὰ πλούτη; ἰδοὺ αὐτὴ γίνεται πλουσία· ἀγαπῶμεν τὴν πολυτέλειαν; εὐχαρίστως θυσιάζει τὸ κάλλος της εἰς πολυτέλειαν ἀποτρόπαιον· ἀγαπῶμεν τὰ μεγαλεῖα; εὐθὺς καὶ αὐτή, ἀναζητοῦσα ἔξοχον καὶ διαρκῆ λαμπρότητα, γίνεται κτίριον. Δεινὸν τῳόντι ὁ συρμός.

» Οὔτε θέλω, οὔτε δοκιμάζω νὰ γράψω, ἀλλ' οὔτε προτρέπω ἄλλον νὰ γράψῃ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ συρμοῦ. Εἶμαι ἁπλοῦς παρατηρητής. Δὲν νομίζετε ὅτι ὁ συρμὸς ἐπιτρέπει σήμερον καὶ εἰς ἄνδρας καὶ εἰς γυναῖκας, μάλιστα τοὺς νεωτέρους, νὰ ἐνδύωνται ἀλλοκότως; Οἱ ἄνδρες φοροῦσιν ἐνδύματα γυναικεῖα, πλατέα, κυματιστά, μόλις προσκολλώμενα εἰς τὸ σῶμα· οἱ λαιμοδέται των ὁμοιάζουσι σχοινία κομβοδεμένα· εἰς τὰ μανίκιά των εἰσχωρεῖ εὐκόλως ὁ ἄνεμος, καὶ συχνὰ πυκνὰ τοὺς προξενεῖ στηθοκτάρρουν καὶ γρίππην· τὰ ἐπανωφόριά των εἶναι πλατύτατα ὡς τὰ τῶν γυναικῶν, καὶ, τὸ νοστιμώτερον, τὰ φέρουσιν, οἱ κύριοι ἄνδρες δηλαδή, κομψευόμενοι, διαθρυπτόμενοι καὶ ἔκλυτοι ὡς νὰ εἰργάσθησαν τρεῖς ἢ τέσσαρας αἰῶνας εἰς τὰ σκοτεινότερα μεταλλεῖα τῆς Σιβηρίας. Αἱ δὲ γυναῖκες; αὐταὶ οἰκειοποιοῦνται τὰ ἐνδύματα τῶν ἀνδρῶν. Ἀγαπῶσι τὸ μεγαλοπρεπές, τὸ ἀξιοπρεπές, τὸ ἐμβριθές· εἰς τὰ τερατώδη φουστάνιά των προσκολλῶσι βέστας, κομβία τρισμέγιστα, ὑποδήματα καὶ γελέκια λευκά· μερικαὶ δὲ καὶ σιγαρίζουσι, καὶ ἐξαπλόνουσαι τὴν τραχηλιὰν τοῦ ὑποκαμίσου εἰς τοὺς ὤμους των,

φαίνονται ὡς ἀθῶα παιδία. Τίς ἠξεύρει; πιθανὸν μίαν ἡμέραν νὰ τὴν ἀναβιβάσωσι καὶ ἕως εἰς τὰ ὠτία των, μιμούμεναι τὸν ἀρχηγὸν τῆς θρησκείας τῶν Μορμόνων. Τὸ βάδισμά των εἶναι βαρύ, καὶ ὅταν ἀπαντῶσι γνώριμον καθ' ὁδόν, μεταβαίνουσι ἀπὸ τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο πεζοδρόμιον διὰ νὰ τὸν ὁμιλήσωσι, καὶ ἀποσπῶσι σχεδὸν σφίγγουσαι τὴν χεῖρά του· ἡ φωνή των γίνεται χοντρή, καὶ διὰ μυρίων προσποιήσεων παρ' ὀλίγον νὰ ἐξαφανίσωσιν ὅλην τὴν γυναικείαν χάριν, καὶ νὰ προσεγγίσωσι τὴν ἀνδρικὴν γενναιότητα. Δὲν εἶναι πλέον γυναῖκες, ἀλλὰ δὲν εἶναι οὔτε ἄνδρες, ἴσως ὅμως γείνωσιν ἐντὸς ὀλίγου. Ἐν τοσούτῳ οἱ νέοι, κατὰ τὸ ἥμισυ γυναῖκες, συναμιλλῶνται μὲ τὰς γυναῖκας, τὰς κατὰ τὸ ἥμισυ ἄνδρας. Πόσον τοὺς κατανοστιμεύομαι ὅταν τοὺς βλέπω! Ὁ νέος προσποιεῖται καθ' ὅλα τὸν ἀδιάφορον· λέγει ὅτι τὰ πάντα τῷ προξενοῦσιν ἀηδίαν, ἐνῷ αὐτὸς γίνεται πρὸς τοὺς ἄλλους ἀηδής, καὶ προσθέτει ὅτι δὲν συνέλαβέ ποτε, οὔτε θὰ συλλάβῃ πάθη. Καταφρονεῖ, ἀλλὰ τί; καὶ αὐτὸς ἀγνοεῖ. Μικρὰ γραμμὴ σαρκαστική, ῥυτίδες πρόωροι διακόπτουσι τὴν ὁμαλότητα τῶν παρειῶν του ἑκατέρωθεν τοῦ στόματος, καὶ ἀπὸ τὰ χείλη του κρέμαται ἐπίγραμμα. Καὶ ἀγνοεῖ μὲν τί νὰ χλευάσῃ, θὰ χλευάσῃ ὅμως πάντοτε κάτι τι. Ἐπειδὴ δὲ διὰ νὰ σατυρίσῃ πρέπει νὰ σκεφθῇ, καὶ ἐπειδὴ ἡ σκέψις εἶναι ἐπίπονος, προσμένει πάντοτε, καὶ ἡ περιμένουσα χλεύη συνάπτει ὅλην τὴν γραμμὴν καὶ πολυπλασιάζει τὰς ῥυτίδας. Ἀλλ', ὦ καλέ μου νέε! πόσον προτιμότερον ἦτον νὰ εἶχες πάθη παρὰ ἀδυναμίας! Καὶ σεῖς, κυρίαι, καλήτερα ἦτον νὰ εἴχετέ τινας ἀδυναμίας, παρὰ νὰ γίνεσθε ἄνδρες παρὰ φύσιν χωρὶς μάλιστα ἐλπίδα ἐπιτυχίας. »

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

—ooo—

Giornale dall' assedio di Costantinopoli 1453 di Nicolò Barbaro P. V Corredato di note e documenti par Enrico Cornet. Vienna. Libreria Tendler et Comp. 1856. Ἤτοι· «Ἡμερολόγιον τῆς ἐν ἔτει 1453 πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ Νικολάου Βαρβάρου Ἐνετοῦ πατρικίου· ᾧ προσετέθησαν σημειώσεις τε καὶ ἔγγραφα ὑπὸ Ἐρρίκου Κορνέτου. Ἐν Βιέννῃ, 1856. (Εἰς 8ον. ἐκ σελίδ. 82.)

—

Ἄρθρον Α'.

Ὁ Νικόλαος Βάρβαρος, εὐπατρίδης Ἐνετός, εὑρεθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην πολιορκίαν καὶ ἅλωσιν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, καὶ μετασχών, ὡς λέγει, τοῦ πολέμου, συνέταξε τὸ ἀνωτέρω ἡμερολόγιον « τῇ ἰδίᾳ χειρί, περιγράψας καθ' ἑκάστην ἡμέραν πάσας τὰς μάχας ὅσας συνεκρότησεν ὁ Τοῦρκος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἕως τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἑάλω ὑπὸ τοῦ ῥηθέντος δεσπότου Τούρκου, διότι εὑρέθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅτε ἑάλω, καὶ ἔγραψε κατὰ τάξιν τὰ πάντα, κυριευθείσης ταύτης τὴν 29 Μαΐου ἡμέραν Τρίτην περὶ τὴν αὐγὴν τοῦ 1853 ἔτους.»

Περίεργον ἄρα τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Ν. Βαρβάρου αὐτόπτου τῆς πολιορκίας καὶ τῆς ἁλώσεως τῆς ἀτυχοῦς τῶν Ἑλλήνων βασιλευούσης, εἰ καὶ ἐγράφη μᾶλλον ὑπὲρ τῶν τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐνετῶν. Καὶ δὲν περιέχει μέν, πλὴν λεπτομερειῶν τινων, ἄγνωστα γεγονότα, εἶναι ὅμως κατὰ τοῦτο ἄξιον ἀναγνώσεως, καθόσον ἐξιστορεῖ ἰδίως καὶ περιστατικῶς τὰ καθ' ἑκάστην συμβάντα.

Ὁ συγγραφεὺς ἄρχεται διηγούμενος τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐκηρύχθη ὁ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Μωάμεθ πόλεμος· βεβαιοῖ δὲ ὅτι αἰτία ὑπῆρξεν ἡ ἀνέγερσις τοῦ κατὰ τὸ στενὸν τῶν Ἀσωμάτων φρουρίου, τοῦ περιέχοντος, κατὰ μὲν τὸν Ν. Βάρβαρον 14 πύργους, κατὰ δὲ τοὺς ἡμετέρους Φραντζῆν, Δοῦκαν καὶ Χαλκοκονδύλην τρεῖς ἰσχυρούς, τοὺς δύο μὲν χερσαίους τὸν δὲ ἕτερον κατὰ θάλασσαν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξουσία, ἀσθενὴς οὖσα, ἐφέρετο ὑποκλινῶς, καὶ πρέσβεις ἔπεμπε συνεχῶς πρὸς τὸν μέλλοντα κατακτητήν· ὅτε ὅμως, μετὰ τὸ τέλος τῆς οἰκοδομῆς, ἐκαρατόμησεν οὗτος δύο τῶν πρέσβεων (1), ὁ πόλεμος κατέστη ἀναπόφευκτος.

Αἱ κατὰ τοῦ Βυζαντίου πρῶται στρατιωτικαὶ ἀποστολαὶ ἐγένοντο τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1453 ἔτους. Ἐπειδὴ δὲ μεγίστη ὑπῆρχεν ἀνάγκη συμμάχων, ὁ αὐτοκράτωρ ἐζήτησεν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ παρὰ τοῦ ἐν Γαλατᾷ βαΰλου τῆς Ἐνετίας νὰ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ μείνωσι πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως αἱ κατὰ τύχην εὑρεθεῖσαι ἐν τῷ λιμένι πέντε Ἐνετικαὶ τριήρεις (ἐμπορικαί). Ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς διηγεῖται διὰ μακρῶν τὰς συσκέψεις τοῦ βαΰλου μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν ἄλλων εὐπατριδῶν Ἐνετῶν τῶν συγκροτούντων τὸ δωδεκαμελὲς συμβούλιον, τοὺς ὁμοθύμους αὐτῶν ἀγῶνας ὅπως μὴ ἀναχωρήσωσιν αἱ τριήρεις, τὴν ἀντίστασιν τῶν πλοιάρχων καὶ ἐπὶ τέλους τὴν συναίνεσιν τούτων, μετὰ πολλὰς τοῦ αὐτοκράτορος ὑποσχέσεις, ὅστις ὅμως, κατὰ Φραντζῆν « *προσέταξεν* ἵνα καὶ αὗται μείνωσιν εἰς συνδρομὴν τῆς πόλεως.»

Καὶ οὗτοι μὲν ὑπήκουσαν ὁρκισθέντες νὰ μὴ ἀναχωρήσωσιν ἄνευ ἀδείας τοῦ αὐτοκράτορος· ἄλλα ὅμως πλοῖα τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ ἐδραπέτευσαν διὰ νυκτὸς τὴν 26 Φεβρουαρίου.

Κατὰ τὸν συγγραφέα, τὸ ἀσθενέστερον τῆς πόλεως μέρος ἦσαν τὰ βασίλεια, διότι ἐστερεοῦντο καὶ τάφρων καὶ πάσης ἄλλης ὀχυρώσεως. Ὅθεν ὁ αὐτοκράτωρ παρεκάλεσε τὸν Γαβριὴλ Τριβιζάνον, « τὸν τῶν Ἐνετῶν τριήρεων καπιτάνιον,» ὡς ὀνομάζει αὐτὸν ὁ Φραντζῆς, νὰ ὀχυρώσῃ τὸ ἀσθενὲς τοῦτο μέρος· καὶ οὗτος ἐλθὼν μετὰ τῶν πληρωμάτων περιετάφρευσε τὰ ἀνάκτορα, παρόντος καὶ τοῦ αὐτοκρά-

---

(1) Τὸν φόνον τῶν πρέσβεων οὐδεὶς τῶν ἀνωτέρω τριῶν ἱστορικῶν ἀναφέρει· αἰτίαν δὲ τοῦ πολέμου λέγουσιν τὴν ἐν Ἐπιδάυροις σφαγήν.

τορος καὶ ἐνισχύοντος τοὺς ἐργαζομένους. Τὴν δὲ 2 Ἀπριλίου ἐξετάθη ἡ ἅλυσις, ἡ κατὰ τὸν Βυζαντινὸν τοῦτον ἱστορικὸν « βαρυτάτη σιδηρᾶ σειρά, » κατὰ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος.

Οἱ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ εὐπατρίδαι Ἐνετοί, παρουσιασθέντες τότε ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος, ὑπενθύμισαν αὐτῷ ὅτι ἔπρεπε νὰ διορίσῃ τέσσαρας ἀρχηγοὺς τῶν τεσσάρων πρὸς τὴν ξηρὰν πυλῶν· ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίνατο· « ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις ἀνῆκε μᾶλλον τοῖς Ἐνετοῖς ἢ τοῖς Ἕλλησι, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς Ἐνετοῖς θέλει νὰ δώσῃ τὰς τέσσαρας πύλας τῆς ξηρᾶς μετὰ τῶν κλειδῶν ἵνα φρουρήσωσιν αὐτάς, καὶ οὕτως ἔπραξεν ἀναθεὶς τὴν φυλακὴν αὐτῶν εἰς τέσσαρας εὐπατρίδας Ἐνετούς. »

Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι πρὸ δύο μηνῶν ἐλθὼν ὁ Γενουήνσιος Ἰωάννης Ἰουστινιανὸς μετὰ δύο νηῶν καὶ ὀκτακοσίων ἀνδρῶν (2) ἵνα συνδράμῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἀρχηγὸς τῶν κατὰ ξηρὰν στρατευμάτων. « Ὁ δὲ μέγας δοὺξ (Λουκᾶς ὁ Νοταρᾶς), ὁ πρώτιστος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, πλὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ἐφρούρει τὸ παράλιον πρὸς τὸν λιμένα . . . Οἱ καλόγηροι ἐφύλασσον καὶ αὐτοὶ ἓν μέρος τοῦ τείχους πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ ὁ Τοῦρκος Δοργάνης (Ὀρχάνης) μισθωτὸς ὢν τοῦ αὐτοκράτορος, ἐφρούρει μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν Τούρκων μέρος τῆς ξηρᾶς πρὸς τὴν θάλασσαν . . . .» (3).

Ἀλλὰ καὶ ἄλλοις Ἕλλησί τε καὶ ξένοις, ἀνέθετο ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φραντζῆ, τὴν φυλακὴν διαφόρων μερῶν τῆς πόλεως, καὶ Θεοφίλῳ τῷ Παλαιολόγῳ, ἀνδρὶ ἐμπείρῳ πάσης γραμματικῆς πραγματείας καὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ μαθηματικῆς εἰς ἄκρον γευσαμένῳ». Ἀγνοοῦμεν μέχρι τίνος ἐχρησίμευσεν αὐτῷ ἡ γραμματικὴ ἐμπειρία κατὰ τὸν περὶ τῶν ὅλων ἐκεῖνον πόλεμον. Ἀναγινώσκομεν ὅμως ἐν αὐτῷ τῷ Φραντζῇ ὅτι « προπηδήσαντες τὴν ἀποφράδα ἡμέραν αὐτός τε καὶ ὁ Δημήτριος Καντακουζηνός, ἄνδρες ἄριστοι, ἐνίκησαν καὶ ἔτρεψαν τοὺς Ἀγαρηνούς, καὶ αὐτῶν τῶν τειχῶν καὶ τῶν κλιμάκων κακῶς ἀπεκρήμνισαν καὶ διεσκέδασαν,» καὶ ὅτι ἔπεσε τὴν ἡμέραν τῆς ἁλώσεως ἡρωϊκῶς.

Τῆς τακτικῆς πολιορκίας ἐγένετο ἔναρξις τὴν 5 Ἀπριλίου 1453, ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ αὐτοῦ ὁδηγοῦντες 160 περίπου χιλιάδας ἀνδρῶν, πλὴν τῆς κατὰ θάλασσαν πολυαρίθμου δυνάμεως· τὴν δὲ 6 ὁ αὐτοκράτωρ, περὶ οὗ ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ διηνεκῶς μετὰ πολλῆς εὐλαβείας, καταλιπὼν τὰ βασίλεια ἦλθε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εὐγενῶν καὶ ἄλλων ἱππότων εἰς τὴν πύλην τὴν καλουμένην Χρυσῆν, πασῶν τῶν ἄλλων τῶν πρὸς τὴν ξηρὰν ἀσθενεστέραν οὖσαν. Εἰς δὲ τὰ βασίλεια μετέβη, χάριν φρουρήσεως, ὁ βάϋλος τῶν Ἐνετῶν μισσὲρ Ἱερώνυμος Μηνότος. Παρακατιὼν ὅμως ὁ συγγραφεὺς ἀσθενεστάτην πασῶν τῶν ἄλλων πυλῶν ὁμολογεῖ καὶ τὴν τοῦ Ἁγ. Ῥωμανοῦ, διὸ καὶ κατεσκήνωσεν ἀπέναντι αὐτῆς ὁ Μωάμεθ, καὶ ἔστησε τὸ τερατῶδες ἐκεῖνο καννόνιον, τὴν ἐλεβόλιν τὴν μεγάλην, ὡς ἐσφαλμένως ὀνομάζει αὐτὸ ὁ Φραντζῆς, χωνείαν δὲ καὶ τηλεβόλον κατὰ τοὺς ἄλλους δύο, τὸ κατασκευασθὲν ὑπὸ Ὀρβὰν τοῦ Οὐγγρου ἢ τοῦ Δακός, ἱκανόν, κατὰ Χαλκοκονδύλην *κὰ Λεπτύνῃ ὡς χοῦν καὶ τὰ Βουλώνεια τείχη.*

Καὶ μέχρι μὲν τῆς 18 οἱ πολιορκηταὶ ἐκαννονοβόλουν τὴν πόλιν, καὶ εἴς τινας ἄλλας ἀψιμαχίας ἐπεδίδοντο κατά τε θάλασσαν καὶ ξηράν. «Οἱ Τοῦρκοι καὶ μάλιστα οἱ γενίτσαροι, οὐδένα θάνατον πτοούμενοι, ἐπήρχοντο ὡς κτήνη, καὶ ἅμα φονευομένου ἑνὸς ἢ δύο, ἤρχοντο ἄλλοι Τοῦρκοι, καὶ λαμβάνοντες τοὺς πεσόντας ἔθετον ἐπὶ τῶν ἰδίων ὤμων ὡσεὶ χοίρους, οὐδ' ἔμελεν αὐτοῖς οὖσι πλησίον τῶν τειχῶν τῆς ξηρᾶς. Οἱ ἡμέτεροι ὅμως, ἱστάμενοι πρὸ τῶν τειχῶν, ἐσκόπευον εἴτε διὰ πυροβόλων εἴτε διὰ τόξων, ἐτραυμάτιζον τὸν Τοῦρκον τὸν φέροντα τὸν ἄλλον νεκρὸν Τοῦρκον, καὶ κατεκύλιον ἀμφοτέρους νεκροὺς κατὰ γῆς· τότε ἤρχοντο ἄλλοι Τοῦρκοι, καὶ ἐλάμβανον τοὺς πεσόντας οὐδένα θάνατον φοβούμενοι. Προετίμων μάλιστα νὰ θανατωθῶσι δέκα, ἢ ν' ἀφήσωσιν ἕνα νεκρὸν Τοῦρκον πρὸ τῶν τειχῶν τῆς ξηρᾶς καὶ νὰ καταισχυνθῶσιν». Ὅπως πληρώσωσι δὲ τὰς τάφρους οὐ μόνον παντοίας ὕλας μετεχειρίζοντο, λέγει ὁ Φραντζῆς, «ἀλλὰ μετὰ προαιρέσεως οἱ πλέον ἰσχυροὶ καὶ δυνάμενοι τοὺς ἀσθενεστέρους ἀντὶ κλάδων καὶ χώματος ἔρριπτον ἀπηνῶς». Θαυμασία τῳόντι ὕλη πρὸς παραγέμισμα τῶν τάφρων!

«Τὴν δὲ 18, μέγα σμῆνος ἐχθρῶν ὥρμησε κατὰ τοῦ τείχους μετὰ τοσούτου ἀλαλαγμοῦ καὶ κρότου καὶ θορύβου, ὥστε καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν αὐτὴν, δώδεκα μίλια ἀπέχουσαν τοῦ στρατοπέδου, ἠκούετο ἡ βοή. Πάντες ἐνόμισαν ὅτι ἡ ὥρα ἐκείνη ἦν ἡ τελευταία, διότι οἱ χριστιανοὶ δὲν ἦσαν εἰσέτι ἕτοιμοι, καὶ ὁ ταλαίπωρος καὶ περίλυπος αὐτοκράτωρ ἤρξατο ὀδύρεσθαι· ἀλλὰ μετά τινα ἀψιμαχίαν ἀπεχώρησεν ὁ ἐχθρὸς ἀποβαλὼν ὑπὲρ τοὺς 200, ἐνῷ ἐκ τῶν ἡμετέρων οὐδεὶς ἐφονεύθη ἢ ἐτραυματίσθη.

» Τὴν 20, περὶ τὴν τρίτην ὥραν, ἐφάνησαν τέσσαρα πλοῖα, ἐκ Γενούης, ὡς ἐνομίζετο, προερχόμενα εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως (4). Ἀνέπλεον δὲ ὠθούμενα ὑπὸ πνεύματος οὐρίου. Ἀλλ' αἴφνης, ὅτε ἐπλησίασαν εἰς τὴν πόλιν, ἄκρα νηνεμία ἐγένετο, καὶ ὁ ἐπίβουλος τῆς χριστιανικῆς πίστεως Μωάμεθ ἰδὼν τοῦτο ἀπέστειλε σύμπαντα τὸν στόλον αὐτοῦ κατὰ τῶν τεσσάρων πλοίων ἐν ἀλαλαγμοῖς καὶ τυμπάνοις. Ἡ ναυμαχία ἐγένετο κρατερά, καὶ ἐκ τῶν τεσσάρων χριστιανικῶν πλοίων, ἄλλο μὲν κατεπολεμεῖτο πανταχόθεν ὑπὸ πέντε ἐχθρικῶν, ἄλλο δὲ ὑπὸ τριάκοντα, καὶ ἄλλο ὑπὸ τεσσαράκοντα. Τοσούτῳ πολυάριθμος ἦν ὁ στόλος τῶν κακούργων ἐκείνων σκύλων ὥστε δὲν ἐφαίνετο ἡ θάλασσα. Ἡ μάχη διήρκεσε δύο ἕως τρεῖς ὥρας· καὶ οὐδεὶς μὲν ἐνίκησεν, ἀπέκτησαν ὅμως οἱ χριστιανοὶ τιμὴν μεγάλην, ἀπαλλαγέντες τηλικούτου στόλου. Ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτὸς ἐξῆλθον τοῦ λιμένος τρία πλοῖα χριστιανικὰ καὶ ἐρρυμούλκησαν τὰ ἄλλα τέσσαρα, φοβηθέντων καὶ ἀναχωρησάντων τῶν ἐχθρῶν. Ἀλλὰ τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Μωάμεθ, παραλαβὼν δέκα περίπου χιλιάδας ἱππέων, ἦλθε πρὸς τὸν στόλον αὐτοῦ, καὶ μεταπεμψάμενος τὸν ναύαρχον, τὸν κατὰ μὲν Φραντζῆν Δρουγγάριον κατὰ δὲ Δοῦκαν Κοντόσταυλον, εἶπεν αὐτῷ·

« Προδότα τῆς πίστεως τοῦ Μωάμεθ καὶ προδότα ἐμοῦ τοῦ δεσπότου σου, τίς ὁ λόγος δι' ὃν τοσοῦτον διοικῶν στόλον καὶ τοιαύτης οὔσης γαλήνης, δὲν ἐκυρίευσας τέσσαρας τριήρεις χριστιανικάς; Μὴ κυριεύσας δὲ ταύτας, πῶς θέλεις κυριεύσει τὸν στόλον τὸν ἐν τῷ λιμένι τῆς Κωνσταντινουπόλεως; Καὶ ὁ ναύαρχος· Δέσποτα, ἰδὲ αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ ἔπειτα θέλεις πιστεύσει καὶ αὐτῇ τῇ καρδίᾳ σου. Ὅθεν σὲ καθικετεύω μὴ ὀργίζεσαι. Βλέπεις ἰδίοις ὀφθαλμοῖς ὅτι μόνον ἐκ τῶν ἐν τῇ τριήρει μου ἐφονεύθησαν πολεμοῦντες παρὰ τῶν χριστιανῶν 115 ὁπαδοὶ τοῦ νόμου τοῦ Μωάμεθ, καὶ, ὡς γινώσκεις καὶ πάντες εἶδον, δὲν ἐξεκόλλησα ἀπὸ τῆς πρύμνης τῆς τριήρεως τοῦ αὐτοκράτορος μαχόμενος μανιωδῶς· καὶ ἀπόδειξις ἔστω ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν οὓς ἀπώλεσα. Ἐφονεύθησαν δὲ καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι, ἀπειράριθμοι, ἐκ τῶν ἄλλων πλοίων, καὶ νῆες κατεποντίσθησαν. Ἄρα τὸ κατ' ἐμὲ ἔπραξα πᾶν τὸ δυνατόν. Διὸ σὲ παρακαλῶ, δέσποτα, συγχώρησόν μοι καὶ μὴ ὀργίζεσαι. Ὁ Τοῦρκος ὅμως δεσπότης, ἄνθρωπος ἀλιτήριος καὶ παγκάκιστος καὶ κακῶς φρονῶν περὶ τοῦ ναυάρχου, ἀνέκραξε· Προδότα θὰ κόψω μόνος μου τὴν κεφαλήν σου. Ἀλλ' ὁ ναύαρχος εὐστοχήσας ἔσωσε διὰ καλῶν λόγων τὴν ἰδίαν ζωὴν καὶ ἀπηλλάγη τῆς κτηνώδους ὀργῆς τοῦ δεσπότου αὐτοῦ. » Ὁ ἡμέτερος ὅμως Δούκας προστίθησιν ὅτι ῥιφθεὶς κατὰ γῆς ὁ ναύαρχος καὶ ὑπὸ τεσσάρων τανυσθείς, ἐδάρη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος, « δόντος ἑκατὸν σὺν μιᾷ χρυσῇ ῥάβδῳ, ἧς ἡ κεφαλὴ χρυσίου καθαροῦ σταθμίον λίτραι πεντακόσιαι, ἣν αὐτὸς κατεσκεύασεν ἵνα παίζῃ αὐτὴν ὡς δοκίμιον· » καὶ ὅτι «εἷς τῶν ἀζαπίδων λίθον ἄρας καὶ κατὰ κόρρης κρούσας ἐξώρυξε τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν αὐτοῦ.»

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν (21) κατηδάφισε καννονοβόλων ὁ ἐχθρὸς ἕνα τῶν πύργων τῆς πύλης τοῦ Ἁγ. Ῥωμανοῦ, καὶ τοσούτῳ ἐφοβήθησαν πάντες ὥστ' ἐνόμισαν ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς γενικῆς ἐφόδου. « Τῇ ἀληθείᾳ λέγω ὑμῖν, ἐὰν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἤθελεν ὁ Τοῦρκος νὰ ἐμφανισθῇ πρὸ τοῦ τείχους μετὰ μόνον δέκα χιλιάδων, ἀναμφιβόλως εἰσήρχετο καὶ ἐκυρίευε τὴν πόλιν, τοσούτῳ ἀνάνδρως εἴχομεν φοβηθῆ. Ἀλλ' ὡς εὐτυχῶς καθ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου εὑρίσκονται καὶ γενναῖοι ἄνδρες ἔχοντες θάρρος, οὕτω καὶ ἐνταῦθα εὑρέθησάν τινες γενναῖοι ἄνδρες, εὐγενεῖς Ἐνετοί, πολὺ θαρσαλεώτεροι τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐπεσκεύασαν τὸ καταπεσὸν τεῖχος.»

Τὴν 22, βλέπων ὁ ἐχθρὸς ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ βλάψῃ τὸ τεῖχος, ἐπεχείρησεν *ὁδηγούμενος ὑπὸ χριστιανοῦ* τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο τόλμημα, ὑπερνεωλκήσας ἑβδομήκοντα καὶ δύο καλῶς ἐφωπλισμένας διήρεις καὶ τριήρεις, καὶ τοποθετήσας αὐτὰς ἐντὸς τοῦ ναυταρχείου τῆς Περαίας, διότι εἶχεν εἰρήνην μετὰ τῶν ἐν Γαλατᾷ Γενουηνσίων.

Τὴν 23, σκέψεως πολλῆς γενομένης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Santa Maria πῶς ἦν δυνατὸν νὰ ἐμπρησθῇ ὁ ὑπερνεωλκηθεὶς στόλος, ὁ Ἰάκωβος Κόκος, ἀνὴρ ὀξύτερος τοῦ ποιεῖν ἢ λέγειν, κατὰ Φραντζῆν, ἀνέλαβε νὰ πράξῃ τοῦτο.

Ὁ Νικόλαος Βάρβαρος ἐξιστορεῖ ἐνταῦθα μετὰ λεπτομερείας τὸ ἐπιχείρημα. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς ἱστορικὸς ἔχει, καθ' ὅσον γινώσκομεν, τοιαύτην περιγραφήν, μεταφράζομεν ἐν ἐκτάσει τὴν διήγησιν (5).

«Τὴν 24 Ἀπριλίου ὁ Ἰάκωβος Κόκος παραλαβὼν δύο τριήρεις (nave, ὁ δὲ Φραντζῆς λέγει, «ἀκάτια τρία ταχέα καὶ γοργά»), περιέβαλε πανταχόθεν διὰ σάκκων βάμβακος καὶ μαλλίου οὕτω πως, ὥστε ἀδύνατον ἦν νὰ βλαφθῶσιν ὑπὸ βολῶν ἔστω καὶ τῶν μεγίστων καννονίων. Ἀλλὰ μετὰ τὴν παρασκευασίαν τῶν δύο τούτων τριήρεων εἶδεν ὅτι ἀδύνατον ἦν ν' ἀποκλείσωσι τὸν στόλον ἐκεῖνον εἰμὴ συνεβοηθοῦντο καὶ ὑπὸ ἄλλων *γαλεοττῶν* ἢ *φουστῶν*. Ἡτοιμάσθησαν λοιπὸν καὶ δύο μικραὶ *γαλεότται*, καὶ ἑκάστη μεγάλη *γαλεόττα* ὥπλισεν ἀνὰ μίαν *φοῦσταν* τοῦ αὐτοκράτορος εἴκοσι καὶ τέσσαρα ἐδώλια ἔχουσαν, καὶ ἑκάστη τριήρης ὥπλισεν ἀνὰ μίαν ἐκ τῶν μεγάλων αὐτῆς λέμβων. Ἑτοιμασθέντος οὕτω τοῦ στόλου ἵνα πυροπολήσῃ τὸν τοῦ ἐχθροῦ, ἐδόθη πρόσταγμα ὅπως τὴν μίαν ὥραν τῆς νυκτὸς πάντες ὦσιν ἐν τάξει ἵνα ἐρορμήσωσι τὸ μεσονύκτιον· καὶ τὸ μεσονύκτιον συνῆλθον πάντες ἐν τῷ πλοίῳ τοῦ μισσὲρ Ἀλωϋσίου Διέδου τοῦ λιμενάρχου, καὶ μετὰ σκέψιν ἱκανὴν ἀπεφασίσθη κατὰ πλειοψηφίαν νὰ γείνῃ ὁ ἀποκλεισμὸς τὴν ὥραν ἐκείνην τοῦ μεσονυκτίου, καὶ εὐθὺς μετὰ τοῦτο νὰ ἐκσφενδονίσωσι πῦρ κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Ἀλλ' οἱ ἐν τῇ Περαίᾳ Γενουήνσιοι, ἐχθροὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἐννοήσαντες ὅτι ἐσκοποῦμεν νὰ καύσωμεν τὸν στόλον, ἔστειλον δύο Γενουηνσίους πρὸς τὸν δεσπότην τῶν Τούρκων

(2) Ὁ Φραντζῆς δὲν λέγει ὅτι ἦλθεν ἐπίτηδες ὁ Ἰουστινιανὸς ἀλλ' ὅτι « ὑπῆρχεν ἐν ταῖς δύο ναυσί, » οὐδ' ἀναφέρει τοὺς 700 ἄνδρας· λέγει μόνον ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ κατ' ἀρχὰς μὲν « προσέταξεν αὐτὸν εἶναι ἐπὶ 300 ἄνδρας, » ἔπειτα δὲ « ἵνα μετὰ 400 στρατιωτῶν Ἰταλῶν τε καὶ Ῥωμαίων φυλάττῃ ἐν τοῖς μέρεσι τῆς πόλης τοῦ Ἁγ. Ῥωμανοῦ, ὅπου οἱ Τοῦρκοι πλεῖον τῶν ἄλλων μερῶν ἐμάχοντο. »

(3) Περὶ τοῦ Τούρκου τούτου οὐδὲν λέγουσιν οἱ ἀνωτέρω Βυζαντινοὶ ἱστορικοί· ὁ Δούκας μόνον καὶ ὁ Χαλκοκονδύλης ἀναφέρουσιν ἁπλῶς τινα Ὀρχάν, ἐντὸς ὄντα τῆς πόλεως, κατὰ τὴν ἅλωσιν αἰχμαλωτευθέντα καὶ ἀποκεφαλισθέντα.

(4) Ἦσαν ταῦτα τὰ ἐκ Χίου σταλέντα μετ' ἐφοδίων, τὴν δὲ μάχην ἣν συνεκράτησαν περιγράφει καὶ εὐφυῶς καὶ ἐντόνως ὁ ἡμέτερος Φραντζῆς, λέγων ὅτι, ὡς ἔμαθεν, ἐφονεύθησαν κατ' αὐτὴν πλείους ἢ δυοκαίδεκα χιλιάδες Ἀγαρηνῶν μόνον ἐν τῇ θαλάσσῃ· Ὁ ἀριθμὸς οὗτος, καί τοι βεβαιοῦται ὑπὸ τοῦ Βαρβάρου ὅτι ἔπεσον ἀπειράριθμοι, φαίνεται ὑπερβολικός.

(5) Ὁ Φραντζῆς λέγει ὅτι ἀκοπὸς ἦν νὰ καῇ συγχρόνως καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων κατασκευασθεῖσα γέφυρα, ἡ ἄγουσα ἀπὸ Περαίας εἰς Βυζάντιον· ἀλλ' ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ὁ μὲν Βυζαντινὸς ἱστορικὸς τὴν κατασκευὴν ταύτης τάττει εὐθὺς μετὰ τὴν ὑπερνεώλκησιν τοῦ στόλου, ὁ δὲ Ν. Βάρβαρος, ὡς φανήσεται κατωτέρω, τὴν 19 Μαΐου, ἤτοι μετὰ ἕνα περίπου μῆνα.

ὄντα ἐσκηνωμένον παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ. Οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ τοῦ λιμενάρχου προδόται σκύλοι Γενουήνσιοι εἶπον αὐτῷ· Κύριε λιμενάρχα, ἀπόψε δὲν θέλετε κατορθόσει μόνοι ὅ,τι ἐπιθυμεῖτε, ἀλλ' ἂν ἀναβάλετε τὸ πρᾶγμα εἰς ἄλλην νύκτα, ἡμεῖς οἱ ἐν Περαίᾳ Γενουήνσιοι θέλομεν συμπράξει μεθ' ὑμῶν ὅπως ἐμπρησθῇ εὐστοχώτερον ὁ στόλος. Ὁ λιμενάρχης, ἀκούσας τὴν πρότασιν ταύτην συγκατετέθη νὰ ἀναβληθῇ τὸ πρᾶγμα, καὶ γενομένης ἡμέρας οἱ Γενουήνσιοι, ὄντες ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῶν Τούρκων, ἤνοιξαν μίαν τῶν πυλῶν τῆς Περαίας, καὶ ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Τοῦρκον νέον τινὰ καλούμενον Φαϊοῦζον. Ὁ Φαϊοῦζος οὗτος ἐλθὼν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ δεσπότου τῶν Τούρκων ἀνήγγειλεν αὐτῷ ὅτι τὴν παρελθοῦσαν νύκτα οἱ Ἐνετοὶ ἡτοιμάσθησαν νὰ καύσωσι τὸν στόλον του. Ὁ δὲ δεσπότης τῶν Τούρκων ἀκούσας ταῦτα εὐχαρίστησε κατὰ πολλὰ τὸν ἀπεσταλμένον τῆς Περαίας, καὶ τὸν ἔστειλεν ὀπίσω εἰς Περαίαν. Καὶ ἀναχωρήσαντος τούτου ἔπεμψεν ἀμέσως ὁ Τοῦρκος πολλοὺς πυροβολοφόρους στρατιώτας εἰς τὸν στόλον του, τοποθετήσας καὶ δύο καννόνια κατὰ τὸ παράλιον, ὡς καὶ δύο ἕτερα πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ λιμένος ἐν ᾧ ἦσαν τὰ Τουρκικὰ πλοῖα. Ἦτο δὲ ὁ λιμὴν οὗτος πανταχόθεν ὠχυρωμένος οὕτως ὥστε τὰ πλοῖα ἦσαν ἀσφαλῆ. Τοιαύτης προδοσίας κατέστησαν ἔνοχοι οἱ ἐπικατάρατοι Γενουήνσιοι τῆς Περαίας, ἀντάρται τῆς χριστιανικῆς πίστεως . . .

» Τὴν 28 ἀπεφασίσθη ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ νὰ πυροπληθῇ ὁ στόλος τοῦ ἀπίστου Τούρκου· δύο δὲ ὥρας ἀπὸ τῆς ἡμέρας, ἐν ὀνόματι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐκινήθησαν τὰ δύο πλοῖα τὰ πανταχόθεν περιβεβλημένα διὰ σάκκων μαλλίου καὶ βαμβακίου, συντροφευόμενα καὶ ὑπὸ τῆς *γαλεόττας*, τοῦ μισσὲρ Γαβριὴλ Τριβιζὰν καὶ τῆς *γαλεόττας* τοῦ μισσὲρ Ζαχαρίου Γριόνη τοῦ ἱππότου, ἀμφοτέρων καταδρομέων, καὶ ὑπὸ τριῶν *φουστῶν* ἑξήκοντα καὶ τεσσάρων ἑδωλίων ἑκάστης, ὁπλισθεισῶν ὑπὸ τῶν τριῶν κυβερνητῶν τῶν *γαλεοττῶν* τῆς Ῥωμανίας μετὰ τῶν πληρωμάτων αὐτῶν. Ὠνομάζοντο δὲ οἱ κυβερνῆται οὗτοι Σίλβεστρος Τριβιζὰν Νικολάου, Ἱερώνυμος Μοροζίνης Βερνάρδου καὶ Ἰάκωβος Κόκος ὁ μέγας.

« Ὡπλίσθησαν δὲ καὶ ἱκανὰ *βριγαντίνια* ὑπὸ τῶν κυβερνητῶν τῶν πλοίων· ἐντὸς δὲ αὐτῶν ἔθεντο πίσσαν, ἄσραλτον καὶ πυρίτιδα καννονίων, ὅπως ἀνάψωσι καὶ ῥίψωσιν αὐτὰ κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Ἐδόθη δὲ πρόσταγμα νὰ ὑπάγωσι πρῶται αἱ τριήρεις πρὸς ἀποκλεισμόν, ὡς δυνάμεναι ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὰς βολὰς τῶν καννονίων. Ἀλλ' ὁ παλαίπωρος μισσὲρ Ἰάκωβος Κόκος, γενναῖος ὤν, ἠθέλησε νὰ ἐπιπέσῃ πρῶτος κατὰ τοῦ στόλου ὅπως ἀποκτήσῃ τιμὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. . . . Καὶ ὅτε ἔφθασεν εἰς τὸ μέσον τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, οἱ Τοῦρκοι ἐκαννονοβόλησαν ἀλλὰ δὲν τὸν ἔβλαψαν· τότε ἐκαννονοβόλησαν καὶ δεύτερον καὶ διεπέρασαν τὴν *φοῦστα*ν εἰς τὸ μέσον ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πλευράν, ὥστε, οὔτε δέκα Πάτερ ἡμῶν προφθάσας νὰ εἴπῃ, κατεποντίσθη μεθ' ὅλων τῶν ἐν αὐτῇ. Ἰδόντες ὅλοι ἡμεῖς ὅτι ἐβυθίσθη τὸ πλοῖον, ἐλυπήθημεν σφόδρα· ἀλλὰ νὰ δώσωμεν βοήθειαν τρόπος οὐδείς. Οἱ κυριώτεροι τῶν πνιγέντων εἰσὶν οἱ ἑξῆς· ὁ διευθυντὴς Ἰάκωβος Κόκος, ὁ ἐκ Κερκύρας Ἀντώνιος. . . . κωπηλάται δὲ ἑβδομήκοντα καὶ δύο. Πάντες οὗτοι κατεποντίσθησαν μεθ' ὁλοκλήρου τῆς *φούστας*, καὶ πάντες ἐπνίγησαν· Θεὸς συγχωρήσοι αὐτούς. Ἐπειδὴ δὲ αἱ συνοδεύουσαι τὴν καταποντισθεῖσαν *φοῦστα*ν *γαλεότται* δὲν παρετήρησαν τὸ συμβάν, προέβαινον μαχόμεναι καὶ νομίζουσαι ὅτι παρηκολούθουν τὴν *φοῦστα*ν. Καὶ ὄντως ἦτο ἀδύνατον νὰ ἴδωσιν αὐτὴν βυθισθεῖσαν ἐν μέσῳ τοσούτου καπνοῦ καννονίων καὶ πυροβόλων καὶ τοσούτων ἑκατέρωθεν κραυγῶν. . . . Προχωρούσης δὲ τῆς *γαλεόττας* τοῦ μισσὲρ Γαβριὴλ Τριβιζάν, αἴφνης οἱ σκύλοι ἐκεῖνοι Τοῦρκοι ἐκαννονοβόλησαν δίς, καὶ προσβαλόντες κατὰ μέσον τὴν ῥηθεῖσαν *γαλεόττα*ν τὴν διεπέρασαν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πλευράν· ἀλλ' ἐπειδὴ εὑρέθησαν κάτω δύο τραυματίαι, ἔκλεισαν ἀμέσως τὰς ὀπὰς ὥστε ἡ *γαλεόττα* ἔμεινεν ἐπιπλέουσα· ἐβυθίσθη ὅμως κατὰ τὸ ἥμισυ, καὶ καταβαλοῦσα πᾶν δυνατὸν ἐπανῆλθεν εἰς τὸν σταθμόν της. Ἰδοῦσαι αἱ ἄλλαι *φοῦσται*, αἱ μέλλουσαι ν' ἀποκλείσωσι, τὸ συμβὰν τοῦτο, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπανέλθωσι καὶ νὰ μείνωσιν ὅπου ἦσαν καὶ πρίν, ὥστε ὁ σκοπὸς ἡμῶν τοῦ νὰ βλάψωμεν τὸν ἄπιστον ἐχθρὸν ἔμεινεν ἀνεκτέλεστος. Λέγω ὑμῖν μάλιστα, ὅτι νικήσας ὁ Τοῦρκος τὴν νίκην ταύτην, καὶ βλέπων ὅτι ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ ἐκλαίομεν καὶ κατεθλιβόμεθα διὰ τοὺς ταλαιπώρους πνιγέντας, Θεὸς συγχωρήσοι πάντας, καὶ ὅτι πολλοὶ ἔκλαιον ὑπὸ τοῦ φόβου μὴ συλλάβωσιν ἡμᾶς οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὴν νίκην ταύτην μετὰ τοῦ στόλου αὐτῶν, ἐὰν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐποίει ἔφοδον, ἤθελεν ἀναμφιβόλως αἰχμαλωτίσει ἡμᾶς κατά τε θάλασσαν καὶ ξηράν, ὡς ἐπιδοθέντας πάντας ὑπὸ φόβου εἰς φυγήν. . . . Πλὴν τί ἔπραξαν οἱ ἄπιστοι ἐκεῖνοι; διευθύνθησαν μετὰ τῶν ἑβδομήκοντα δύο *φουστῶν* κατὰ τῶν δύο πλοίων τῶν περιβεβλημένων διὰ σάκκων μαλλίου, καὶ τὰ ἔβαλον καθ' αὐτὸ εἰς τὴν μέσην· αὐτὰ δὲ τὰ ταλαίπωρα ἀνέμενον βοήθειαν παρ' ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, πλὴν ἦτο τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατον, διότι ἤθελον ζωγρήσει ἡμᾶς αἱ *φοῦσται* τῶν Τούρκων. Ἰδόντες οἱ Τοῦρκοι τὸν κίνδυνον τοῦτον ἀπεφάσισαν νὰ ὁρμήσωσι μετὰ τοῦ στόλου, καὶ ἐλθόντες περιέζωσαν τὰ δύο πλοῖα, καὶ συνῆψαν τρομερὰν καὶ κρατερὰν μάχην. Τοσαῦται δὲ ἦσαν αἱ κραυγαὶ τῶν σκύλων ἐκείνων, ὥστ' ἐφαίνετο τῇ ἀληθείᾳ ὅτι ἦτο αὐτὴ ἡ κόλασις· τουφέκια καὶ βέλη ἔπιπτον ἀναρίθμητα, καννόνια καὶ *ζαραβοτάραι* (6) πολλά. Αὕτη ἡ δεινὴ καὶ στυγερὰ ναυμαχία διήρκεσε τοὐλάχιστον ὥραν μίαν καὶ ἡμίσειαν, καὶ οὐδέτερον τῶν μερῶν ἐνίκησεν. Ὁ μὲν ἡμέτερος στόλος ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ὁρμητήριόν του, αἱ δὲ ἑβδομήκοντα καὶ δύο *φοῦσται* εἰς τὸν λιμένα αὐτῶν. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην οὐδὲν ἄλλο συνέβη οὔτε κατὰ ξηρὰν οὔτε κατὰ θάλασσαν μόνον πολλαὶ χαραὶ ἐγένοντο ἐν τῷ Τουρκικῷ στρατοπέδῳ διὰ τὴν βύθισιν τῆς *φούστας* τοῦ μισσὲρ Ἰακώβου Κόκου. Συνέβησαν δὲ ταῦτα ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ Γενουηνσίων προδόντων τοὺς χριστιανοὺς ὅπως φανῶσι φίλοι τοῦ δεσπότου τῶν Τούρκων (7)».

Πολλαὶ ἡμέραι παρῆλθον ἔκτοτε καθ' ἃς τὰ δύο μέρη ἠκροβολίζοντο, λέγει ὁ Βάρβαρος· τὸ τεῖχος διαῤῥηγνυόμενον πολλαχοῦ ἐπεσκευάσθη μετὰ πολλῆς σπουδῆς ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει, ἐργαζομένων πρὸς τοῦτο « καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων καὶ γερόντων καὶ ἱερέων καὶ πάντων ἐν γένει. » Ἀλλ' ἤρξαντο νὰ πάσχωσιν ἔνδειαν τροφίμων καὶ μάλιστα ἄρτου καὶ οἴνου, καὶ « παντὸς ἄλλου ἀναγκαίου εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ».

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, βλέπων ἐν τοσούτῳ ὅτι οὐδεμία βοήθεια ἤρχετο παρὰ τῶν Ἐνετῶν, ἐξαπέστειλε πλοῖον εἰς τὸ Αἰγαῖον ἵνα ἀπαντήσῃ τὸν στόλον αὐτῶν, καὶ προτρέψῃ νὰ ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν· τὸ πλοῖον ὅμως ἐπανῆλθεν ἄπρακτον μὴ εὑρὸν τὸν στόλον. « Τότε ὁ γαληνότατος αὐτοκράτωρ ἤρξατο ὀδύρεσθαι, διότι οἱ Ἐνετοὶ δὲν ἔστελλον αὐτῷ βοήθειαν· καὶ τοῦτο βλέπων ἀπεφάσισε νὰ ἀναθέσῃ ἑαυτὸν εἰς χεῖρας τοῦ φιλανθρώπου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας, καὶ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου τοῦ προστάτου τῆς πόλεως, ὅπως φρουρήσωσι τὴν πόλιν, ἀφοῦ *σύμπαν τὸ χριστιανικὸν πλήρωμα* δὲν ἠθέλησε νὰ βοηθήσῃ αὐτὸν κατὰ τοῦ ἀπίστου Τούρκου ἐχθροῦ τῶν χριστιανῶν».

Ἀξιοσημείωτον δὲ εἶναι ὅτι ἐνῷ τὰ εὐάριθμα τῶν χριστιανῶν πλοῖα ἔκειντο μεταξὺ δύο ἐχθρικῶν στόλων, μεταξὺ τοῦ ὑπερνεωλκηθέντος καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ πρὸς τὸν Βόσπορον, ἐνῷ ὁ ἐχθρὸς θεὶς καννόνια ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς Περαίας ἐξεσφενδόνιζεν ὑπερόγκους λίθους κατὰ τῶν χριστιανικῶν (ἐμέτρησαν 212 ὧν ἕκαστος ἐζύγιζε λίτρας ὑπερδιακοσίας), ὅμως τοσοῦτον ἐρρωμεῖτο ταῦτα ὥστε οὐδὲν γενναῖον ἐπεχείρησε κατ' αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ αἱ κατὰ ξηρὰν ἀπόπειραι αὐτοῦ ἀνδρείως ἀπεκρούοντο. Μετὰ πεντήκοντα χιλιάδων καλῶς παρατεταγμένων ἐπέπεσε τὴν 12 τοῦ Μαΐου κατὰ τῶν βασιλείων, καὶ τοσούτῳ ἀνέτρεψε τὸ τεῖχος ὥστε πάντες ἐφρόνουν ὅτι ἤγγικε τὸ τέλος τῆς πόλεως. Καὶ ὅμως οὐδὲν ἐγένετο, διότι δὲν εἶχεν ἔτι φθάσει, κατὰ τὸν Βάρβαρον, ἡ ὥρα τῆς ἐκπληρώσεως τῆς προφητείας ἐκείνης τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, προλεγούσης ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις δὲν θέλει πέσει εἰμὴ ὅταν ἀνατείλῃ σκοτεινὴ κατὰ τὸ ἥμισυ ἡ σελήνη.

Ἀπὸ τῆς 16 Μαΐου οἱ Τοῦρκοι ἤρξαντο νὰ κατασκευάζωσιν ὑπονόμους, ἢ ὀρύγματα ὑπὸ γῆν, ὡς λέγει ὁ Χαλκοκονδύλης, ἃς ὅμως ἀνακαλύπτοντες οἱ ἐν τῇ πόλει ἀνέτρεπον φονεύοντες καὶ πολλοὺς τῶν ἐναντίων. Τὴν δὲ 18 κατεσκεύασαν διὰ νυκτός, ἐντὸς ὡρῶν 4, ἐλέπολιν τοσούτῳ μεγάλην καὶ ἔντεχνον καὶ φοβερόν, ὥστε « καὶ ἐπὶ ἕνα μῆνα ἐργαζόμενοι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει χριστιανοὶ δὲν θὰ κατεσκεύαζον αὐτήν. Ἰδόντες τὸ πρῶτ οἱ φρουροὶ τὴν ἐλέπολιν εἰδοποίησαν τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἦλθε μεθ' ὅλων τῶν περὶ αὐτὸν ἀξιωματικῶν (con tutta la sua baronia) ἵνα ἴδῃ τὸ ἀξιοθαύμαστον ἐκεῖνο πρᾶγμα· ἅμα δὲ ἰδόντες αὐτὸ ἔμειναν πάντες ὡς νεκροί.... » Ἐνταῦθα ἕπεται περιγραφὴ τῆς φοβερᾶς ἐλεπόλεως, ἣν περιγράφουσι μετὰ λεπτομερείας καὶ οἱ Βυζαντινοί.

Τὴν 19 ἔστησαν γέφυραν « οἱ πάσης ἀσεβείας πεπληρωμένοι κακοῦργοι Τοῦρκοι », μεταξὺ Περαίας καὶ Βυζαντίου.

« Τὴν 22, τὴν πρώτην ὥραν τῆς νυκτός, ἐφάνη θαυμαστὸν σημεῖον ἐν οὐρανῷ, καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο ἀνήγγειλεν εἰς τὸν ἄξιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον ὅτι ἤγγικε τὸ τέλος τῆς ἀξίας βασιλείας αὐτοῦ, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἰδοὺ δὲ ὁποῖον ἦτο τὸ σημεῖον τοῦτο· τὸ ἑσπέρας ἐκεῖνο, τὴν μίαν ὥραν τῆς νυκτός, ἀνέτειλεν ἡ σελήνη, μέλλουσα σήμερον νὰ ἔχῃ τὸν κύκλον αὐτῆς. Ἀνατείλασα ἡ σελήνη αὕτη ἔπρεπε νὰ ἀνατείλῃ ὁλοστρόγγυλος, ἀλλ' ἡ σελήνη αὕτη ἀνέτειλεν ὡσεὶ ἦτο τριῶν ἡμερῶν, καὶ ἐφαίνετο ὀλίγον, καὶ ἦτο ὁ ἀὴρ γαλήνιος ὡς κρύσταλλον καθαρὸν καὶ διαυγές. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον διήρκεσεν ἡ σελήνη περὶ τὰς τέσσαρας ὥρας, καὶ ἔπειτα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀνελάμβανε τὸν κύκλον της, ἕως οὗ τὴν ἕκτην ὥραν τῆς νυκτὸς συνεπληρώθη ὅλος ὁ κύκλος αὐτῆς. Ἰδόντες ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ καὶ οἱ ἐθνικοὶ τὸ θαυμαστὸν τοῦτο σημεῖον, ὁ μὲν αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατεπτοήθη ὡς καὶ πάντες οἱ περὶ αὐτόν, καὶ τοῦτο διότι οἱ Ἕλληνες εἶχον προφητείαν λέγουσαν, ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις δὲν θέλει ἀπολεσθῇ ἐν ὅσῳ ἡ σελήνη δὲν δείξῃ σημεῖον ἐν οὐρανῷ κατὰ τὸν κύκλον της, καὶ ἐκ τούτου ὁ φόβος τῶν Ἑλλήνων· οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα διὰ τὸ σημεῖον τοῦτο, ὑπολαβόντες ὅτι ἀναγγέλλει αὐτοῖς νίκην ὅπερ καὶ ἦτο ἀληθές (8).

(6) Zarabotane. Ἰδοὺ πῶς ἑρμηνεύουσι τὴν λέξιν ταύτην τὰ λεξικά· « Mazza lunga di lagna perforata a canna, per qui a forza di fiato si spinge colla bocca una palla di terra per tirar agli uccelli.» Τοιούτου εἴδους ὅπλα καὶ σήμερον ὑπάρχουσι χάριν παιδιᾶς. Νομίζομεν ὅμως ὅτι μεγάλης αἱματοχυσίας πρόξενοι δὲν ἐγίνοντο οἱ αὐλοὶ οὗτοι.

(7) Ὁ Φραντζῆς λέγει ὅτι οὐ μόνον τὸ πυρφόρον ἀκάτιον ἐβύθισεν ὁ ἐχθρός, ἀλλὰ καὶ « μερικοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐζώγρησεν». Τούτους, οὓς καλεῖ νέους « θαυμαστοὺς καὶ ὡραίους, ὁ ἀσεβὴς ἀμηρᾶς οἰκτρῶς ἐθανάτωσεν ἡμῶν ὁρώντων αὐτούς, καὶ θρῆνος ἐγεγόνει ἐν τῇ πόλει ἀμέτρητος· ὁ δὲ βασιλεὺς λυπηθεὶς καὶ αὐτὸς προσέταξεν ἵνα ἄνωθεν τῶν πύργων κύκλωθεν τοὺς αἰχμαλώτους θανατώσωσι . . .» Οἱ τεσσαράκοντα οὗτοι νέοι ἦσαν Γραικοί τε καὶ Ἰταλοὶ « θαρσαλέοι, μεγαλόψυχοι καὶ ἀνδρεῖοι».

(8) Περὶ τοῦ σημείου τούτου δὲν ὁμιλοῦσιν οἱ Βυζαντινοί· ὁ δὲ Φραντζῆς λέγει ὅτι διαρρούσης τῆς πολιορκίας οἱ Τοῦρκοι ἐθεώρουν « φῶς ἀστράπτον καταβαῖνον ἐξ οὐρανῶν ὅ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἄνωθεν τῆς πόλεως ἑστὸς διέσκεπεν αὐτήν», καὶ ὅτι τὴν προταραίαν τῆς μεγάλης ἐφόδου, ἐνῷ ὁ Μωάμεθ βλέπων ἀποτυγχάνοντας ἐπὶ 57 ἡμέρας πάντας τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ διενοεῖτο νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, τὸ φῶς καταβὰν ἐκ τῶν οὐρανῶν, οὐχ ἥπλωτο, ὡς σύνηθες τὸ πρότερον ἕως ἄνωθεν τῆς πόλεως ἱστάνει δι' ὅλης τῆς νυκτός, ἀλλ' ἐκ μακροῦ μόνον ἐφάνη, καὶ εὐθὺς διασκορπισθὲν

Τὴν 23, 24 καὶ 25 ἀνεκαλύφθησαν ὑπόνομοι ἐν τοῖς Καλιγαρίοις καὶ ἀνετράπησαν· τὴν δὲ 26 καὶ 27 τοσαῦτα πυρὰ καὶ φῶτα καὶ φανοὺς ἤναψεν ὁ ἐχθρός, καὶ τοσαῦται κραυγαὶ καὶ ἀλαλαγμοὶ ἠκούοντο ὥστε, κατὰ τὸν Ν. Βάρβαρον, «ἐφαίνετο ὅτι θὰ ἠνοίγετο ὁ οὐρανός. Πάντες ἐν τῇ πόλει κατεπτοήθησαν, καὶ πάντες θρηνοῦντες καὶ κοπτόμενοι ἱκέτευον τὸν Θεὸν καὶ τὴν Θεοτόκον νὰ λυτρώσωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς μανίας τῶν ἐθνικῶν».

Τὴν 28 προσετάχθησαν πάντες ὑπὸ τοῦ πολιορκητοῦ, ἠχούσης τῆς σάλπιγγος, νὰ παρευρεθῶσιν ἕκαστοι ἐπὶ ποινῇ θανάτου εἰς τὰς ἰδίας θέσεις, ἐπειδὴ ἔμελλε νὰ γείνῃ τὴν ἐπιοῦσαν ἡ γενικὴ ἔφοδος. Καὶ ὑπήκουσαν μὲν πάντες, πλεῖστοι δὲ Τοῦρκοι περιερχόμενοι τὸ στρατόπεδον μετὰ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων ἔλεγον· «Γίοι Μωάμεθ, ἀγαλλιᾶσθε· αὔριον θὰ ζωγρήσωμεν τόσους χριστιανοὺς ὥστε θὰ πωλῶμεν ἀντὶ δουκάτου δύο, καὶ θὰ κατακτήσωμεν τόσον πλοῦτον ὥστε θὰ γείνωμεν ὅλοι χρυσός, καὶ θὰ κάμωμεν τὰ γένεια τῶν Ἑλλήνων σχοινία διὰ νὰ δέσωμεν τοὺς σκύλους ἡμῶν, καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν θὰ αἰχμαλωτίσωμεν. Ἀγάλλεσθε λοιπόν, υἱοὶ Μωάμεθ, καὶ ἀγαλλόμενοι ἀποθάνετε δι' ἀγάπην τοῦ Μωάμεθ . . . Καὶ ταῦτα ἀκούοντες οἱ Τοῦρκοι ἀνευρήμουν καθ' ὅλον τὸ στρατόπεδον.»

Ἐκαννονοβόλησαν δὲ μανιωδῶς τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὰ τείχη, ἀλλ' οἱ ἐν τῇ πόλει ἐπεσκεύαζον αὐτὰ ἢ καὶ κατεσκεύαζον νέα ὀχυρά. Ὁ Ν. Βάρβαρος, ἀρεσκόμενος ν' ἀποδίδῃ τὰς τιμὰς τῆς ὑπερασπίσεως τῆς πόλεως πρὸς τοὺς ἰδίους συμπολίτας, τοὺς Ἐνετούς, λέγει ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἤθελον νὰ ἐργασθῶσιν ἀμισθί· ἀλλ' ἐπιλανθάνεται ὁ ἀγαθὸς πατρίκιος τί πρὸ μικροῦ ἔλεγεν, «ὅτι καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδία καὶ γέροντες καὶ ἱερεῖς καὶ πάντες ἐν γένει εἰργάζοντο προθύμως εἰς τὰ τοιαῦτα», καὶ τί μετ' ὀλίγον ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι προστίθησιν· «ὅτι καὶ γυναῖκες καὶ παιδία ἐν γένει μετεκόμιζον πέτρας εἰς τὰ τείχη, ὅπως ῥίπτωνται κατὰ τῶν ἐχθρῶν». Καὶ χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι, παρεσκευάσθησαν διὰ τὴν μεγάλην καὶ κρίσιμον ἔφοδον τῆς ἐπιούσης· «οἱ Τοῦρκοι μάλιστα ἐμέθυσαν κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτῶν», καὶ ἀνάψαντες τὸ ἑσπέρας πυρὰ καὶ πυροβολοῦντες καὶ κραυγάζοντες εὐθύμουν μέχρι μεσονυκτίου. Ἐδεήθησαν δὲ ἐνθέρμως ἑκατέρωθεν πρὸς Θεὸν ἐπικαλούμενοι νίκην. «Ἀλλ' ὁ Κύριος ἡμῶν Θεὸς ἀπεφάσισεν ἐν οὐρανοῖς μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ τίνες ἔμελλον νὰ θριαμβεύσωσι κατὰ τὴν φρικαλέαν ἐκείνην μάχην τῆς ἐπιούσης».

Τὴν φρικαλέαν ταύτην μάχην καθ' ἣν ἔπεσεν ἀθλητικῶς ὁ ἐνδοξότατος τῶν ἡμετέρων αὐτοκρατόρων, ἔπεσε δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ τὸ χιλιετὲς προπύργιον τῆς ὅλης χριστιανικῆς Εὐρώπης, θέλομεν περιγράψει κατὰ τὸν ἡμέτερον χρονογράφον ἐν ἑπομένῳ φυλλαδίῳ.

ἀφανὲς ἐγένετο. Ὡς οὖν εἶδεν αὐτὸ ὁ ἀμηρᾶς καὶ πάντες οἱ αὐτοῦ, χαρᾶς πολλῆς πλησθέντες ἔλεγον· «ὁ θεὸς τανῦν ἐγκατέλιπεν αὐτούς», καὶ τὴν ἐπαύριον, ἀντὶ ψυχῆς, ὡς ἐσκέπτετο, προσέταξεν ἔφοδον.

ΠΕΡΙ ΜΟΣΧΟΠΟΛΕΩΣ.

—ooo—

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 178 *φυλλαδίῳ* (*σελ.* 232) *ὑπεσχέθημεν νὰ δημοσιεύσωμεν ὀλίγας τινὰς εἰδήσεις περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἑκατονταετηρίδα ἀκμασάσης Μοσχοπόλεως ἢ Βοσκοπόλεως. Τοιαύτας λαβόντες ἐσχάτως παρὰ τοῦ ἐν Βογαζικῷ τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης διδασκάλου Κ. Κ. Σακελλαρίδου παραθέτομεν ἐνταῦθα.*

Ἡ Μοσχόπολις, ἡ κατ' ἀρχὰς Βοσκόπολις ἐπικληθεῖσα, κεῖται μὲν μεταξὺ τῶν ὁρίων τῆς Μακεδονίας καὶ νέας Ἠπείρου (Ἀλβανίας) πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως Κοριτσᾶς καὶ πρὸ ἀνατολὰς τῆς Βεράτης (Βελογράδων), ἀπέχουσα τέσσαρας μὲν περίπου ὥρας τῆς πρώτης, δεκατέσσαρας δὲ τῆς δευτέρας, ἵδρυται δὲ ἐπὶ ὀροπεδίου δύο ὥρας ἀπὸ τῆς πεδιάδος ἐν ᾗ ἡ Κοριτσά. Ἡ θέσις αὐτῆς εἶναι τερπνοτάτη καὶ ὑγιεινοτάτη, τὸν μὲν χειμῶνα καλυπτομένη ὑπὸ χιόνος, τὸ δ' ἔαρ καὶ τὸ θέρος στολιζομένη ἐκ παντὸς εἴδους εὐόσμων φυτῶν, ἐνῷ τὰ περὶ αὐτὴν ὄρη ἐλαττοῦσι καὶ οὕτως εἰπεῖν ἀμβλύνουσι τὴν σφοδρότητα τῶν ἀνέμων. Τρεῖς ποταμίσκοι ῥέουσιν ἀεννάως διὰ μέσου καὶ δύο παρὰ τὰ ἄκρα αὐτῆς, οὐ μικρὸν συντελοῦντες εἰς τὴν εὐεξίαν τῶν κατοίκων, καὶ μᾶλλον εὔκρατον καθιστῶντες τὸ κλῖμα. Καὶ προάγει μὲν ἡ γῆ πολλοὺς καὶ καλοὺς ἐδωδίμους καρπούς, ἀλλά, διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς θέσεως, ἡ σταφυλὴ δὲν ὡριμάζει. Καὶ περὶ μὲν τούτων τοσαῦτα εἰρήσθω μοι· περὶ δὲ τῆς πόλεως ὀλίγας ἔχομεν εἰδήσεις, αἵτινες ὅμως ἀρκοῦσι νὰ δείξωσιν εἰς ὁποίαν εἶχε φθάσει ἀκμήν, καὶ πόσον σήμερον παρακμάζει.

Λέγεται ὅτι περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος ὁμάς τις Μακεδόνων, Ἠπειρωτῶν καὶ Θεσσαλῶν περὶ τὴν ποιμενικὴν ἀσχολουμένων, καὶ διὰ τῆς ἐπικλήσεως *Βλάχοι* διακρινομένων, συνοικισθεῖσα ἐνταῦθα ἀνήγειρε τὴν πόλιν ταύτην, ἣν καὶ ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν ὠνόμασαν Βοσκόπολιν. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι, γενόμενοι πλούσιοι, κατέλιπον τὴν ποιμενικήν, καὶ τραπέντες εἰς ἄλλον βίον, τὸν ἐμπορικόν, συνηλλάσσοντο πρὸς τὰς πλησιεστέρας χώρας. Ἀλλ' οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὴν μικρὰν ταύτην ἐμπορίαν, ἐξέτειναν αὐτὴν εὐδοκίμως μεταβάντες καὶ εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, τὴν Βιένναν, τὴν Τεργέστην καὶ τὴν Ἐνετίαν, ἔτι δὲ καὶ εἰς Σέρρας καὶ Θεσσαλονίκην καὶ Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀλλαχοῦ. Τῆς εὐπορίας ταύτης τῆς Μοσχοπόλεως γενομένης γνωστῆς, πολλοὶ τῶν κατοίκων Ἠπειρωτῶν τῆς πόλεως Μετσόβου ὡς καὶ τῶν τῆς ἐν Ζαγορίῳ κώμης Σκαμνελίου μετέβησαν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἐνταῦθα, ὅπως ζήσωσι βίον ἀνετώτερον, καὶ συνέστησαν ἰδίας συνοικίας ὀνομάσαντες τὴν μὲν «Μετσοβίτ μαχαλεσί,» τὴν δὲ «Σκαμνελίτ μαχαλεσί,» ἤτοι συνοικίας Μετσοβιτῶν καὶ Σκαμνελίων. Αἱ συνοικίαι αὗται σώζονται καὶ σήμερον μετὰ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ηὔξησεν ὁ πλοῦτος καὶ σὺν αὐτῷ ἡ τάξις καὶ ἡ εὐνομία, ὥστε κατὰ τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα δώδεκα χιλιάδες οἰκιῶν, ἁπασῶν λιθοδμήτων ὧν τὰ ἐρείπια φαίνονται καὶ νῦν, καθωραΐζον τὴν πόλιν ταύτην. Αἱ ἀγοραὶ ἦσαν εὐρεῖαι καὶ λαμπραί, αἱ κρῆναι ὡραῖαι καὶ πολλαί, καὶ ἐργοστάσια ταπήτων καὶ ἐριούχων (τσόχας) ἔδιδον τροφὴν εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἐργατῶν. Ἦσαν δὲ καὶ πολλοὶ ὁπλοποιοί, χαλκεῖς, μαχαιροποιοί, σμηγματοποιοί, ὑφανταὶ καὶ ἄλλοι περὶ παντοίας τέχνας ἀσχολούμενοι.

Εἰς τοιαύτην ἀκμὴν περιελθούσης τῆς πόλεως, οἱ κάτοικοι μετωνόμασαν ἐπὶ τὸ εὐφημότερον αὐτὴν Μοσχόπολιν. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς παιδείας ἐμεριμνησαν ἐπιμελῶς οἱ φιλόκαλοι Μοσχοπολῖται. Καὶ πρῶτον μὲν ἱδρύσαντο ἱκανὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, ἐξ ὧν διεκρίνετο τριώροφός τις οἰκοδομὴ τεσσαράκοντα περίπου ἔχουσα θαλάμους (ταύτης τὰ ἐρείπια σώζονται εἰσέτι), ἐν ᾗ ἐδιδάσκετο ἡ Ἑλληνικὴ φιλολογία, ἡ ῥητορικὴ καὶ ἡ θεολογία ὑπὸ διδασκάλων ἐκ τῶν σοφωτέρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἔπειτα δέ, ἵνα ἔχωσιν ἄφθονα οἱ διδασκόμενοι τὰ ἀναγκαῖα βιβλία, ἔφεραν ἐξ Εὐρώπης καὶ τυπογραφίαν ἐν ᾗ οὐκ ὀλίγα ἐξετυπώθησαν βιβλία (1). Ἀνήγειραν δὲ οἱ Μοσχοπολῖται καὶ ναοὺς περικαλλεῖς εἴκοσι περίπου, περισωθέντας ἀκεραίους μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ἐκ τῶν ναῶν τούτων διαπρέπουσιν ὁ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τῶν Ἀρχαγγέλων, τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου, τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ καὶ ὁ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, πάντες ἐκτισμένοι κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, καὶ καθωραϊσμένοι διὰ λαμπρῶν εἰκόνων καὶ ἄλλων ἀξιολόγων γραφῶν. Τὸ ἀπέναντι τῆς πόλεως κείμενον, καὶ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας αὐτῆς ἀπέχον μοναστήριον τοῦ τιμίου Προδρόμου, διατρανοῖ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν φιλοκαλίαν τῶν Μοσχοπολιτῶν διὰ τῶν ἐν αὐτῷ διατηρουμένων κειμηλίων καὶ ὡραϊσμάτων. Διαδηλοῦται δὲ ἔτι μᾶλλον ἐκ πάντων τούτων ὁ πλοῦτος ὃν εἶχον ἀποκτήσει καὶ ὁ πολιτισμὸς εἰς ὃν εἶχον περιέλθει οἱ κάτοικοι τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως. Ἀλλ' ἡ κορωνὶς αὕτη πασῶν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἠπείρῳ πόλεων κατεστράφη, φεῦ! τὸ 1760 ἔτος ὑπὸ ἄλλων Βανδάλων. Πρὸ πολλοῦ οἱ περιοικοῦντες Μουσουλμάνοι, Γκοραῖοί τε καὶ Ὀπωραῖοι καὶ Κολωνιᾶται, ἐποφθαλμιῶντες περὶ τὸν πλοῦτον τῆς Μοσχοπόλεως, ἤρξαντο νὰ καταπιέζωσι καὶ νὰ φορολογῶσι τοὺς κατοίκους αὐτῆς· ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον προέβησαν αἱ ἐπιδρομαὶ αὐτῶν καὶ κακώσεις, ὥστε περὶ τὸ 1770 ἔτος (ἴδε καὶ Ἱστορ. Κούμα τόμ. ΙΒ' σελ. 531) οἱ πλείους τῶν κατοίκων ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναχωρήσωσι πανέστιοι, καὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς ἄλλα μέρη τῆς Τουρκίας καὶ εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, εἰς Βιέννην, δηλαδή, Τεργέστην, Βιτώλια, Σέρρας, Βεράτην, Ὀχρίδα καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ εἰς Αὐστρίαν ἰδίως καταφυγόντες ὑπερηύξησαν ταχέως τὸν πλοῦτον αὐτῶν διὰ τῆς ἀγχινοίας καὶ τῆς τιμιότητος, οἱ δὲ εἰς Σέρρας, Βιτώλια, κλ. ἐλθόντες ἐπεκράτησαν μετὰ μικρὸν τῶν ἐντοπίων ἀναδειχθέντες οἱ ἐγκριτότεροι. Οἱ ἀπολειφθέντες εὐάριθμοι Μοσχοπολῖται δὲν ἠμέλησαν κατ' ἀρχὰς νὰ ἀνακαινίσωσιν οὕτως εἰπεῖν τὴν ἐρημωθεῖσαν αὐτῶν πατρίδα διὰ τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς προαγωγῆς τῶν κοινῶν καλῶν, ἀλλ' οἱ ἀγῶνες αὐτῶν ἐματαιώθησαν, καὶ οὕτω σκότος ἀμαθείας ἐπεκάλυψεν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν πρὸ μικροῦ ἀνθοῦσαν ἐπὶ παιδείᾳ ἐκείνην πόλιν. Πρὸ εἴκοσι μόνον ἐτῶν μαθόντες τὰ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ αὐτῆς τέκνα ὅτι ἡ πάλαι περικλεὴς αὐτῶν πατρὶς ἐστερεῖτο σχολείων, καὶ ἰδίως ὁ ἐν μακρᾷ τῇ λήξει Ἀναστάσιος Καζαντζῆς ὁ ἐν Τεργέστῃ ἀποθιώσας, ὁ ἐν Βιέννῃ βαρῶνος Σίνας, τὸ κύκνημα τῆς Μοσχοπόλεως, ὁ Μιχαὴλ Κιοπέκας καὶ τινες ἄλλοι, κατέθεσαν ποσότητά τινα χρημάτων, διὰ τῶν τόκων τῶν ὁποίων μισθοῦται εἰς διδάσκαλος τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Συνέστησαν δὲ καὶ βιβλιοθήκην ἀξίαν λόγου ἐν τῇ Σχολῇ.

Σήμερον ἡ Μοσχόπολις μόλις κατοικεῖται ὑπὸ χιλίων ψυχῶν, μετερχομένων μικρὰν ἐμπορίαν καὶ εἴς τινα ἐργόχειρα καταγινομένων, καὶ διατηρουσῶν ὁπωσοῦν τὸν πάλαι πολιτισμὸν ὡς πρὸς τὴν συμπεριφορὰν καὶ τὸν ἱματισμόν. Καὶ διοικητικῶς μὲν ὑπάγεται ὑπὸ τὸν τοποτηρητὴν (καϊμακάμην) τῆς Κοριτζᾶς (Γκιόρτζιας), ἐκκλησιαστικῶς δὲ ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Κοριτσᾶς καὶ Πρεμετῆς. Τὸ Ἑλληνικὸν νεόκτιστον σχολεῖον, τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ βαρῶνος Σίνα καὶ Μιχαὴλ Κιοπέκα· πρὸ τριῶν δὲ ἐτῶν διδάσκεται ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἡ ἀλληλοδιδακτική.

Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ.

---

(1) Τῆς πόλεως ταύτης θρέμματα ὑπῆρξαν ἱκανοὶ σοφοὶ ἄνδρες, ἐξ ὧν καὶ οἱ ἑπόμενοι· ὁ μητροπολίτης Καστορίας Διονύσιος ὁ Μάντουκας, ὁ ἱερεὺς καὶ ἐν Ἐνετίᾳ διδάσκαλος Ἰωάννης Χαλκιός, ὁ Ἱερομόναχος Κωνσταντῖνος, ὅστις ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος ἔγραψε περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγ. Πνεύματος (ἴδε Νεοελ. φιλολ. Βρετοῦ Μέρος Α'. σελ. 71), ὁ Θεόδωρος Ἀκεβαλιώτης, σύγχρονος τοῦ Κωνσταντίνου, διδάξας ἐν Μοσχοπόλει, ἀνὴρ πολὺς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν καὶ ῥήτωρ, καὶ συγγραφεὺς γραμματικῆς (ἴδε αὐτ. Μέρος Β'. σελ. 57), ὁ Προκόπιος Μοσχοπολίτης, ὁ γράψας περὶ τῶν πεπαιδευμένων Ἑλλήνων τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος, ὁ Δημήτριος Παμπέρης, ὁ Νεκτάριος Τέρπος ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος καὶ συγγράψας περὶ Πίστεως (ἴδε αὐτ. 74), ὁ Γρηγόριος Κωνσταντινίδης, σύγχρονος τοῦ Νεκταρίου, καὶ διευθυντὴς τοῦ τυπογραφείου, ὁ ἱερεὺς καὶ Οἰκονόμος Δανιὴλ διδάξας ἐν Μοσχοπόλει περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὧν τὰ ὀνόματα δὲν διετηρήθησαν.

ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Τὸ ἀρχαιότερον τῶν ἐν Μοσχοπόλει ἐκδοθέντων βιβλίων, ἐξ ὅσων ἡμεῖς τοὐλάχιστον γνωρίζομεν, εἶναι τὸ φέρον τὴν χρονολογίαν τοῦ 1741 ἔτους (ἴδε Πανδ. φυλλάδ. 186, σελ. 425.) Πάντα δὲ ταῦτα ἐξεδόθησαν τόποις τοῦ ἀνωτέρω Γρηγορίου Ἱερομονάχου τοῦ Κωνσταντινίδου.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

Εἰς τὸ περὶ χειρογράφων ἄρθρον.

(Ἴδε φυλλάδ. 192, σελ. 549).

—ooo—

Εἰς τὰ ἐν τῷ φυλλαδ. 192 καταλεχθέντα χειρόγραφα προσθετέον καὶ δέκατον, περιέχον καὶ αὐτὸ, ὡς τὸ ὑπ' ἀριθ. Α'., τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ τὴν συλλογὴν τῶν κανόνων καὶ λοιπῶν, ἐκτενεστέραν ὅμως πολὺ, ὡς περιέχουσαν καὶ βασιλικῶν νεαρῶν καὶ πατριαρχικῶν γραμμάτων τεμάχια διάφορα καὶ περὶ τὸ τέλος Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως σύντομόν τινα κοσμικὴν χρονογραφίαν, παρὰ τοῦ Μαλαξοῦ δὲ, ἢ ἄλλου, συνεχιζομένην ταύτην μέχρι τῆς ἁλώσεως Ῥόδου τὸ 1523 ὑπὸ Σουϊλεμάνου τοῦ Β', καὶ τῆς εἰς αὐτὸν τὸ 1539 ὑπὸ Βενετῶν γενομένης παραχωρήσεως Ναυπλίου καὶ Μονεμβασίας. Ἐν τέλει δὲ συντόμου τινος εἰς τὴν Συλλογὴν προλόγου, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ, *τοῖς ἀπανταχοῦ εὑρισκομένοις εὐσεβέσιν ἱερωμένοις τε καὶ λαϊκοῖς ἐν Κυρίῳ χαίρειν ἀεὶ*, σημειοῦνται ταῦτα· «*ἤνυσται αὕτη ἡ βίβλος μετὰ πολλοῦ μόχθου ἐνταῦθα ἐν τῇ περιφήμῳ ἁγιωτάτῃ μητροπόλει Θηβῶν τῆς Ἐπταπόλου, ἥτις ἐστὶν ὁ ναὸς τοῦ αὐτοῦ ἐνδόξου Ἀποστόλου καὶ Πρωτομάρτυρος Στεφάνου ἐπὶ τοῦ καλῶς καὶ θεαρέστως ταύτην ἀρχιερατεύοντος τοῦ Παναιρωτάτου καὶ Θεοκοσμήτου Μητροπολίτου ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Βοιωτίας καὶ τὸν τόπον ἐπέχοντος τοῦ Σίδης Κυρίου Ἰωάσαφ, οὗ οἱ γεννήτορες εὐγενέστατοι, θεοφιλεῖς, ἐλεήμονες, καὶ ἱερεῖς τίμιοι καὶ θεοσεβεῖς, Μαιρῆς αὐτῷ τὸ ἐπίκλιον, καὶ ἡ πατρὶς αὐτῶν ἡ θεοφύλακτος νῆσος Ζακύνθου, παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἐλαχίστου δούλου αὐτοῦ Μανουὴλ Νοταρίου τοῦ Μαλαξοῦ τοῦ ἐκ Ναυπλίου τῆς Πελοποννήσου ἐν ἔτει ζοά. Ἰνδ. ς'. ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως αὐτοῦ ,αφξδ'. Ἀπριλλίῳ 12.* Μεταξὺ τῶν Ναυπλιωτῶν κωδίκων (Mingarelli. Gr. Codd. Nan. Bon. 1784 pag. 427) εὑρίσκονται δύο, οἱ ὑπ' ἀριθ. CCXXII καὶ CCXXXIV, περιέχοντες τὴν αὐτὴν τοῦ Μαλαξοῦ συλλογὴν μὲ τὸν αὐτὸν πρόλογον, καὶ μὲ τὴν αὐτὴν τὴν ἀνωτέρω σημείωσιν, μὲ τὴν διαφορὰν δὲ μόνον ὅτι εἰς τὸν πρῶτον ἡ ἡμερομηνία σημειοῦται ,αφξδ'. Μαρτίου ε., εἰς δὲ τὸν δεύτερον ἀκολούθως τοῦ ὀνόματος τοῦ Μαλαξοῦ προστίθενται καὶ ταῦτα περιπλέον, *υἱοῦ τοῦ πρώην τιμιωτάτου Οἰκονόμου τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ναυπλίου καὶ Ἄργους τοῦ ἐν ἱερεῦσι κυροῦ Δημητρίου. Ἐν ἔτει ,ζρκγ'. Ἰνδικτ. ιγ'. ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ δὲ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ,αχιδ'. Μαρτίῳ ε.* Ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην γίνεται φανερὸν ἐκ τῆς μεγάλης διαφορᾶς τῶν ἐτῶν, ὅτι δι' αὐτῆς σημαίνεται ὁ χρόνος τῆς μεταγενεστέρας ἀντιγραφῆς τοῦ κώδικος. Τοιαύτη ἡμερομηνία σχεδὸν ἡ αὐτὴ σημειοῦται καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἡμετέρου, οὕτως· *ἔτους ,ζρκβ', ἀπὸ δὲ Χριστοῦ ,αχιδ'. ἐτελειώθη τὸ παρὸν νόμιμον διὰ χειρὸς ἐμοῦ Εὐθυμίου Ἱερομονάχου τοῦ Σκούτρι καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε διὰ τὸν Κύριον μὴ καταρᾶσθε ὅτι ἀμαθὴς εἰμὶ τῆς γραφῆς καὶ τῶν αὐτῆς στίχων, ἔτους ,ζρκβ'. καὶ ἀπὸ Χριστοῦ ,αχιδ'. μηνὶ Αὐγούστῳ εἰς ε. ἡμέραν παρασκευὴν Ἰνδικτ. ιβ'.* (*).

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω χειρογράφων ὁ φιλογενὴς Κ. Παῦλος Λάμπρου προσέφερε τῇ δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ καὶ ἱκανὸν ἀριθμὸν ἀρχαίων νομισμάτων χρυσῶν, ἀργυρῶν καὶ χαλκίνων, τῶν μὲν σπανίων τῶν δὲ περιεργοτάτων καὶ διὰ τοῦτο ἀξίων πολλῆς τιμῆς. Ὁ Κ. Π. Λάμπρος, οὗτινος τὴν περὶ τὴν νομισματικὴν ἐμπειρίαν ἐγνώρισαν οἱ ἀναγνῶσται τῆς Πανδώρας ἐκ τῶν ἐν ταύτῃ καταχωρισθεισῶν διατριβῶν ἐγένετο διὰ τῶν προσφορῶν τούτων ἄξιος τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης.

ΓΥΝΗ ΦΟΝΕΥΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΖΩΣΑ.

—ooo—

Πλούσιός τις ἔμπορος τῆς Ἰνδικῆς πόλεως Βαρέϊλυ, καλούμενος Ἰβραΐμ, εἶχε νέαν καὶ ὡραίαν γυναῖκα ἣν ἐζήλευεν ὑπερβαλλόντως. Ἐπειδὴ δὲ ἦτον ἄτεκνος, ἅπασα ἡ περιουσία του ἔμελλε μετὰ θάνατον νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν συγγενοῦς μεμακρυσμένου, τοῦ Κάμπεη, ἀχρείου ἀνδρὸς καὶ ὀκνηροῦ, καὶ διὰ τοῦτο πένητος. Ὁ ἐλεεινὸς οὗτος ἄνθρωπος σπεύδων, νὰ γείνῃ κύριος τῆς περιουσίας ἐκείνης, ἠγόρασε διὰ λαμπρῶν ὑποσχέσεων τὴν συνδρομὴν πιστοῦ τινος ὑπηρέτου τοῦ Ἰβραΐμ, καὶ τὸν παρήγγειλε νὰ ἐξάπτῃ διὰ παντὸς τρόπου τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ φιλυπόπτου κυρίου του. Τοσούτῳ δὲ ἐπιτηδείως ἐξεπλήρωσεν ὁ ὑπηρέτης τὴν ἐντολὴν ταύτην, ὥστε ὁ Ἰβραΐμ ἀπέβαλεν ὅλας τὰς θεραπαινίδας τῆς συζύγου του, ἀφεὶς μίαν μόνην δούλην καὶ αὐτὴν ἠλιθίαν. Ἀλλὰ καὶ τὴν Συμβελλὴν αὐτὴν (οὕτως ὠνομάζετο ἡ γυνή του) ἣν μετεχειρίζετο πάντοτε μετὰ πολλῆς γλυκύτητος, ἐῤῥάπισέ ποτε ἐνδοὺς εἰς τὰς ψευδεῖς καταγγελίας τοῦ ἐπιβούλου ὑπηρέτου. Τὴν ἐπιοῦσαν ἡ Συμβελλὴ ἐγένετο ἄφαντος· ἐπειδὴ δὲ ἐρημίζετο ὅτι ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ ἀνδρός της, ἡ δικαστικὴ Ἀρχὴ ἐνήργησε κατ' οἶκον ἔρευναν καὶ προέβη εἰς ἀνακρίσεις. Ὁ ἐπίβουλος ὑπηρέτης ὡμολόγησεν ὅτι ναὶ μὲν ἦτο παρὼν ὅτε ὁ κύριός του ἐῤῥάπισε τὴν κυρίαν του, ἀλλ' ὅτι προσταχθεὶς παρ' ἐκείνου ἀμέσως νὰ ἐνασχοληθῇ ἐκτὸς τῆς οἰκίας εἰς διεξοδικήν τινα ὑπόθεσιν, ἠγνόει τί ἐν τοσούτῳ συνέβη.

Παρατηρήσαντες εἰς τὸν κῆπον μέρος πρὸ μικροῦ ἀνασκαφὲν, ἀνώρυξαν αὐτὸ καὶ εὗρον σῶμα γυναικός, ἀλλ' ἄνευ κεφαλῆς, φερούσης ψέλλιον. Τὸ ψέλλιον τοῦτο, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ὑπηρέτου, ἀνῆκεν εἰς τὴν κυρίαν του· προσέθετο δὲ ὅτι τὸ γνωρίζει καλῶς ὡς δοὺς ἐσχάτως αὐτὸ πρός τινα χρυσοχόον ὅπως τὸ ἐπιδιορθώσῃ. Τοῦτο ἐπεκύρωσε καὶ ὁ χρυσοχόος αὐτός.

Ὁ Ἰβραΐμ ὅμως διεμαρτύρετο ὑπὲρ τῆς ἀθωότητός του. Ναὶ μὲν ὡμολόγει τὴν μετὰ τῆς γυναικός του ἔριδα, ἀλλ' ἐβεβαίου συγχρόνως ὅτι εὐθὺς μετ' αὐτὴν ἠσθάνθη ἀκατανίκητον ὕπνον, καὶ ὅτι κοιμηθεὶς ἀδιακόπως μόλις ἐξύπνησε τὴν ἐπιοῦσαν πρωΐαν. Καὶ ὅμως ἐφυλακίσθη. Ἡ δὲ δούλη εἶπεν ὅτι τοσοῦτον ἐφοβήθη ἰδοῦσα τὸν κύριόν της ῥαπίζοντα τὴν κυρίαν της, ὥστε ἐκρύβη εἰς τὸν παρακείμενον θάλαμον, ὅπου ἐδιάσθη νὰ μείνῃ δι' ὅλης τῆς νυκτός, διότι ἐλθόντες ἔξωθεν ἔκλεισαν τὴν θύραν. Ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὸ εὑρεθὲν σῶμα ἦτο τὸ τῆς κυρίας της.

Τοῦ σώματος τούτου ἔλειπεν, ὡς εἴπομεν, ἡ κεφαλή. Καὶ ἐγένοντο μὲν πολλαὶ ἔρευναι εἰς ἀνεύρεσιν αὐτῆς, πᾶσαι ὅμως ἀπέβησαν μάταιαι.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ζηλοτυπία τοῦ Ἰβραΐμ ἦτο πασίγνωστος, αἱ δὲ φωναὶ τῆς γυναικός του, ὅτε ἐδέρετο, ἠκούσθησαν ὑπὸ τῶν γειτόνων, καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς τῶν φίλων του, ὅσῳ πολυάριθμοι καὶ ἀξιόπιστοι ἦσαν, ἠδύνατο νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τῆς ταυτότητος τῆς νεκρᾶς, διότι οὐδεὶς ποτε τὴν εἶχεν ἰδεῖ, ὁ Ἰβραΐμ κατεδικάσθη εἰς θάνατον.

Ἐν τοσούτῳ ὁ τύφος τοῦ Κάμπεη συνηύξανε μετὰ τῶν ἐλπίδων του· ὁ βίος του ἀπό τινος ἦτο βίος βαθυπλούτου. Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ὁ ἐπίβουλος ὑπηρέτης, καταλιπὼν τὸν Ἰβραΐμ, ὑρ' οὗ εἶχεν εὐεργετηθῆ, προσεκολλήθη εἰς τὸν κληρονόμον του. Σημειωτέον δὲ ὅτι οὐδεὶς ποτε ὑπώπτευσε τοὺς δύο τούτους ὡς δολοφόνους τῆς γυναικός.

Τὴν προτεραίαν τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἔμελλε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ κεφαλικὴ τοῦ Ἰβραΐμ ποινή, ὁ Ἄγγλος δικαστὴς τοῦ μέρους ἐκείνου εἰδοποιήθη ὅτι ἡ Συμβελλὴ ἦτο ἐν τοῖς ὄυσι, καὶ ὅτι ἐφυλάσσετο ἐντὸς τάφου ὑπὸ πολλῶν φακίρων, ἑξήκοντα καὶ τέσσαρα στάδια μακρὰν τῆς πόλεως. Ἀμέσως ὁ δικαστής, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ πολλῶν ἀστυνομικῶν ὑπηρετῶν, μετέβη ἔφιππος πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, καὶ συλλαβὼν τοὺς φακίρας *ἀνέστησε* τὴν ταλαίπωρον Συμβελλήν. Καθήσας δὲ αὐτὴν εἰς φορεῖον τὴν μετέφερε μετὰ σπουδῆς εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ἔφθασαν πολλὰ πρωΐ, πλησίον τῆς λαιμητόμου. Ὁποία δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἔκστασις τοῦ συῤῥεύσαντος πλήθους ὅτε, ἀντὶ νὰ ἴδωσι φερόμενον τὸν κατάδικον, ἤκουσαν κλῆπῆρα κηρύττοντα τὴν ἀνάστασιν τῆς γυναικός.

Συλληφθέντες ἐν τῷ ἅμα ὅτε Κάμπεης καὶ ὁ ὑπηρέτης, ὡμολόγησαν τὴν ἀποτρόπαιον συνωμοσίαν των. Τὸ ἐν τῷ κήπῳ σῶμα ἀνῆκεν εἰς νέαν γυναῖκα πρὸ μικροῦ ἀποθανοῦσαν, ἧς εἶχον κόψει τὴν κεφαλὴν ὅπως μὴ γνωρισθῇ. Αὐτοὶ εἶχον δώσει πρὸς Ἰβραΐμ ἐνεργητικώτατον ναρκωτικὸν ποτόν, καὶ αὐτοὶ, ἀποκοιμηθεῖσαν τὴν σύζυγόν του μετὰ πολὺν κλαυθμόν, παρέδωκαν πρὸς τοὺς φακίρας, οὓς εἶχον μισθώσει ἐπὶ τούτῳ. Τὸ κακούργημα δὲ τοῦτο δὲν ἤθελεν ἀνακαλυφθῆ ἄνευ τῆς φιλαργυρίας τοῦ Χάμπεη, διότι μὴ ἀποδοὺς τὰ συμπεφωνημένα πρὸς τοὺς φακίρας, κατηγγέλθη παρ' αὐτῶν.

Κατεδικάσθησαν δὲ ἀμφότεροι εἰς ἰσόβια δεσμά. Ἐθεραπεύθη ὅμως καὶ τοῦ Ἰβραΐμ ἡ μωρὰ ζηλοτυπία; Ἄγνωστον.

ΚΥΔΩΝΙΑ Η ΙΑΠΟΝΙΚΗ

Cydonia Japonica. (Pers.)

—ooo—

Class. Icosandria Di-pentagynia.

C. Japonica foliis cuneatis glabris, floribus solitariis Thunberg).

Τὸ ἐκ τῶν μηλοειδῶν χαμόδενδρον τοῦτο φθάνει ἐνίοτε εἰς ὕψος δένδρου, ὡς βεβαιοῖ ὁ Θύμβεργος, ὅστις παρετήρησεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ ἐν Ἰαπονίᾳ Φακονίου ὄρους. Ἔχει φλοιὸν ὑπομέλανα καὶ λεῖον, οἱ δὲ κλάδοι ἀπολήγουσιν εἰς ἄκανθα, φέροντες καὶ σποράδην διαφόρους ἄλλας ἀκάνθας. Τὰ φύλλα εἰσὶ διεσπαρμένα καὶ ἀνὰ τρία ἢ τέσσαρα. Τὰ ὡραῖα αὐτοῦ ἄνθη φύονται ἐπὶ τῶν κλάδων, σχεδὸν ἄμισχα καὶ μονήρη, ἢ τὸ πολὺ ἀνὰ δύο. Ἡ στεφάνη αὐτῶν ἔχει μῆκος ἑνὸς περίπου Γαλλικοῦ δακτύλου, καὶ χρῶμα ἀλουργὸν, συγκειμένη ἐκ πέντε στρογγυλοειδῶν, μικρονύχων καὶ κοίλων πετάλων. Ἔχει ὡσαύτως πέντε νηματοειδεῖς πρασίνους στυλίσκους μὲ ξανθὰ ἀκρόστυλα. Ἡ δ' ἄνθησις γίνεται κατὰ τὸν Φεβρουάριον, Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον. Τὸ φυτὸν τοῦτο, ὃ κατὰ πρῶτον εἰσήχθη ἐν Εὐρώπῃ περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἤθελεν εὐδοκιμήσει, νομίζω, εἰσαγόμενον καὶ ἐν Ἑλλάδι.

Ι. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΑΛΑΣ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΙΝΔΟΙ ΓΟΗΤΕΣ. Ὁ Ταβερνιέρος, περιηγητὴς ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, ἐλθὼν κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἰνδικὴν περιήγησιν εἰς Ἄγραν, μετέβη εἰς Βαρόχην, ὅπου κατέλυσε παρὰ τοῖς Ἄγγλοις. Ἐπειδὴ δὲ παρουσιάσθησαν Ἰνδοὶ γόητες ἵνα τέρψωσι τὸν ὄχλον διὰ θαυματουργιῶν, ἐκινήθη ὑπὸ περιεργείας ἵνα παρασταθῇ καὶ αὐτός. Καὶ ὡς πρῶτον μὲν θέαμα ἀνῆψαν πυρὰν μεγάλην, ἐν ᾗ πυρακτώσαντες ἀλύσεις περιεδέθησαν ἀναφανδόν, οὐδόλως αἰσθανθέντες πόνον. Ἔπειτα λαβόντες τεμάχιον ξύλου ἐνέπηξαν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἠρώτησαν τοὺς περιεστῶτας τίνα καρπὸν ἤθελον νὰ δώσῃ· οἱ δὲ εἶπον, μαγγίον (1). Τότε εἷς τῶν γοή-

(1) Mangue· εἶδος δένδρου τῶν Ἰνδιῶν.

των, περιβεβλημένος σινδόνα, ἐλύγισεν αὐτὸ πρὸς τὴν γῆν τετράκις ἢ πεντάκις. Ὁ Ταβερνιέρος, θέλων νὰ περιεργασθῇ τὴν πρᾶξιν ἐπακριβῶς, κατέλαβε θέσιν ὅθεν διήρχοντο τὰ βλέμματα αὐτοῦ διά τινος ὀπῆς τῆς σινδόνος.

« Παρετήρησα, λέγει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος, κόψας τὴν σάρκα ὑπὸ τὰς μασχάλας μετὰ ξυροῦ, περιήλειφε τὸ τεμάχιον τοῦ ξύλου μετὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ. Τὸ δὲ ξύλον ηὔξανεν ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, καὶ τὸ τρίτον ἐξῆλθον κλάδοι μετὰ κορύνης, τὸ τέταρτον, ἀνυψωθὲν τὸ δένδρον ἐκαλύφθη ὑπὸ φύλλων καὶ τὸ πέμπτον ἐφάνησαν ἄνθη. Ἱερεὺς Ἄγγλος παρὼν τότε ἐκεῖ διεμαρτυρήθη κατ' ἀρχὰς ὅτι δὲν συγκατανεύει ὅπως οἱ χριστιανοὶ παρευρίσκωνται εἰς τὸ θέαμα τοῦτο· ὅταν ὅμως, ἀπὸ τεμαχίου ξύλου ξηροῦ, εἶδεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι κατώρθωσαν νὰ ἀναπτυχθῇ ἐν βραχυτέρῳ τῆς ἡμισείας ὥρας χρόνῳ δένδρον τεσσάρων ἢ πέντε ποδῶν ὕψους μετὰ φύλλων καὶ ἀνθέων, καθάπερ ἐν ἔαρος ὥρᾳ, ἠναγκάσθη προσελθὼν νὰ ἐκριζώσῃ καὶ ἀνατρέψῃ αὐτό· καὶ διαῤῥήδην εἶπεν ὅτι εἰς οὐδένα τῶν ὅσοι ἤθελον μένει παρατηροῦντες περισσότερον χρόνον τὸ τοιοῦτον δὲν θέλει μεταδώσει τὴν ἁγίαν Εὐχαριστίαν. Διὰ αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ ἠναγκάσθησαν οἱ Ἄγγλοι νὰ ἀποπέμψωσι τοὺς γόητας ὄντες αὐτοῖς ποσότητα χρημάτων. »

ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ. Ἀναγινώσκομεν ἐν ταῖς Μεταμορφώσεσι τοῦ Ὀβιδίου ὅτι Ταυροσθένης, ὁ περίφημος Ὀλυμπιονίκης, διὰ περιστερᾶς βεβαμμένης πορφυρῷ χρώματι ἐφανέρωσεν αὐθημερὸν πρὸς τὸν ἐν Αἰγίνῃ αὐτοῦ πατέρα ὅτι ἐνίκησε κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Ὡσαύτως μανθάνομεν καὶ παρὰ Πλινίου ὅτι τῆς Μοτίνης (τανῦν Modena) ὑπὸ Μάρκου Αὐρηλίου πολιορκουμένης, διὰ περιστερῶν ὁ Βροῦτος ἀνταπεκρίνετο μετὰ τῶν πολιορκουμένων. Τέλος, ὅτε οἱ Φράγκοι καὶ οἱ Βενετοὶ περικαθήμενοι ἐπολιόρκουν τὴν Πτολεμαΐδα καὶ ἤδη ἐκινδύνευεν ἡ πόλις, οἱ στρατιῶται, ἰδόντες πετομένην ὑψηλὰ περιστερὰν ὑπώπτευσαν μὴ ἐξέλλετο ἀγγελιαφόρος· ὅθεν τοσοῦτον ἅπαντες ἐθορύβησαν, ὥστε τὸ ταλαίπωρον πτηνὸν ἔπεσεν ἔντρομον κατὰ γῆς. Τότε δ' ἐξετάσαντες αὐτὸ εἶδον ὅτι τῷ ὄντι ἔφερεν ὑπὸ τὴν ἑτέραν τῶν πτερύγων τὴν ἀκόλουθον τοῦ Σουλτάνου ἐπιστολήν· « Θέλω ἐλθεῖ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν μεθ' ἱκανῶν δυνάμεων ἵνα λύσω τὴν πολιορκίαν. » Τὸ στρατήγημα τοῦτο ἐπέτυχεν ἄριστα· διότι οἱ πολιορκούμενοι ἀπελπισθέντες μετὰ μικρὸν παρεδόθησαν.

Α. Κ.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

—ooo—

Παρὰ τοῦ μουσοτρόφου Κ. Ἰωάννου Γ. Βαλαβάνη ἐλάβομεν τὴν ἑπομένην ἐπιστολὴν μετὰ δύο ᾀσματίων, ἅτινα, διὰ τὴν γλῶσσαν ἰδίως, εἶναι περιεργότατα.

Κύριε Συντάκτα!

Ἐὰν κρίνητε ἄξια δημοσιεύσεως τὰ ποιήματα τῆς πατρίδος μου Κερασοῦντος καὶ τῶν πλησιοχώρων, ἅτινα ἐκ διαλειμμάτων κομίζω πρὸς ὑμᾶς, καταχωρίσατε τὰ ἐγκλειόμενα ἐν τῷ ἀξιοτίμῳ ὑμῶν φύλλῳ. Ταῦτα συνώδευσα μετὰ σημειώσεών τινων ἁρμοδίων πρὸς κατάληψιν τῶν δυσλήπτων λέξεων, ἐξ ὧν πολλαὶ δὲν σώζονται μὲν ἐν Ἑλλάδι, ἄξιαι δὲ εἰσὶ νὰ θησαυρισθῶσιν εἰς τὰ λεξικά.

Α'.

Εὐχὴ νέου.

Χριστέ μου, νὰ ἐποῖνές με 'ς ἕναν ὁμάλιν (α) δέντρον
Νὰ 'δίνες με πολλὰ καρπὸν καὶ χαμελὰ (β) κλωνάρια.
Νὰ 'ποῖνες καὶ 'ς τὴν ῥίζαν μου ἕναν κρύον νερόπον (γ),
Κι' ὅνταν κινοῦν τὰ κόρασια νὰ πᾶνε 'ς τὰ παρχάρεα (δ),
Νἄρχουνταν πίν' ἀς (ε) τὸ νερό'μ', νὰ τρών' ἀς τὸν καρπό' μου,
Νὰ κῆνταν ν' ἀποκοιμηθοῦν 'ς τοῦ κλωναρί' μ' τὸν ἴσκιον (ς).

Β'.

Ὄνειρον νεάνιδος.

« Κοράσιον εἶδεν ὄρομαν (ζ) κοιμᾶται μὲ τὸ 'ταῖρν(η)άτς (θ),
Κι' ὄντες (ι) γνεφίζει (κ) καὶ τερεῖ (λ) κοιμᾶται μοναχέσσα (μ)
Μαλλόν' μὲ τα παπλώματά τς καὶ μὲ τὰ μαξιλάρια τς·
« Μαξιλαρίτσια μ' ἄκλερα (ν), παπλώματ' ἀπερδάλια (ξ),
Ντ' ο) ἐποίκετεν τὸν ἔταιρό' μ' τὸ νεὸν τὸ παλληκάριν.

(α) Τόπος ὁμαλός· ὅθεν πεδιάς. (β) Χαμελά, ἀντὶ χαμηλά, ὡς καὶ ὁ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσ. λέγει ξερὰ ἀντὶ ξηρά. (γ) Τύπος ὑποκοριστικὸς τὸ ο π ο ν, ὡς παιδόπον, (παιδάκι) κοριτζόπον (κοριτσάκι) κλ. (δ) Τὰ ὑψώματα, ὅπου ἀναβαίνουσι κατὰ τὸ καλοκαίριον. (ε) Ἀπό. Μήπως παρεφθάρη ἀπὸ τῆς προθέσεως ἐξ, ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἤδη ἐποχῆς μετὰ αἰτιατικῆς τέως συντασσομένης; οἷον, « Πόθεν ἔρχεσαι; Ὀκ (ἐκ) τὰ Γιάννινα. » (ς) Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι τὸ σ καὶ το χ προφέρονται ὡς τὸ γαλλικὸν h.

(ζ) Ὄνειρον. Ἡ προσθήκη τοῦ ν εἰς τὴν ἐν. ὀν. καὶ αἰτ. τῶν εἰς α ληγόντων οὐδ. ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων (ἴδε Κορ. Ἀτ. τόμ. Α'.), ἀποβάλλεται δὲ πρὸ τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν. (η) Ἑταῖρος ἐραστὴς (περὶ τοῦ ν ὅ,τι ἐν τῇ σημειώσει ά.) (θ) Ἀτῆς, ἀπὸ τῆς ὀνομαστ. ἀτός,—αὐτός. (ι) Ὅτε. « Ἐγὼ ὄντες ἐζωγράφησα κτλ. » (Ἐρωτόκρ. σελ. 210). Τὸ ν παρέλαβε καὶ τὸ τό (ντὸ) —ὅ, ὅτι (ἴδε Πανδώρας τόμ. Ζ', φυλλάδ. ΡΝΑ', σελ. 155)· ἀπὸ τοῦ ὅτι πλαγίου ἐρωτηματικοῦ μετέπεσε καὶ εἰς τὴν σημασίαν τοῦ εὐθέος ἐρωτηματικοῦ τί. (κ) Ἀπὸ τοῦ ἐκνήφω· χρῶνται δὲ αὐτῇ καὶ ἐπὶ ὕπνου καὶ ἐπὶ μέθης· ὅθεν καὶ ἔγνεφος, ἡ ἐξυπνος καὶ ὁ νήφων. (λ) Ἀπὸ τοῦ τηρῶ· κατ' ἐπέκτασιν ἐγένετο καὶ τρανῶ καὶ ἀντρανῶ. (μ) Μόνη, μοναχή. (ν) Ἄκληρος· ὁ μὴ ἔχων κληρονόμον, ἢ τὸ μὴ ἔχον κληρονόμον ἤτοι κύριον. « Ἄκληρος ν' ἀπομένης » κατάρα· ὅθεν μεταφορ. « τὸ χέρι του βαστᾷ 'σὰν ἄκλερον» ἤτοι ὡς μὴ ἔχον κύριον, ὡς μὴ ὑπαγόμενον εἰς τὴν κυριότητα τοῦ σώματος, ὡς νεκρόν. Ἐκ τούτων ἡ σημασία, ἄθλιος, δυστυχής, ὁ ἄλλως κακορρίζικος. (ξ) Ἴσως ἀπὸ τοῦ πέρδομαι· ὡς ἂν εἰ ἔλεγε, πορδαλέα· μεταφ. μυσαρά, βδελυρά. Ἀλλαχοῦ δὲ καὶ ἀπαρδάλια. Τὸ α πλεονάζει ὡς εἰς τὸ ἄτταχυς, ἀμασχάλη, ἀντὶ στάχυς, μασχάλη. (ο) Ποιῶ, ἐποῖνα (ἐποίουν), ἐποῖκα (ἐποίησα). Τοιούτους ἀορίστους εἰς κα λήγοντας ἔχουσι καὶ τὸν ἔθηκα, ἄφῆκα. Οὐκ ἔστι δὲ παρακείμενος· διότι καὶ ἡ γραφομένη γλῶσσα στερεῖται τοῦ παρακειμένου, πολλοῦ γε καὶ δεῖ ἡ ἐν τῇ Ἀσίᾳ χυδαία.

—o—